

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ.**

**ΘΕΜΑ: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΕΣ
ΧΩΡΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.**

Φοιτήτρια: Δαγαλάκη Σοφία με Α.Μ 428

Επιβλέπων Καθηγητής: Δημοτίκαλης Ιωάννης.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....σελ 2	
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....σελ3	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....σελ 4	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΟΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	
1.1 Ιστορική εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου.....σελ.6	
1.2 Εννοιολογική οριοθέτηση του σύγχρονου τουρισμού.....σελ 8	
1.3 Τουρισμός και Οικονομία.....σελ11	
1.3.1 Οι σημαντικότεροι λόγοι που επέδρασαν στην ανάπτυξη του διεθνούς Τουρισμού.....σελ 12	
1.4 Τουρισμός και Κοινωνιολογία.....σελ14	
1.5 Τουρισμός και Πολιτισμός.....σελ 16	
1.6 Τουρισμός και Ελλάδα.....σελ 17	
1.6.1 Χώρες προέλευσης.....σελ22	
1.6.2 Διείσδυση και εξάρτηση του Ελληνικού Τουριστικού Προϊόντος....σελ24	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	
2.1 Οικονομική κρίση και Τουρισμός.....σελ 27	
2.2 Ευρωπαϊκές και Παγκόσμιες τάσεις μετά την κρίση.....σελ28	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ	
3.1 Τουριστικές Αφίξεις.....σελ 33	
3.2 Αφίξεις στην Ελλάδα μη κατοίκων από το εξωτερικό για τα έτη 2009-2010....σελ 38	
3.2.1 Αφίξεις μη κατοίκων από το εξωτερικό από τον Ιαν-Ιούλιο 2010.....σελ39	
3.2.2 Αφίξεις στην Ελλάδα το έτος 2009-2010.....σελ 39	
3.3 Νομικό Πλαίσιο.....σελ 41	
3.4 Μεθοδολογία.....σελ41	
3.5 Εισερχόμενος Τουρισμός από τις Ανατολικές και Κεντρικές χώρες της Ευρώπης...σελ 45	
3.5.1 Ρουμανία.....σελ 45	
3.5.2 Σερβία.....σελ46	
3.5.3 Ρωσία- Ουκρανία.....σελ46	
3.5.4 Διευκόλυνση προς τους Ρώσους Τουρίστες.....σελ 48	
3.6 Αφίξεις Τουριστών από τις Ανατολικές χώρες της Ευρώπης στην Κρήτη.....σελ 51	
3.6.1 Αφίξεις στην Κρήτη -Νομό Ηρακλείου.....σελ 54	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : Η ΚΡΗΤΗ ΩΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ

4.1 Η Κρήτη ως Τουριστικός προορισμός.....	σελ57
4.2 Το προφίλ του νησιού.....	σελ 57
4.2.1 Γεωγραφική θέση.....	σελ58
4.2.2 Κλιματολογικές συνθήκες.....	σελ58
4.2.3 Γεωλογία και Γεωμορφολογικά στοιχεία της κρητικής γης.....	σελ58
4.2.4 Αρχαιολογία.....	σελ61
4.3 Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα της Κρήτης.....	σελ63
4.4 Τουριστικές Υποδομές στην Ελλάδα και στην Κρήτη.....	σελ65
4.5 Τουρισμός και Ανεργία στην Κρήτη.....	σελ68
4.6 ΑΕΠ- Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν.....	σελ69
4.6.1 Συμμετοχή των κλάδων στην διαμόρφωση του ΑΕΠ.....	σελ69
4.7 Οικοδομική δραστηριότητα.....	σελ 71
4.8 Ανεργία.....	σελ 71
4.9 Πολιτικές εξελίξεις και τουρισμός.....	σελ72
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	σελ 76
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	σελ 77

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το θέμα της εργασίας είναι οι αυξητικές τάσεις του εισερχόμενου τουρισμού από τις ανατολικές χώρες προς την Ελλάδα και ειδικότερα προς την Κρήτη. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στον εισερχόμενο τουρισμό από τη Ρωσία και οι διευκολύνσεις που διευθετούνται προς τους Ρώσους τουρίστες. Λόγω των ιδιαίτερων οικονομικών και διεθνών συγκυριών, θεωρήθηκε απαραίτητη η αναφορά στις πρόσφατες πολιτικές εξελίξεις στο χώρο της Ανατολής και στην οικονομική κατάσταση της Ελλάδας. Κατά βάση εξετάστηκαν τα πλεονεκτήματα της Κρήτης ως τουριστικός προορισμός, και οι πόροι οι οποίοι γίνονται αντικείμενο έλξης των τουριστών.

Για την Κρήτη η προοπτική του τουρισμού αποτελεί ίσως τη μοναδική διέξοδο για εγγυημένο εισόδημα και μακροπρόθεσμη οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική ανάπτυξη της περιφέρειας. Η σημαντική ιστορική, πολιτιστική και φυσική κληρονομιά του νησιού, αποτελούν τη βάση για την ανάπτυξη μιας ισχυρής τουριστικής βιομηχανίας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέμα της εργασίας είναι οι αυξητικές τάσεις του εισερχόμενου τουρισμού από τις ανατολικές χώρες προς την Ελλάδα και ειδικότερα προς την Κρήτη

Στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρονται βασικές έννοιες από την θεωρία του τουρισμού, όπως η ιστορική και η εννοιολογική οριοθέτηση του φαινομένου, αλλά και τομείς επίδρασής του. Το δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζει ακροθιγώς την παγκόσμια οικονομική κρίση και αναφέρονται συνοπτικά οι ευρωπαϊκές και διεθνείς τάσεις μετά από αυτήν. Στη συνέχεια στο τρίτο κεφάλαιο καταγράφονται και σχολιάζονται οι αυξομειώσεις αφίξεων τουριστών από το εξωτερικό κατά τα τελευταία έτη. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στον εισερχόμενο τουρισμό από τις ανατολικές χώρες και ειδικότερα τη Ρωσία και οι διευκολύνσεις που διευθετούνται προς τους Ρώσους τουρίστες. Στο τέταρτο κεφάλαιο κατά βάση εξετάστηκαν τα πλεονεκτήματα της Κρήτης ως τουριστικού προορισμού, και οι πόροι οι οποίοι γίνονται αντικείμενο έλξης των τουριστών. Για την Κρήτη η προοπτική του τουρισμού αποτελεί ίσως τη μοναδική διέξοδο για εγγυημένο εισόδημα και μακροπρόθεσμη οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική ανάπτυξη της περιφέρειας. Η σημαντική ιστορική, πολιτιστική και φυσική κληρονομιά του νησιού, αποτελούν τη βάση για την ανάπτυξη μιας ισχυρής τουριστικής βιομηχανίας. Λόγω των ιδιαίτερων οικονομικών και διεθνών συγκυριών, θεωρήθηκε απαραίτητη η αναφορά στις πρόσφατες πολιτικές εξελίξεις στο χώρο της Ανατολής και στην οικονομική κατάσταση της Ελλάδας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1.1 Ιστορική εξέλιξη του Τουριστικού φαινομένου.

Ο τουρισμός είναι ένα φαινόμενο με ευρύτερη κοινωνική σημασία. Η λέξη τουρισμός κάνει την εμφάνισή της το 19^ο αιώνα, αλλά η δραστηριότητα που υποδηλώνει έχει τις ρίζες της στην αρχαιότητα.

Στα χρόνια του πρωτόγονου ανθρώπου, η περιήγηση, συνδεδεμένη με την εύρεση νέων περιοχών με αποθέματα τροφής και δυνατότητες ασφαλέστερης κατοικίας, ήταν από σχετικώς σύνηθες φαινόμενο έως τρόπος ζωής, αναλόγως την δομή των εν λόγω κοινωνιών. Το φαινόμενο αυτό του πρωτόγονου "εξερευνητικού τουρισμού" ήταν συγγενές με αυτό του "εκστρατευτικού" και πρόδρομος των διαφόρων εν συνεχεία μορφών πολέμου.

Στα χρόνια της Αρχαίας Ελλάδας και της Αρχαίας Ρώμης ο τουρισμός ήταν περίπου τόσο διαδεδομένος, όσο και σήμερα. Ακούγεται ίσως εντυπωσιακό ή υπερβολικό, όμως συνοπτικά μπορούμε να αναφερθούμε στον τουρισμό λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, από το 776 π.Χ. και μετά, που υποστηριζόταν μάλιστα και από την "παγκόσμια εκχειρία", για τη διευκόλυνση όχι μόνο της συμμετοχής των αθλητών, αλλά κυρίως της τουριστικής ροής. Όσον αφορά τον ιαματικό τουρισμό, αυτός άκμαζε στις διάφορες λουτροπόλεις και θέρμες, που στα ρωμαϊκά χρόνια γνώρισε μεγάλη άνθιση, με συμμετοχή κοινωνικών ελίτ και με κοινωνιολογικά χαρακτηριστικά αντίστοιχα με τον ιαματικό τουρισμό των αρχών του 20ου αιώνα. Ο θρησκευτικός τουρισμός άκμαζε σε όλη την αρχαία περίοδο, είτε ως επισκέψεις στα πολλά μαντεία της εποχής (Δελφών, Δωδώνης, κ.α.) είτε ως καθαρά θρησκευτικές επισκέψεις λατρευτικών τόπων, ή και θρησκευτικά / λατρευτικά φεστιβάλ π.χ. τα Ελευσίνια, σε διάφορες πόλεις, σε εξοχικές τοποθεσίες ή σε νησιά. Υπήρχε επίσης φιλοσοφικός / εκπαιδευτικός τουρισμός, προς την Αίγυπτο, τη Σάμο και τη Μίλητο. Συνεδριακός τουρισμός, στην Κόρινθο, τη Νεμέα αλλά και στη Δήλο. Πολιτιστικός τουρισμός, στα μεγάλα και παγκόσμια γνωστά (τότε, αλλά και σήμερα) θεατρικά φεστιβάλ, τους δραματικούς αγώνες στην Αθήνα, την Επίδαυρο, την Έφεσο, κλπ.

Κατά τον Μεσαίωνα τα ταξίδια για λόγους αναψυχής μειώνονται, γιατί οι δρόμοι, οδικοί και θαλάσσιοι, δεν είναι ασφαλείς εξαιτίας της παρουσίας ληστών και πειρατών. Οι κυριότεροι λόγοι ταξιδιών εκείνη την εποχή ήταν θρησκευτικοί και κατακτητικοί (σταυροφορίες). Το ταξίδι του Μάρκο Πόλο στην Ασία και την Κίνα (1271-1295) ανοίγει τη μεγάλη εποχή των εξερευνήσεων, οι

σημαντικότερες ωστόσο απ' αυτές γίνονται τον 15ο και 16ο αιώνα (Βόρειος και Νότιος Αμερική, Αφρική, Αυστραλία, Ωκεανία, Ασία), ενώ ο Μαγγελάνος πραγματοποιεί τον Πρώτο περίπλου της γης μεταξύ 1519 - 1522. Στα χρόνια πάντως του μεσαίωνα, ο τουρισμός έγινε φαινόμενο που σταδιακά αφορούσε περισσότερο τις κοινωνικές ολιγαρχίες και λιγότερο το πλήθος των μικροαστών και καθόλου τους εργάτες της γης και τους δουλοπάροικους. Στην κοινωνική δομή του μεσαίωνα, οι διακοπές και εν γένει ο τουρισμός ήταν συνδεδεμένες σχεδόν αποκλειστικά με θρησκευτικούς λόγους, εξ ου και το αγγλικό "holidays" = holy days, ή ιερές / άγιες μέρες.

Όταν ο θρησκευτικός φανατισμός κόπασε, και επήλθε η αναγέννηση και ο διαφωτισμός, δηλαδή η ανάπτυξη των επιστημών και η εστίαση της προσοχής στον άνθρωπο και την παρούσα, μάλλον, παρά τη μετά θάνατον ζωή, σημαντικές κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές προέκυψαν, με αποκορύφωμα την αστική Γαλλική Επανάσταση και την Αγγλική Βιομηχανική Επανάσταση. Η επίδραση των κοσμοϊστορικών αυτών γεγονότων στο κοινωνικοοικονομικό γίνεσθαι ήταν καθοριστική και ανεπίστροφη, και φυσικά το φαινόμενο του τουρισμού δεν θα μπορούσε να μην επηρεαστεί θετικά. Αναφορικά μόνον θα υπογραμμίσουμε ότι το δικαίωμα (κοινωνικό ή και νομικό) για ταξίδι δεν είχαν πλέον μόνο οι ευγενείς και οι κάθε είδους απεσταλμένοι τους, όπου η τάξη αυτή συνέχισε να υφίσταται. Η νέα τάξη που δημιουργήθηκε, η αστική τάξη, των βιοτεχνών, των βιομηχάνων, των εμπόρων και των επιστημόνων, απελευθερωμένη από θρησκευτικούς ή φεουδαρχικούς δεσμούς και περιορισμούς είχε και τη διάθεση και την οικονομική άνεση να ταξιδέψει, οπότε άρχισε η ανάπτυξη του μοντέρνου τουρισμού, και προέκυψε και ο όρος "τουρισμός".

Τον 19^ο αιώνα το φαινόμενο του τουρισμού αποκτά μεγάλη σπουδαιότητα. Σε αυτό συνέβαλε ο μετασχηματισμός της γεωργίας και της βιομηχανίας που ανέβασε τα εισοδήματα του στρώματος των γαιοκτημόνων με την αύξηση της γαιοπροσόδου. Πολλά μέλη του στρώματος αυτού αποκτούν την συνήθεια να ταξιδεύουν.

Η κατάσταση αλλάζει στις αρχές του 20ου αιώνα, με την επέκταση του τουρισμού και σε άλλα στρώματα ιδιαίτερα στις Η.Π.Α.. Αργότερα, ο τουρισμός μαζικοποιείται σε πολύ μεγαλύτερη κλίμακα, στις αναπτυγμένες χώρες, με την κατάκτηση από τους εργαζόμενους της χρονιατικής άδειας με αποδοχές (για πρώτη φορά στη Γαλλία, με την κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου).

Τη μεταπολεμική περίοδο, η τουριστική κίνηση αυξάνει ακόμα περισσότερο. Με την ανάπτυξη των αεροπορικών μεταφορών, τη βελτίωση της οργάνωσης του τουρισμού κλπ. αυξάνει με πολύ ταχύτερο ρυθμό ο διεθνής τουρισμός, ιδιαίτερα από τη δεκαετία 1960, προς τις αναπτυσσόμενες χώρες της Μεσογείου, της Ασίας, της Αμερικής.

Η τεράστια ανάπτυξη του τουρισμού κατά τη μεταπολεμική περίοδο, οφειλόμενη, κατά κύριο λόγο, στην αύξηση του ελεύθερου χρόνου και των εισοδημάτων αλλά και στη σημαντική βελτίωση των συγκοινωνιών, οδήγησε και σε αύξηση του ενδιαφέροντος διάφορων επιστημονικών κλάδων

να αναλύσουν τα χαρακτηριστικά αυτού του φαινομένου και τις επιπτώσεις ανάπτυξης του (MacCannell, 1976).

Οι ρυθμοί αύξησης της τουριστικής κίνησης ξεπερνούν, στις δεκαετίες του 1960 και 1970, το 10% το χρόνο, για πολλές από τις χώρες υποδοχής. Οι χώρες υποδοχής και ιδιαίτερα οι αναπτυσσόμενες χώρες αντιμετωπίζουν το διεθνή τουρισμό ως ευκαιρία επίλυσης μιας σειράς οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων τους. Οι ελπίδες που είχαν στηριχθεί όμως στο διεθνή τουρισμό δεν επαληθεύθηκαν σε μεγάλο μέρος, στην περίπτωση των αναπτυσσόμενων χωρών αλλά και των «προβληματικών» περιοχών των περισσότερο αναπτυγμένων χωρών.

(Τσάρτας, Π. 1996).

1.2 Εννοιολογική Οριοθέτηση του σύγχρονου τουρισμού.

Το γεγονός ότι ο τουρισμός είναι ουσιαστικά ένας εντελώς ιδιόμορφος και ταχύτατα αναπτυσσόμενος τομέας της παγκόσμιας οικονομίας καθώς και ότι συνδέεται άμεσα με κοινωνικές και πολιτισμικές αλλαγές στις σύγχρονες κοινωνίες οδηγεί στις μεγάλες δυσκολίες που υπάρχουν στην εννοιολογική οριοθέτηση και ταξινόμηση των βασικών στοιχείων που συνθέτουν την έννοια «τουρισμός». Η σχετικά πρόσφατη ανάπτυξη του τουρισμού και η αδυναμία να οριστεί αρχικά η έννοια του σε αντίθεση με έννοιες που ήταν περισσότερο αποδεκτές όπως για παράδειγμα η έννοια του «ταξιδιώτη», αποτέλεσε το πρώτο και βασικό πρόβλημα στην εννοιολογική οριοθέτηση του τουρισμού.

Ένα άλλο ζήτημα προέκυψε από την επιδίωξη αρχικά των επιστημόνων που ασχολούντο με τον κλάδο ήταν να ορίσουν την έννοια του τουρίστα, ώστε να μπορεί να αποτιμηθεί στατιστικά η μετακίνηση και η δαπάνη του.

Αντίθετα οι έννοιες του τουρισμού, του τουριστικού τομέα ή της τουριστικής περιοχής αναλύονται με διαφορετικού τρόπους και ποικίλλει συχνά ανάλογα με τον επιστήμονα που τις χρησιμοποιεί. Επιπλέον ακόμη και στις αποδεκτές από τους διεθνείς οργανισμούς οριοθετήσεις της έννοιας π.χ. του τουρίστα, υπάρχουν σημαντικές αντιφάσεις που σχετίζονται αφενός με τη στατιστική κυρίως προέλευση των επιστημόνων που διαμόρφωσαν αυτές τις οριοθετήσεις και αφετέρου με τη χρονική απόσταση που χωρίζει τις αρχικές αυτές αναλύσεις από την κατοπινή εξέλιξη του τουρισμού που άλλαξε πολλά από τα επιστημονικά δεδομένα αυτών των ταξινομήσεων.

Μια δυσκολία που παρουσιάζουν αυτές οι οριοθετήσεις είναι ότι επιδιώκουν να περιγράψουν περιοριστικά τα τυπολογικά χαρακτηριστικά αυτών των εννοιών, ώστε να μπορούν να

χρησιμοποιηθούν στις διεθνείς στατιστικές μελέτες και με αυτόν τον τρόπο ακυρώνουν το δυναμικό στοιχείο που εμπεριέχεται στον τουρισμό είτε ως φαινόμενο κοινωνικό είτε ως τύπος ανάπτυξης είτε ως τομέας της οικονομίας. Σε κάθε περίπτωση θεωρείται ότι κάθε προσπάθεια να υπάρξουν απόλυτες ή στατικές οριοθετήσεις παρουσιάζει προβλήματα και η επιδίωξη πρέπει να είναι ουσιαστικά να υπάρχει ένας όσο αυτό είναι δυνατόν, κοινός επιστημονικός λόγος γύρω από τις έννοιες που αποδίδονται στα διαφορετικά στοιχεία που αποτελούν τον τουρισμό(Τσάρτας,Π.1996,Τουρίστες,ταξίδια,τόποι:κοινωνιολογικέςπροσεγγίσεις στον τουρισμό» εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα).

Σύμφωνα με τους Clawson και Knetsch (1996) καθώς και τον Mitcell (1984) ο τουρισμός ως μια από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες του κόσμου, σχετίζεται με πολλούς από τους κύριους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας και είναι δύσκολο συνεπώς να γίνει ένας σαφής προσδιορισμός του όρου. Το φαινόμενο του τουρισμού σύμφωνα με αυτούς είναι συνυφασμένο με τη ζωή οικονομικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και περιβαλλοντικά και στηρίζεται σε πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή στοιχεία τις παραγωγής και της παροχής υπηρεσιών.

Οι Jansen Verdeke και Dietvorst (1987) υποστηρίζουν ότι ο τουρισμός έχει πολλά κοινά θεωρητικά χαρακτηριστικά και αρχές με τον τομέα της αναψυχής και του ελεύθερου χρόνου. Οι τρεις αυτοί όροι, τουρισμός, αναψυχή και ελεύθερος χρόνος αντιπροσωπεύουν μια χαλαρή και αρμονική ομάδα. Αντίθετα οι οικονομικοί και τεχνικοί όροι παραγκωνίζουν την ανθρώπινη εμπειρία δίνοντας μεγαλύτερη σημασία στη μετακίνηση και στα ποσά που καταβάλλονται κατά τη μετακίνηση αυτή.

Ο Leiper (1981) στη μελέτη του υποστήριξε ότι η τουριστική επιστήμη είναι μια ξεχωριστή επιστήμη παρά την ισχυρή της εξάρτηση από άλλες επιστήμες όπως η ψυχολογία, η κοινωνιολογία, η οικονομία κ.λ.π. Σύμφωνα με τον μελετητή ο τρόπος με τον οποίο θα πρέπει να προσεγγίσουμε την τουριστική επιστήμη χρειάζεται να επικεντρωθεί γύρω από τη δομή της βιομηχανίας, η οποία θα αντιμετωπίζεται ως ένα ανοιχτό σύστημα πέντε βασικών στοιχείων, που δρουν μέσα στο ευρύτερο περιβάλλον:

- (1) Το στοιχείο του ανθρώπινου δυναμικού,
- (2) η περιοχή προέλευσης,
- (3) μία ενδεχόμενη ενδιάμεση περιοχή,
- (4) η περιοχή προορισμού ή περιοχή υποδοχής, και
- (5) η ίδια η τουριστική βιομηχανία.

Οι Mathieson και Wall (1982), έδωσαν ένα παρόμοιο ορισμό όπου ο τουρισμός αποτελείται από τρία βασικά στοιχεία:

- (α) ένα δυναμικό στοιχείο που περιλαμβάνει το ταξίδι προς ένα επιλεγμένο τουριστικό προορισμό,

(β) ένα στατικό στοιχείο που περιλαμβάνει την παραμονή στον προορισμό αυτό, και

(γ) ένα τεχνητό στοιχείο που προκύπτει μέσα από τα πρώτα δύο, και το οποίο αφορά τις επιδράσεις, που προκύπτουν από τα οικονομικά, κοινωνικά και φυσικά υποσυστήματα, με τα οποία ο τουρίστας έρχεται άμεσα ή έμμεσα σε επαφή.

Ο Smith (1990) έδωσε τη πλέον πρακτική λύση. Πιστεύει ότι είναι πολύ πιο ρεαλιστικό να αποδεχτούμε την ύπαρξη ενός αριθμού διαφορετικών ορισμών, όπου ο κάθε ένας εξυπηρετεί και διαφορετικό σκοπό.

Στον επίσημο ορισμό που δόθηκε από την Παγκόσμια Οργάνωση Τουρισμού το 1981, ο τουρισμός θεωρείται μια δραστηριότητα που περιλαμβάνει μετακινήσεις οι οποίες πραγματοποιούνται είτε διαμέσου διεθνών συνόρων (αλλοδαπός) είτε όχι (ημεδαπός), με διάρκεια πάνω από 24 ώρες και οι οποίες έχουν ποικίλα κίνητρα (εκτός των λόγων μετανάστευσης και τακτικής ημερήσιας απασχόλησης).

Το μεγαλύτερο μέρος του επιστημονικού προβληματισμού στις οριοθετήσεις συγκέντρωσε η έννοια του «τουρίστα» που αποτελεί και το ενεργοποιό στοιχείο του σύγχρονου τουρισμού. Ήδη από το 1937 μια ομάδα ειδικών στατιστικολόγων της τότε Κοινωνίας των Εθνών (1919) δίνει έναν ορισμό του τουρίστα που αναφέρει ότι «τουρίστας θεωρείται κάθε άτομο που μετακινείται για ένα χρονικό διάστημα τουλάχιστον 24 ωρών σε μια χώρα άλλη από αυτή όπου βρίσκεται η κατοικία του». Αυτός ο ορισμός περιορίζεται στους αλλοδαπούς τουρίστες, περιλαμβάνει άτομα που ταξιδεύουν για διαφορετικούς λόγους (επαγγελματικούς, ψυχαγωγίας, συνέδρια, οικογενειακούς λόγους, υγείας), καθώς και άτομα που μετέχουν σε κρουαζιέρες ακόμη και αν αυτές διαρκούν λιγότερο από 24 ώρες καθώς και ειδικές περιπτώσεις ατόμων που διαμένουν σε ξένη χώρα ως διπλωμάτες, κληρικοί κτλ (Γαλανή-Μουτάφη 2002).

Το 1963 συνέρχεται στη Ρώμη το συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών για τον τουρισμό και τα διεθνή ταξίδια που υιοθετεί τον ακόλουθο ορισμό για τον «επισκέπτη»: «κάθε άτομο που επισκέπτεται μια χώρα άλλη από αυτή όπου κατοικεί, για οποιοδήποτε λόγο, εκτός από το να εργαστεί». Ο ορισμός αυτός αφορά δύο κατηγορίες επισκεπτών, τους τουρίστες και τους εκδρομείς, και μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για τον τουρισμό ημεδαπών στο εσωτερικό της χώρας τους.

Τουρίστες θεωρούνται όσοι είναι προσωρινοί επισκέπτες και μένουν στη χώρα για ένα χρονικό διάστημα τουλάχιστον 24 ωρών για κάποιον από τους ακόλουθους λόγους:

α) διακοπές (ψυχαγωγία, υγεία, εκπαίδευση, θρησκεία, αθλητισμός:),

β) επαγγελματικοί και οικογενειακοί λόγοι, γ) αποστολές ή συναντήσεις ή συνέδρια.

Εκδρομείς θεωρούνται όσοι είναι προσωρινοί επισκέπτες και μένουν λιγότερο από 24 ώρες στη χώρα που επισκέπτονται (συμπεριλαμβάνονται σε αυτήν την ομάδα τα άτομα που μετέχουν σε κρουαζιέρες).

Οι δύο αυτές ταξινομήσεις γίνονται αποδεκτές ανάμεσα στα 1967 και 1970 από τους διεθνείς οργανισμούς που κατά τεκμήριο ασχολούνται με τη στατιστική καταγραφή της μετακίνησης ταξιδιωτών δηλαδή τον ΟΗΕ, τον ΟΟΣΑ και τον ΠΟΤ, ενώ τα επόμενα χρόνια εκδίδονται οδηγίες προς τα κράτη μέλη για τη σωστότερη συμπλήρωση των στατιστικών.

Η εννοιολογική οριοθέτηση του τουρίστα διαφοροποιείται από άλλες έννοιες που σχετίζονται με άτομα τα οποία ταξιδεύουν με βάση τις ακόλουθες τρεις παραμέτρους:

- α) διάρκεια ταξιδιού (τουλάχιστον 24 ώρες),
- β) εθνικότητα (αλλοδαποί ή ημεδαποί μόνιμοι κάτοικοι εξωτερικού),
- γ) σκοπός ταξιδιού (αποκλείεται η εργασία).

Με αυτόν τον τρόπο οι «επισκέπτες» που περιλαμβάνουν τους «τουρίστες» και τους «εκδρομείς» είναι όλοι όσοι πραγματοποιούν κάποιο «τουριστικό ταξίδι» ή κάποια «τουριστική μετακίνηση» και περιλαμβάνονται στις στατιστικές του τουρισμού. Αντίθετα ταξιδιώτες που βρίσκονται για οποιοδήποτε χρονικό διάστημα σε μια ξένη χώρα με άμεσο ή έμμεσο στόχο την εργασία δεν περιλαμβάνονται σε αυτές τις στατιστικές. (Τσάρτας Π. 1996).

Η έννοια του τουρίστα διεθνώς έχει καταλήξει να σημαίνει αυτά που η στατιστική καταγράφει στην κατηγορία «επισκέπτες», ενώ ο όρος επισκέπτες σπανίως χρησιμοποιείται για να περιγράψει ταξιδιώτες που μεταβαίνουν σε ξένη χώρα για οποιοδήποτε σκοπό. Η κυριότερη αιτία για αυτήν την εξέλιξη βρίσκεται στο γεγονός ότι ο όρος «τουρίστας» είναι πλέον ένας διεθνοποιημένος και κοινός σε όλες τις γλώσσες όρος που χρησιμοποιείται σε άμεση συσχέτιση με τις τουριστικές δραστηριότητες.

1.3 Τουρισμός και Οικονομία

Στην μοντέρνα κοινωνική δομή του 21ου αιώνα βλέπουμε ότι ο τουρισμός είναι καθαρά οικονομικό φαινόμενο τεράστιας εμβέλειας και μεγέθους από όλες τις πλευρές και σε όλες τις διαστάσεις, και αναπτύσσεται σε όλο τον κόσμο, όπου υπάρχει κοινωνική ελευθερία, αλλά και στο διάστημα. Παράλληλα εμπερικλείει τις ορισμένες φιλοσοφικές / πολιτιστικές αξίες των καιρών, όπως μια στροφή προς την προστασία του περιβάλλοντος και την προαγωγή μορφών ήπιου τουρισμού όπου αυτό είναι ακόμη εφικτό. Επίσης, παρατηρούμε, μια σαφή και συνεχή γεωγραφική επέκταση και ανάπτυξη των περιοχών που ασχολούνται με τον τουρισμό, σε όλον τον πλανήτη. Και όπως φαίνεται οι νέοι τουριστικοί προορισμοί αυξάνουν το μέγεθος της τουριστικής βιομηχανίας τους με ρυθμούς πολλαπλάσιους από τους κλασσικούς προορισμούς, ή τα παγκόσμια τουριστικά σταυροδρόμια.

Και βέβαια, πρέπει να σημειωθεί ότι με όλα τα πισωγυρίσματα από πολέμους, ταραχές και τρομοκρατικά επεισόδια, υπάρχει παγκοσμίως μια σαφής αυξητική τάση στον παγκόσμιο τουρισμό, με όποια μέθοδο και αν μετρηθεί (αριθμό αφίξεων τουριστών ή / και τουριστικών συναλλαγών), που επίσης σύμφωνα και με τις προβλέψεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (W.T.O.) φαίνεται ότι θα διατηρηθεί.

1.3.1 Οι σημαντικότεροι λόγοι που επέδρασαν στην ανάπτυξη του διεθνούς Τουρισμού.

Ο τουρισμός θεωρείται, όλο και περισσότερο, ως το όργανο για πολιτικές τοπικής ανάπτυξης, ειδικά για τις προβληματικές και σε κοινωνικοοικονομική ύφεση περιοχές. Συμβάλλει στην ανάπτυξη των μη-ευνοημένων περιοχών και ειδικά των νησιωτικών περιοχών, οι οποίες έχουν λίγη δυνατότητα να αναπτύξουν την τοπική βιοτεχνία και άλλες βιομηχανίες χωρίς τουριστική ζήτηση. Συνεπώς, στην περίοδο 1965 – 1980, ο πολλαπλασιαστής παραγωγής τουρισμού στην Ελλάδα υπολογίστηκε ότι ήταν 1,52. Ο εσωτερικός τουρισμός διευκολύνει, επίσης, έναν ορισμένο βαθμό ανακατανομής του πλούτου μεταξύ των μητροπολιτικών και των απομακρυσμένων περιοχών. Όχι μόνο ο ρυθμός αποδημίας από τα νησιά μειώθηκε, ειδικά των νέων, αλλά και μια τάση για επαναπατρισμό στα νησιά είναι εμφανής στην τελευταία δεκαετία, καθώς νέες ευκαιρίες εργασίας έχουν προκύψει. Ο τουρισμός υποκινεί, επίσης, την εποχιακή μετανάστευση των επαγγελματιών σε διάφορους προορισμούς, οι οποίοι λειτουργούν στην περιοχή για αρκετούς μήνες κάθε έτος. Ο τουρισμός είναι επίσης ένας μεγάλος εργοδότης, δεδομένου ότι υπολογίζεται ότι η απασχόληση στον τομέα του τουρισμού είναι 10% (6,1% άμεση απασχόληση και 3,9% έμμεση) της συνολικής απασχόλησης στην Ελλάδα.

Οι σημαντικότεροι λόγοι που έπαιξαν ρόλο στην ανάπτυξη του διεθνούς τουρισμού είναι οι εξής:

α) Η ανάπτυξη των μέσων συγκοινωνίας και επικοινωνίας.

Χάρη στην ανάπτυξη της συγκοινωνίας, η διακίνηση των τουριστών έγινε πιο άνετη, πιο γρήγορη, πιο απλή, αλλά και πιο οικονομική. Η βελτίωση των διαφόρων συγκοινωνιακών μέσων (όπως σιδηρόδρομοι, επιβατηγών πλοίων, αεροσκαφών και αυτοκινήτων), η επέκταση των οδικών δικτύων, η μείωση των ναύλων, ιδιαίτερα όσον αφορά στο νησί της Κρήτης, η δρομολόγηση υπερσύγχρονων και ταχύτατων πλοίων στις γραμμές Χανιά – Πειραιάς και Ηράκλειο – Πειραιάς σε 6 ώρες, όπως και η χρησιμοποίηση ιδιωτικής χρήσεως αυτοκινήτου, συνέβαλαν στην ποσοτική αύξηση του τουριστικού πλήθους και της τουριστικής κίνησης.

Επίσης, ένας άλλος παράγοντας που συνέβαλε στην ανάπτυξη του διεθνούς τουρισμού, είναι η επέκταση και η τελειοποίηση των συστημάτων επικοινωνίας με fax, χρήση σταθερού και κινητού τηλεφώνου, internet, που έχουν κατά τρόπο εκμηδενίσει τις αποστάσεις ώστε η συμβολή τους στην ανάπτυξη του κλάδου να είναι μεγάλη.

β) Η βελτίωση των ατομικών εισοδημάτων των εργαζομένων.

Ο προσανατολισμός της οικονομίας μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, σε διάφορες χώρες, ως προς την εφαρμογή της οικονομικής ανάπτυξης, οδήγησαν στην αύξηση του κατά κεφαλήν εθνικού εισοδήματος, στην αύξηση των μισθών και του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων. Το γεγονός αυτό ήταν και ο βασικός λόγος για την ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού και την αύξηση των διεθνών τουριστικών ρευμάτων.

γ) Η άνοδος του πολιτιστικού επιπέδου των λαών.

Η αναβάθμιση του μορφωτικού επιπέδου των λαών, όλο και περισσότερο, και η σαφέστερη γνώση για τον κόσμο και της ιστορίας του, βοήθησαν στην εξέλιξη του τουριστικού ενστίκτου για την ανάγκη των ανθρώπων να επισκεφθούν άλλους κόσμους και άλλων ειδών κουλτούρες. Συνέπεια όλων αυτών των οικονομικών και κοινωνικών μεταβολών και της αύξησης του πολιτιστικού επιπέδου των λαών, ήταν η καθοριστική συμβολή τους στην αύξηση της τουριστικής κίνησης.

δ) Η εξασφάλιση κοινωνικών παροχών στις οικονομικά ασθενέστερες τάξεις.

Με την παροχή κοινωνικής ασφάλισης, όπως συντάξεις, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, επιδόματα αδειας κ.α. βοηθήθηκε, σημαντικά, η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης των εργαζομένων, με αποτέλεσμα να είναι ευκολότερο για αυτούς να κάνουν διακοπές. Η επέκταση του θεσμού των αδειών αναπαύσεως συνέβαλε στην αύξηση της τουριστικής ζήτησης για ανάπτυξη και τέρψη των ομάδων των εργαζομένων. Τέλος, με την αύξηση του ελεύθερου χρόνου, λόγω της ανάπτυξης της τεχνολογίας και της ταυτόχρονης μείωσης των ωρών εργασίας των εργαζομένων, αυξήθηκε η τουριστική ζήτηση, ως αποτέλεσμα της ανάγκης να καλυφθεί ο ελεύθερος χρόνος, αξιοποιώντας τον με ατομικά ή ομαδικά τουριστικά ταξίδια.

ε) Η πληρότητα της ενημέρωσης.

Η συστηματική, δηλαδή, και οργανωμένη ενημέρωση των ατόμων από τον Τύπο, την τηλεόραση, διαφημιστικά φυλλάδια, τοιχοκολλησεις, ειδικές εκδόσεις κλπ., συμβάλει στην έμμεση γνωριμία του χώρου, βοηθώντας στην άμεση λήψη της απόφασης για τουριστική διακίνηση.

στ) Ο αστυκεντρισμός.

Η εξέλιξή του επέδρασε θετικά στην ανάπτυξη του τουρισμού. Πραγματικά, η κοινωνικοποίηση του τουρισμού και ο εκδημοκρατισμός του, επιβεβαιώνουν την άποψη ότι «η ανάπτυξη του σύγχρονου τουρισμού είναι στενά συνδεδεμένη με την ανάπτυξη της βιομηχανίας και της αστυφιλίας».

ζ) Άλλοι λόγοι.

Είναι η δικαιότερη κατανομή του εθνικού εισοδήματος και του πλούτου, η ανάπτυξη κέντρων, η ανάπτυξη των τουριστικών επιχειρήσεων, η διεθνοποίηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, η μόδα, κ.α.

Πρέπει να σημειώσουμε τέλος ότι η βιομηχανία του τουρισμού ήταν και είναι συνδεδεμένη με την πιο προηγμένη τεχνολογία κάθε εποχής, την ονομαζόμενη τεχνολογία αιχμής, είτε στον τομέα των μεταφορών (πλοίο, αεροπλάνο, διαστημικό λεωφορείο και δορυφόρος) είτε στις επικοινωνίες επιχειρήσεων αλλά και των επισκεπτών, στο management των επιχειρήσεων, εφαρμογές η/υ και διαδικτύου στα συστήματα κρατήσεων, είτε στα υλικά και τη διαχείρισή τους (logistics), είτε στα οικονομικά (financial management, accounting) καθώς επίσης στο τουριστικό marketing κάθε μορφής, και γενικά σε όλες τις δραστηριότητες του τουριστικού φαινομένου, για να μην επεκταθούμε περαιτέρω. Η τεχνολογία παλαιότερα, αλλά και σήμερα οδηγεί τον τουρισμό, και ο τουρισμός βάζει συνεχώς προκλήσεις και στόχους στην τεχνολογία.

Μπορούμε πάντως να πούμε ότι ο τουρισμός είναι μια από τις αρχαιότερες - όπως είδαμε - και σημαντικότερες οικονομικές «βιομηχανίες» παγκοσμίως, και φυσικά με απεριόριστο μέλλον (δηλαδή τις πλέον διαχρονικές), μαζί – δυστυχώς – με την πολεμική βιομηχανία, εξίσου αρχαία, διαχρονική και μεγάλη. Σε αντίθεση, όμως, ο τουρισμός προάγει και προάγεται από τον πολιτισμό, την κοινωνική ελευθερία και τις έννοιες του ανθρωπισμού και είναι ίσως το ευγενέστερο αρχέγονο ανθρώπινο γνώρισμα.

1.4 Τουρισμός και Κοινωνιολογία.

Από κοινωνιολογική άποψη το τουριστικό φαινόμενο, η μετακίνηση δηλαδή με σκοπό την συλλογή εμπειριών και την ικανοποίηση αναγκών του μετακινούμενου, εμφανίζεται και σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό χαρακτηρίζει όλες τις ελεύθερες κοινωνίες. Κοινωνίες δηλαδή που ξεπερνούν τη φάση της δουλείας ή δουλοπαροικίας, ή τη φάση της αυστηρά νομαδικής κοινωνικής δομής. Οι ελεύθερες λοιπόν κοινωνίες παρουσιάζουν φαινόμενα τουρισμού, ανεξάρτητα από την φάση κοινωνικής τους εξέλιξης, π.χ. ανεξάρτητα από τον μητριαρχικό ή πατριαρχικό τους χαρακτήρα, ανεξάρτητα από την ομαδικότητα ή τον ατομισμό, ανεξάρτητα από τη συσσώρευση επιστημονικής γνώσης και τον συσσωρευμένο πλούτο ή τις πρωτόγονες δοξασίες και την απόλυτη εξάρτηση από τη φύση.

Κοινωνίες στις οποίες το τουριστικό φαινόμενο καταπιέζεται ή δεν υπάρχει είναι κοινωνίες μη ελεύθερες, και είναι αυτό τόσο καθοριστικό, ώστε μπορεί να εισαχθεί ένα κριτήριο για το βαθμό ελευθερίας μιας κοινωνικής δομής με αντικείμενο την ύπαρξη και λειτουργία του τουριστικού φαινομένου. Για παράδειγμα, σε αυστηρά θεοκρατικές κοινωνίες και σε κοινωνίες με σκληρά δικτατορικά καθεστώτα, συχνά έχουμε περιορισμό, παρεμπόδιση ή ολική απαγόρευση του τουρισμού. Αυτό εκδηλώνεται είτε με περιορισμό ή αποκλεισμό του εισερχόμενου τουρισμού είτε με περιορισμούς ή και απαγόρευση στα μέλη των κοινωνιών αυτών να κάνουν τουρισμό.

Συνοψίζοντας λοιπόν μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι από κοινωνιολογική άποψη τουρισμός ίσον κοινωνική ελευθερία, και αντίστροφα κοινωνίες που παρεμποδίζουν τον τουρισμό είναι κοινωνικά ανελεύθερες.

Τα τελευταία 20 χρόνια λοιπόν άρχισε να ασχολείται και η κοινωνιολογία με τον τουρισμό. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της Κοινωνιολογίας του τουρισμού είναι ότι ασχολήθηκαν επιστήμονες προερχόμενοι από ένα μεγάλο φάσμα επιστημών όπως κοινωνιολογία, ανθρωπολογία, οικονομία, γεωγραφία.

Οι μελετητές αυτοί του τουρισμού θεωρούν θετικό στοιχείο ότι φέρνει σε επαφή λαούς με διαφορετικά ήθη, έθιμα και κουλτούρα και συμβάλλει στη βελτίωση της διεθνούς κατανόησης. Η θετική ή αρνητική έκβαση όμως της «συνάντησης» του τουρίστα με τον ντόπιο εξαρτάται από ορισμένους σημαντικούς παράγοντες όπως:

1) Τη μεγάλη διαφορά στο οικονομικό επίπεδο ανάμεσα στον τουρίστα και στον ντόπιο.

2) Τη μεγάλη διαφορά στο σύστημα αξιών (θρησκεία-ήθη-έθιμα).

3) Την ανισότιμη σχέση του τουρίστα με τον ντόπιο που στηρίζεται στην εξυπηρέτηση του πρώτου από τον δεύτερο

4) Τον τύπο του τουρίστα (αν είναι μαζικός ή όχι)

Η συνάντηση μεταξύ του τουρίστα και του ντόπιου σε ένα σύνθετο και γρήγορο κόσμο χαρακτηρίζεται επιφανειακή και σύντομη, ενώ παράλληλα προκαλεί μεγάλες αλλαγές στις κοινωνικές δομές της χώρας υποδοχής (Shaw and Williams, 1994).

Η συνολικότερη στροφή των κοινωνιών όπου αναπτύσσεται ο τουρισμός σε παραγωγικές δομές και τρόπο ζωής με χαρακτηριστικά αστικοποίησης και εκσυγχρονισμού, επιφέρει τελικά σημαντικές αλλαγές στις κοινωνικές σχέσεις τα ήθη και τα έθιμα. Τέτοιες αλλαγές έχουν παρατηρηθεί στις σχέσεις των δύο φύλων, στον τρόπο ζωής και συμπεριφοράς στην εκτίμηση της τοπικής παράδοσης. στα έθιμα στις σχέσεις ανάμεσα σε άτομα της ίδιας κοινότητας κ.λ.π..

1.5 Τουρισμός και Πολιτισμός

Από άποψη πολιτισμική, το φαινόμενο του τουρισμού μπορεί να χαρακτηριστεί σαν η διάθεση για γνωριμία με, ή καλύτερα για "κοινωνία" άλλων πολιτισμών. Με βάση αυτό κοινωνίες και άτομα που έχουν πολιτιστική ωριμότητα είναι αυτά που δέχονται να γίνουν κοινωνοί, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, άλλων, παρεμφερών, ή και τελείως διαφορετικών πολιτισμικών, πρακτικών, εθίμων κλπ, που χαρακτηρίζουν ένα ανθρωπογενές περιβάλλον, κατά τεκμήριο διαφορετικό από το δικό τους.

Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στο γεγονός ότι μόνο όταν υπάρχει πολιτιστική ωριμότητα δέχεται ένα άτομο ή μια κοινωνία να έλθει σε επαφή, να γίνει πολιτιστικός "κοινωνός" και να υπάρξει σε ανθρωπογενές περιβάλλον διάφορων - κατά τεκμήριο - πολιτιστικών πρακτικών από τις δικές του. Η πολιτιστική ανωριμότητα εκφράζεται με δύο κύρια χαρακτηριστικά, είτε τον πολιτιστικό φανατισμό και την πολιτιστική μυωπία, είτε με την παντελή έλλειψη πολιτιστικής παιδείας και συνειδητής πολιτιστικής συνισταμένης στην ψυχοσύνθεση ατόμων ή μικρο-κοινωνιών.

Η προϋπόθεση της πολιτιστικής ωρίμανσης για την ανάπτυξη του φαινομένου του τουρισμού δεν αντικατοπτρίζει αναγκαστικά τις μοντέρνες πολυπολιτισμικές κοινωνίες, αλλά εκτείνεται και σε πολύ παλαιότερα χρόνια, όπως π.χ. της κλασσικής αρχαιότητας, του Βυζαντίου, των αναγεννησιακών χρόνων, και φυσικά των μοντέρνων ελεύθερων κοινωνιών. Οι κοινωνικά ανελεύθερες κοινωνίες παλαιότερα, αλλά και στη σύγχρονη εποχή πολύ συχνά υποπίπτουν σε φάση κατευθυνόμενης πολιτιστικής ανωριμότητας με τη μορφή της πολιτιστικής μυωπίας, που εκφράζεται με απαγόρευση / καταδίωξη μορφών πολιτιστικής έκφρασης (εικαστικής, μουσικής, λογοτεχνικής, κλπ) που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τις ελεύθερες ή εν πάσει περιπτώσει με πολιτικά αντίπαλες πολιτικές ή κοινωνικές ομάδες με προφανή επίδραση στον τουρισμό.

1.6 Τουρισμός και Ελλάδα

Ο τουρισμός με τη σύγχρονη του μορφή αποτελεί ένα οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο, η ανάπτυξη του οποίου μετά το τέλος των εχθροπραξιών του Β' Παγκόσμιου Πολέμου έχει προσελκύσει ολοένα και περισσότερο το ενδιαφέρον τόσο των αναπτυγμένων χωρών, όσο και των αναπτυσσομένων, δηλαδή αυτών που για ίδιους ή διαφορετικούς λόγους δεν έχουν κατορθώσει ακόμα να διακόψουν το φαύλο κύκλο της φτώχειας και της μιζέριας τους. Οι λόγοι είναι κατανοητοί. Αν και ο τουρισμός σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να αποτελέσει πανάκεια για την αντιμετώπιση όλων των οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων των χωρών που επιχειρούν να τον αναπτύξουν, έχει αποδειχτεί στην πράξη ότι κάτω από προϋποθέσεις μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην οικονομική τους ανάπτυξη ή και μεγέθυνση. Αυτός άλλωστε είναι και ο λόγος που η ανάπτυξη του επιδιώκεται ολοένα και περισσότερο κυρίως από τις αναπτυσσόμενες χώρες. Η αναπτυξιακή πορεία του τουρισμού σε παγκόσμιο επίπεδο υπήρξε ομολογουμένως εντυπωσιακή, αφού από το 1997 αδιαφιλόνικητα αναγνωρίζεται πλέον ως η μεγαλύτερη βιομηχανία του κόσμου. Οι παράγοντες εκείνοι που συνέβαλαν σε αυτό ήταν κατά κύριο λόγο η αύξηση του εισοδήματος των ανθρώπων, ο περισσότερος ελεύθερος χρόνος στη διάθεση τους για διακοπές και ξεκούραση, η ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη στα μέσα μαζικής μεταφοράς και ιδιαίτερα στα αεροπλάνα και τέλος η απλούστευση των διατυπώσεων εισόδου-εξόδου στις χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών. Ειδικότερα σε ότι αφορά την εντυπωσιακή εξέλιξη των μεταφορικών μέσων, θα πρέπει να ειπωθεί ότι αυτά συνέβαλαν στο να αυξηθεί η εμβέλεια του διεθνούς τουρισμού, με την έννοια ότι με το πέρασμα του χρόνου ολοένα και περισσότεροι άνθρωποι επισκέπτονται πιο απομακρυσμένους τουριστικούς προορισμούς. Η τάση αυτή είχε σαν αποτέλεσμα να αλλάξουν βαθμιαία οι κατευθύνσεις ροών του διεθνούς τουριστικού ρεύματος.

Ας σημειωθεί ότι τόσο η εξέλιξη του τουρισμού σε μια δυναμικά αναπτυσσόμενη βιομηχανία, όσο και η τρέχουσα οικονομική σημασία του δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται χωριστά, αλλά στο πλαίσιο του αυξανόμενου ενδιαφέροντος για τον τριτογενή τομέα, δηλαδή του τομέα των υπηρεσιών της οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας.

Συγκρινόμενος σε παγκόσμιο επίπεδο, ο ελληνικός τουρισμός καταγράφει ικανοποιητικές επιδόσεις.

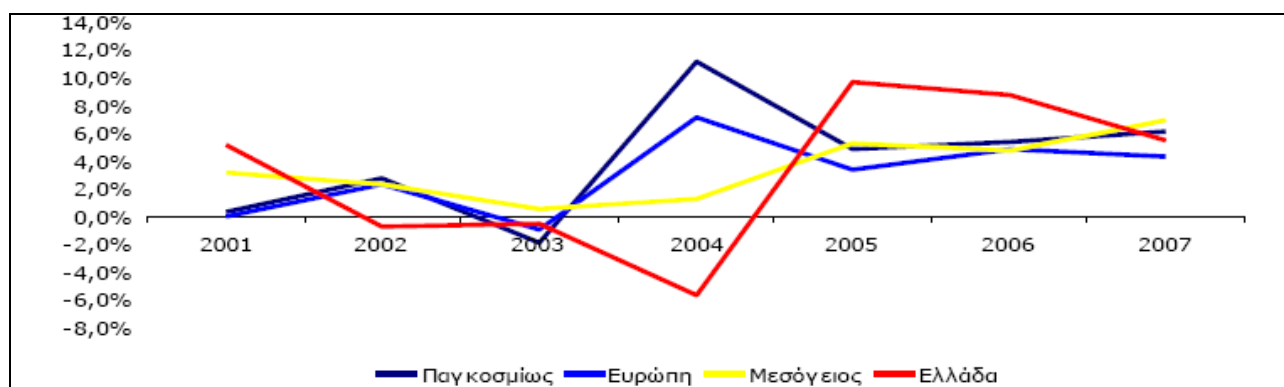
Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (WTO), η Ελλάδα το 2009 ήταν 16η σε επίπεδο διεθνών αφίξεων και 15η σε επίπεδο εσόδων.

Επίσης, σύμφωνα με το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (WEF) το 2009, η χώρα μας καταλαμβάνει την 24η θέση μεταξύ 133 χωρών στο Δείκτη Ταξιδιωτικής και Τουριστικής Ανταγωνιστικότητας, ενώ στο Γενικό Δείκτη Ανταγωνιστικότητας καταλαμβάνει μόλις την 71η.

Αναλύοντας τα στοιχεία των αφίξεων στην Ελλάδα, αποκλεισμένων των Αλβανών επισκεπτών, είναι εμφανές από το παρακάτω γράφημα το γεγονός ότι παρά τη διαχρονική αυξητική τάση τόσο του παγκόσμιου όσο και του Ευρωπαϊκού Τουρισμού, η ανάπτυξη του Ελληνικού εισερχόμενου τουρισμού χαρακτηρίζεται από έντονες διακυμάνσεις. Ενώ το 2002, 2003 και 2004 ο ρυθμός ανάπτυξης είναι αρνητικός και συνεπώς χαμηλότερος των αντίστοιχων ετών στις μεσογειακές χώρες, το 2005 και 2006 παρουσιάζει έναν έντονο δυναμισμό, εν μέρει και ως απόρροια της “Ολυμπιακής ώθησης” (Γράφημα 1).

Γράφημα 1

Ετήσια Αύξηση Εισερχόμενου Τουρισμού (Αφίξεις στην Ελλάδα χωρίς Αλβανούς)

Πηγή: GBR Consulting

Παρά ταύτα, ήδη από το 2005 αλλά κυρίως το 2007 διαφαίνεται έντονη κόπωση στο δυναμισμό αυτό, με συνέπεια ο ρυθμός αύξησης να πέσει πάλι σε χαμηλότερα επίπεδα από αυτόν της Μεσογείου. Χαρακτηριστικά:

- την περίοδο 2000-2006 η αύξηση των αφίξεων για την Ελλάδα είναι 16,72%, για τη Μεσόγειο 18,31% και παγκοσμίως 24,05%, καταδεικνύοντας την υστέρηση της Ελλάδας έναντι των χωρών της Μεσογείου κατά 1,6%.

- την περίοδο 2000-2007 η αύξηση των αφίξεων για την Ελλάδα είναι 23,13%, για τη Μεσόγειο 26,56% και παγκοσμίως 31,67%, αυξάνοντας τη διαφορά έναντι της Μεσογείου από τις 1,6 στις 3,4 ποσοστιαίες μονάδες. Επίσης, έναντι της παγκόσμιας αγοράς η υστέρηση αυξήθηκε από 7,3% σε 8,5%.

Στον ακόλουθο πίνακα (Α.1) αποτυπώνεται η συνολική εικόνα αναφορικά με την απώλεια του μεριδίου αγοράς στις κύριες χώρες-πηγές του Ελληνικού Τουρισμού, που ανέρχεται σε 7% στο σύνολο (από 3,0% σε 2,8%) και 9% στο top 20 των Ευρωπαϊκών χωρών-πηγών (από 3,9% σε 3,6%). Εξαιρέση αποτελούν οι υπερπόντιες (long haul) χώρες-πηγές όπου παρατηρείται σημαντική αύξηση στο μερίδιο που πλησιάζει το 50% - πλην όμως αφ' ενός η βάση εκκίνησης είναι πολύ

χαμηλή και τα στοιχεία των 2 τελευταίων ετών δείχνουν να αναστρέφεται η αυξητική τάση από ΗΠΑ που ήταν ο κύριος τροφοδότης της σχετικής αύξησης.

ΠΙΝΑΚΑΣ Α. 1
Μερίδιο Αγοράς Ελληνικού Τουρισμού

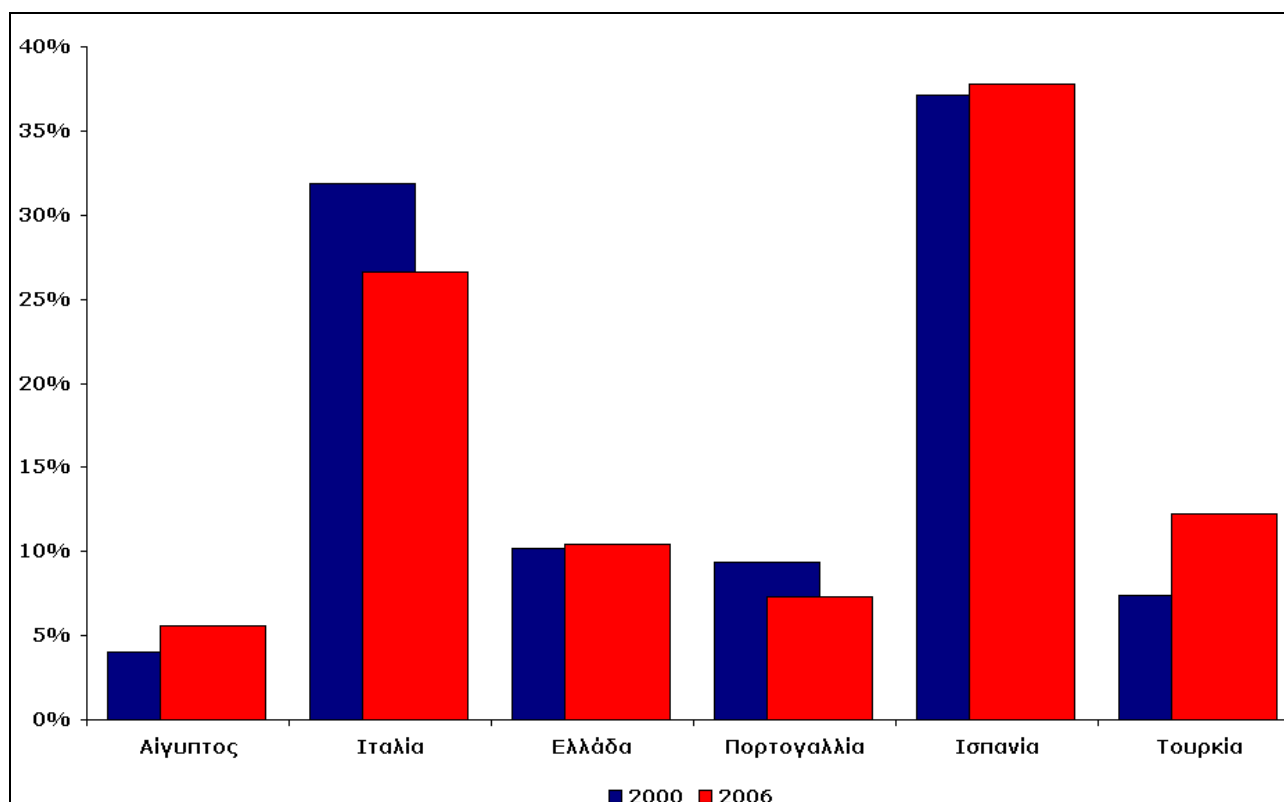
	ΜΕΡΙΔΙΟ ΑΓΟΡΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	
	2000	2006
Top 20 Ευρωπαϊκών χωρών-πηγών Ελληνικού Τουρισμού	3,90%	3,60%
Κύριες Υπερπόντιες χώρες πηγές Ελληνικού Τουρισμού	0,40%	0,60%
Σύνολο	3,00%	2,80%

Πηγή: GBR Consulting

Το μερίδιο αγοράς της Ελλάδας κατά τα έτη 2000 – 2007 στον εισερχόμενο τουρισμό στην Ευρώπη κυμαίνεται περίπου στο 3,6%, με την Πορτογαλία και την Τουρκία να έχουν 2,4% και 4,1 αντίστοιχα. Αντίθετα, η Ισπανία και η Ιταλία έχουν πολύ μεγαλύτερα μερίδια, 12,7% και 8,9% αντίστοιχα. Συγκρίνοντας την Ελλάδα με τους άμεσους ανταγωνιστές της (Γράφημα 2) παρατηρούμε ότι κατέχει σχεδόν 10% του μεριδίου ανάμεσα στις χώρες αυτές με τάσεις σταθεροποίησης. Η χώρα με το μεγαλύτερο μερίδιο είναι η Ισπανία (38%) με ελαφρά αυξητική τάση, ακολουθούμενη από την Ιταλία (27%) με έντονα πτωτικές τάσεις, την Τουρκία που είναι λίγο ψηλότερα από την Ελλάδα αλλά με έντονα ανοδική τάση, και ακολουθούν η Πορτογαλία (7%) με πτωτικές τάσεις και η Αίγυπτος (6%) με αυξητικές τάσεις.

Γράφημα 2

Σχετικό Μερίδιο Τουριστικής Αγοράς Ελλάδας και Άμεσων Ανταγωνιστών

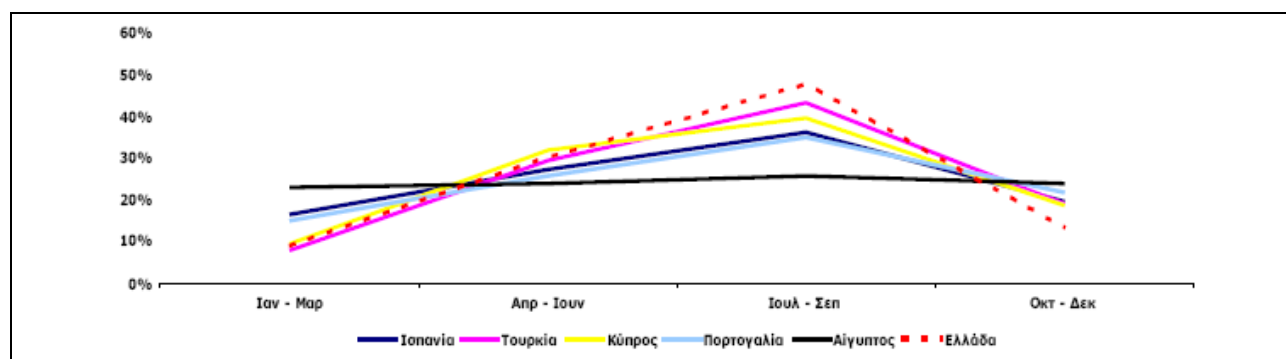

Πηγή: GBR Consulting

Επίσης ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάλυση της εποχικότητας στο παρακάτω γράφημα (Γράφημα3).

Γράφημα 3

Εποχικότητα Ανταγωνιστών 2006

Πηγή: GBR Consulting

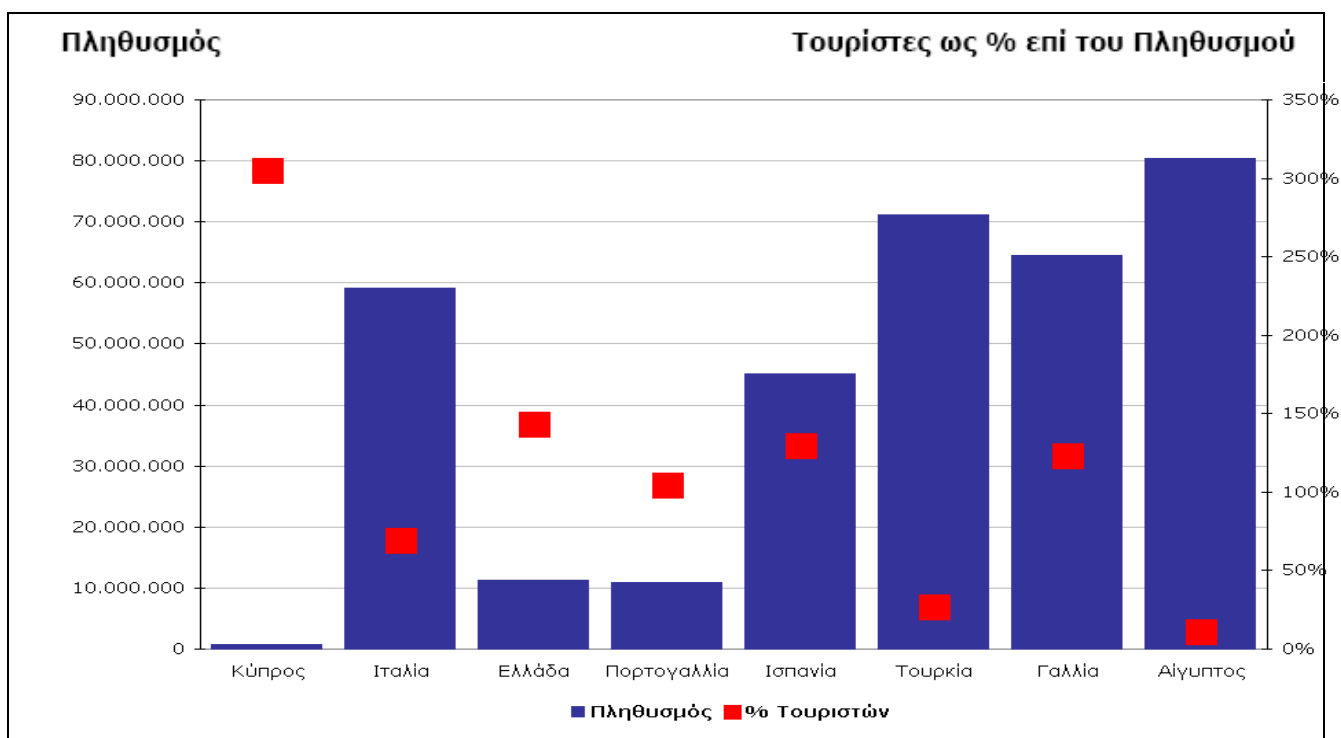
Η Ελλάδα, λοιπόν, σύμφωνα με το παραπάνω γράφημα υστερεί σημαντικά σε σχέση με τους άμεσους ανταγωνιστές της στο να προσελκύει τουρισμό καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Ενδιαφέρον παράδειγμα προς μίμηση αποτελεί εξάλλου η Αίγυπτος η οποία παρουσιάζει σχεδόν «μηδενική» εποχικότητα, ενώ σε σχετικά ίδια επίπεδα κυμαίνονται Ισπανία, Τουρκία, Κύπρος και Πορτογαλία. Από την άλλη πλευρά ενδιαφέρον παρουσιάζει και η συσχέτιση του εισερχόμενου τουρισμού της κάθε χώρας με τον πληθυσμό της (Γράφημα 4) – ως ένας έμμεσος δείκτης της δυνατότητας της χώρας να απορροφήσει πρόσθετους τουρίστες.

Με εξαίρεση την Κύπρο που δέχεται αριθμό τουριστών που ισοδυναμεί με 3,5 φορές περίπου τον πληθυσμό της, στις υπόλοιπες Μεσογειακές χώρες παρατηρείται ότι σε Ελλάδα, Ισπανία και Πορτογαλία το ποσοστό των εισερχόμενων τουριστών σε σχέση με τον πληθυσμό της χώρας είναι περίπου στο 100-130%, ενώ στην Ιταλία και ιδιαίτερα στην Τουρκία είναι σημαντικά χαμηλότερα. Δεν θα πρέπει όμως να παραβλεφθεί ότι σε όλες τις περιπτώσεις υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση του εισερχόμενου τουρισμού σε ορισμένες περιοχές, ιδιαίτερα στην Τουρκία, καθώς και η ιδιαιτερότητα της Κύπρου που είναι ένα νησί.

Από την άλλη πλευρά ενδιαφέρον παρουσιάζει και η σχέση του εισερχόμενου τουρισμού της κάθε χώρας με τον πληθυσμό της (Γράφημα 4) ως ένας έμμεσος δείκτης της δυνατότητας της χώρας να απορροφήσει προσθετικούς τουρίστες.

Γράφημα 4

Πληθυσμός Χώρας και Εισερχόμενοι Τουρίστες ως % επί του Πληθυσμού.

Με εξαίρεση την Κύπρο που δέχεται αριθμό τουριστών που ισοδυναμεί με 3,5 φορές περίπου του πληθυσμού της, στις υπόλοιπες Μεσογειακές χώρες παρατηρείται ότι σε Ελλάδα, Ισπανία και Πορτογαλία το ποσοστό των εισερχόμενων τουριστών σε σχέση με τον πληθυσμό της χώρας είναι περίπου στο 100-130% ενώ στην Ιταλία και ιδιαίτερα στην Τουρκία είναι σημαντικά χαμηλότερα.

Δεν θα πρέπει όμως να παραβλεφθεί ότι σε όλες τις περιπτώσεις υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση του εισερχόμενου τουρισμού σε ορισμένες περιοχές ιδιαίτερα στην Τουρκία καθώς και η ιδιαιτερότητα της Κύπρου που είναι ένα νησί.

Το συμπέρασμα που προκύπτει από τα παραπάνω στοιχεία για την Ελλάδα είναι ότι διαθέτει σημαντικά περιθώρια βελτίωσης της συγκριτικής της θέσης, με γνώμονα 2 βασικούς αλληλένδετους στόχους:

- 1) Την ενίσχυση συγκριτικής θέσης ως προς το μερίδιο αγοράς και 2) την άμβλυνση της εποχικότητας.

Προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων αυτών είναι :

- η στρατηγική επιλογή των ελκυστικότερων χωρών προέλευσης τουριστών
- η δημιουργία του τουριστικού προϊόντος που ανταποκρίνεται στις συντελούμενες αλλαγές στην παγκόσμια τουριστική αγορά.

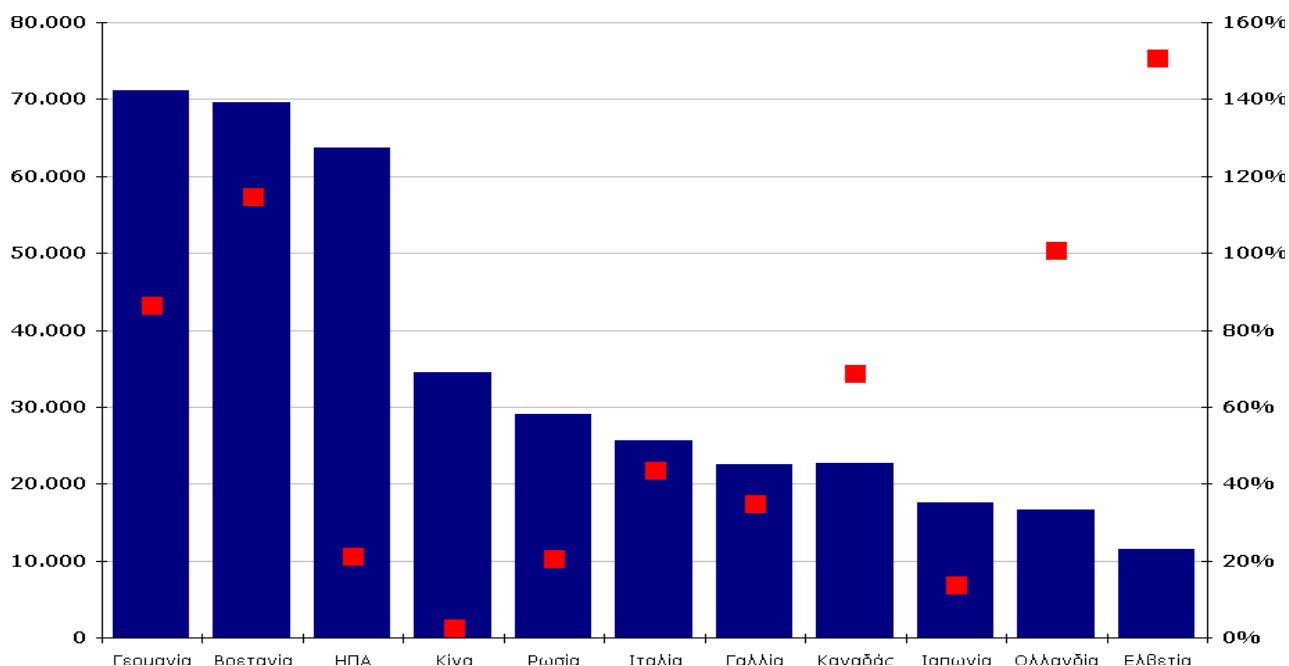
Με τον τρόπο αυτό ο Ελληνικός τουρισμός θα ξεφύγει από το μοντέλο του μαζικού και – κατά συνέπεια – φθηνού τουρισμού που χαρακτηρίζεται και από έντονη εποχικότητα.

1.6.1 Χώρες Προέλευσης

Οι χώρες στόχοι είναι εκείνες που διαθέτουν σημαντικό αριθμό εξερχόμενων τουριστών, με σημαντική αγοραστική δύναμη.

Στο παρακάτω γράφημα (Γράφημα 5) παρουσιάζονται οι 11 χώρες – απ' όλον τον κόσμο – με τους περισσότερους εξερχόμενους τουρίστες και το ποσοστό των εξερχόμενων τουριστών επί του πληθυσμού της αντίστοιχης χώρας.

Γράφημα 5
Top 11 Χώρες Εξερχόμενου Τουρισμού Παγκοσμίως (2006)

Πηγή: GBR Consulting

Οι περισσότερες χώρες με υψηλό εξερχόμενο τουρισμό βρίσκονται στην Ευρώπη με πρώτη τη Γερμανία, ακολουθούμενη από τη Βρετανία, τις ΗΠΑ, την Κίνα, τη Ρωσία, την Ιταλία, τη Γαλλία, τον Καναδά, την Ιαπωνία, την Ολλανδία και την Ελβετία.

Αν και όλες οι κύριες Ευρωπαϊκές χώρες εξερχόμενου τουρισμού περιλαμβάνονται στις 10 κυριότερες αγορές εισερχόμενου τουρισμού («top 10») της Ελλάδας, καμία από τις χώρες long haul δεν περιλαμβάνεται αντιστοίχως στο top 10 της Ελλάδας. Ένα πρώτο συμπέρασμα λοιπόν είναι ότι η Ελλάδα υστερεί σημαντικά στην προσέλκυση τουριστών από υπερπόντες χώρες (long haul) με σημαντικό αριθμό εξερχόμενων τουριστών.

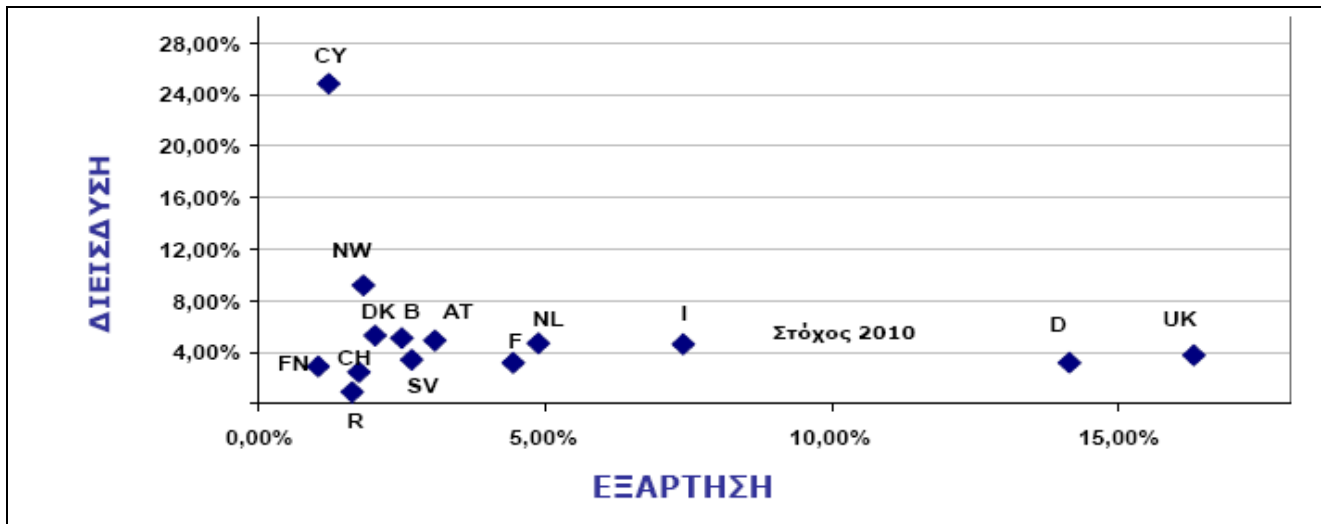
Οι Ευρωπαϊκές χώρες αποτελούν πλέον του 90% των χωρών προέλευσης των τουριστών στην Ελλάδα και δημιουργούν μεγάλη εξάρτηση της Ελλάδας από συγκεκριμένες χώρες - αγορές.

Ακολουθεί η ανάλυση της σχέσης εξάρτησης – διείσδυσης της Ελλάδας σε σχέση με τις κύριες χώρες προέλευσης τουριστών από την Ευρώπη.

1.6.2 Διείσδυση και Εξάρτηση του Ελληνικού Τουριστικού προϊόντος.

Στο επόμενο γράφημα (Γράφημα 6), παρατηρούμε την ιδιαίτερα υψηλή Διείσδυση που έχει η Ελλάδα στην Κύπρο και την μάλλον χαμηλή Διείσδυση της χώρας μας στη Ρωσία.

Γράφημα 6
Κύριες Χώρες Προέλευσης από Ευρώπη (2006)

Πηγή: GBR Consulting

Οι υπόλοιπες χώρες – που αποτελούν τον κορμό της ζήτησης και αντιπροσωπεύουν περίπου το 80% του εισερχόμενου τουρισμού της Ελλάδας – κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα Διείσδυσης και αναλύονται στη συνέχεια.

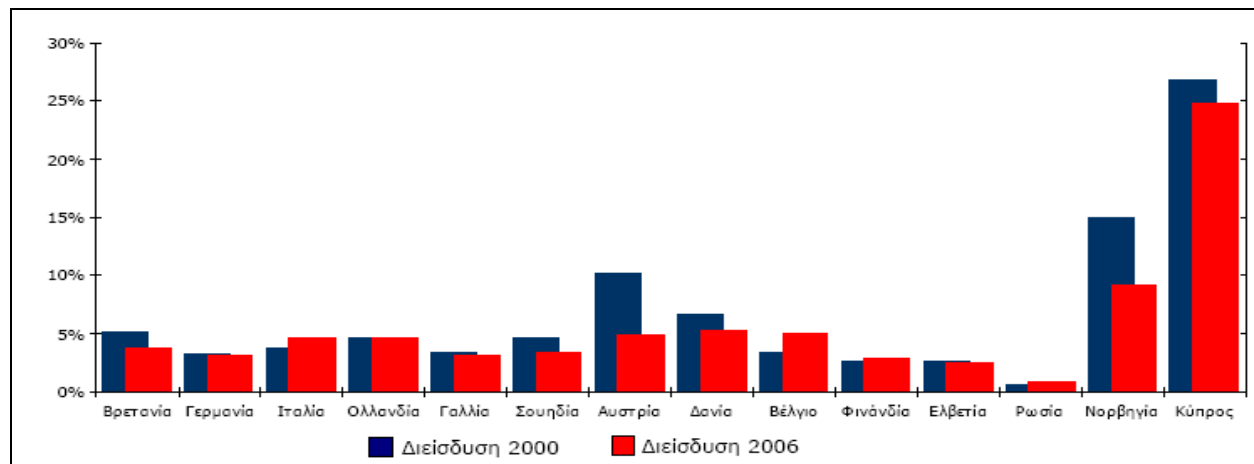
Η «**Διείσδυση**» ισούται με το % των εξερχόμενων ταξιδιωτών μιας χώρας που έρχεται στην Ελλάδα. Αποτυπώνει το μερίδιο αγοράς της Ελλάδος στον εξερχόμενο τουρισμό της συγκεκριμένης χώρας. Παραδείγματος χάριν, η Ελλάδα έχει μεγάλη Διείσδυση στην Κύπρο, καθώς το 25% όλων των εξερχόμενων τουριστών επιλέγουν την Ελλάδα ως τουριστικό προορισμό.

Η «**Εξάρτηση**» ισούται με το % του Εισερχόμενου τουρισμού στην Ελλάδα που προέρχεται από μια συγκεκριμένη χώρα. Δείχνει το βαθμό εξάρτησης του Ελληνικού τουρισμού από κάθε χώρα. Παραδείγματος χάριν, η Ελλάδα έχει μεγάλη εξάρτηση από τη Μεγάλη Βρετανία, καθώς το 16% όλων των τουριστών στην Ελλάδα προέρχονται από τη χώρα αυτή.

Όμως εκτός από τη σημερινή θέση της χώρας σε επίπεδο Διείσδυσης, πολύ μεγάλο ενδιαφέρον έχει να δει κανείς την διαχρονική εξέλιξη. Όπως φαίνεται από το επόμενο γράφημα (Γράφημα 7) στις περισσότερες περιπτώσεις η Ελλάδα είτε έχει μείνει στάσιμη, δηλαδή έχει κρατήσει σταθερό το ποσοστό διείσδυσής της με αποτέλεσμα να αυξήσει σε απόλυτο αριθμό τις αφίξεις από τις συγκεκριμένες χώρες (π.χ. Ολλανδία, Φινλανδία), είτε έχει μειώσει την διείσδυσή της σε χώρες

όπως η Βρετανία, η Αυστρία η Κύπρος, κλπ, ενώ λίγες είναι οι περιπτώσεις όπου έχει αυξησει το ποσοστό διείσδυσης (π.χ. Ιταλία, Βέλγιο, Ρωσία).

Γράφημα 7
Σύγκριση Διείσδυσης από Χώρες εντός Ευρώπης (2000 - 2006).

Πηγή: GBR Consulting

Τα στοιχεία αυτά αποδεικνύουν ότι ο ελληνικός τουρισμός είναι ένας από τους ελάχιστους τομείς της εθνικής οικονομίας, ο οποίος είναι ανταγωνιστικός σε παγκόσμιο επίπεδο.

Το τουριστικό προϊόν αποτελεί έναν από τους βασικούς πυλώνες της ελληνικής οικονομίας, και για αυτό η προσπάθεια διατήρησης της χώρας μας σε υψηλά επίπεδα τουριστικής ανταγωνιστικότητας αποτελούσε και αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους της πολιτείας.

Το γεωγραφικό εύρος των τουριστικών προορισμών είναι ιδιαίτερα μεγάλο, εξαιτίας του γεγονότος ότι η Ελλάδα διαθέτει πάνω από 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά. Επιπλέον, η μεγάλη ποικιλία σε φυσικά τοπία, ο μεγάλος αριθμός ιστορικών μνημείων και χωριών και η δυνατότητα πολλών δραστηριοτήτων υποδηλώνουν ότι οι ευκαιρίες ουσιαστικά είναι απεριόριστες. Η Ελλάδα διαθέτει περισσότερα από 15.000 χιλιόμετρα παραλίας. Οι επισκέπτες ανακαλύπτουν ποικίλες επιλογές σε τομείς όπως η ιστιοπλοΐα και οι κρουαζιέρες, τα ταξίδια κινήτρων και τις αποδράσεις σαββατοκύριακου, που παρουσιάζουν νέες ευκαιρίες σε εξειδικευμένες (niche markets) και ελκυστικές αγορές. Παρθένες παραλίες, επιβλητικά βουνά, πλούσια ιστορία και παραδόσεις, θεαματικά τοπία και φημισμένη φιλοξενία είναι τα στοιχεία που προσελκύουν επισκέπτες από όλο τον κόσμο στον τόπο που γεννήθηκε η δημοκρατία και η τραγωδία. Το μεσογειακό κλίμα της Ελλάδας είναι ιδανικό για τουρισμό καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου.

Υποτομείς του τουρισμού οι οποίοι παρουσιάζουν επενδυτικό ενδιαφέρον είναι τα θέρετρα ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης κατοικιών δεύτερης κατοικίας, γήπεδα γκολφ, ο αθλητικός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας και ευεξίας, η αναβάθμιση και κατασκευή νέων μαρίνων, τα συνεδριακά κέντρα, η ανάπτυξη αγροτουριστικών προϊόντων, ο θρησκευτικός τουρισμός, τα

ιαματικά κέντρα και κέντρα θαλασσοθεραπείας, ο γαστρονομικός τουρισμός και πλήθος θεματικών επιλογών σχετικά με την πολιτισμική και ιστορική κληρονομιά της Ελλάδας.

Κατατάσσεται ανάμεσα στους Top 10 τουριστικούς προορισμούς για το 2010 σύμφωνα με τη Lonely Planet και επίσης βρίσκεται στη δεύτερη θέση σύμφωνα με τα Telegraph Travel Awards 2008 της Αγγλίας στην κατηγορία της Καλύτερης Ευρωπαϊκής Χώρας. Επίσης, σύμφωνα με το Travel & Tourism Competitiveness Report, 2009, που δημοσιεύτηκε από το World Economic Forum, η Ελλάδα κατέχει συνολικά την 24η θέση μεταξύ 133 χωρών, και παράλληλα βρίσκεται στο Top 10 σε μία σειρά από σημαντικούς επιμέρους δείκτες (3η Θέση: Prioritization of travel & tourism subindex, 9η θέση: World Heritage cultural sites, 5η θέση: Tourism infrastructure, 1η θέση: Physician density subindex.). Ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός τουριστών καθώς και το προφίλ του σημερινού ταξιδιώτη, απαιτούν διαφοροποίηση και εμπλουτισμό του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος της χώρας μας καθώς και την ανάπτυξη αντίστοιχης υποδομής. Οι επενδυτές θα βρουν στην Ελλάδα ένα μεγάλο εύρος ευκαιριών, πρόσφορο έδαφος για νέες επενδύσεις και μερικές από τις ομορφότερες τοποθεσίες στον κόσμο. Παρόλο που η χώρα διαθέτει σχεδόν άρτια τουριστική υποδομή, η Ελλάδα έχει θέσει ως στόχο να αναπτύξει περαιτέρω τις τουριστικές της δυνατότητες και να αποτελέσει προορισμό διακοπών για όλο το χρόνο. Το μεσογειακό κλίμα της χώρας είναι ιδανικό για δραστηριότητες, όπως γκολφ και οδοιπορία, και εκτιμάται ότι ένα εκατομμύριο Ευρωπαίοι θεωρούν την Ελλάδα ως υποψήφιο προορισμό δεύτερης κατοικίας.

Σήμερα μία από τις βασικές προτεραιότητες της Ελληνικής Πολιτείας είναι να δημιουργήσει μία δυναμική και βιώσιμη τουριστική υποδομή για όλες τις εποχές του χρόνου που θα ανταποκρίνεται στις προκλήσεις του 21ου αιώνα.

Τα στοιχεία που λαμβάνονται από τους φορείς του κλάδου δείχνουν ότι τόσο ο ελληνικός, όσο και ο παγκόσμιος τουρισμός, βιώνουν τις δυσμενείς επιπτώσεις από την παγκόσμια κρίση. Παρά το γεγονός ότι η τρέχουσα τουριστική περίοδος είναι μια ιδιαίτερη περίπτωση, αυτή αποτελεί την αφορμή για προβληματισμό σχετικά με την υφιστάμενη κατάσταση καθώς και ένα τεστ αντοχής και αποτελεσματικότητας των πολιτικών και των αποφάσεων που αφορούν στην ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα κρίση μπορεί να αποτελέσει πρόκληση και εφαλτήριο για τη ριζοσπαστική αντιμετώπιση χρονιζόντων προβλημάτων και για τη βελτίωση της ελληνικής τουριστικής ανταγωνιστικότητας στο μεσομακροπρόθεσμο μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

2.1 Οικονομική κρίση και Τουρισμός.

Πολύ πριν ακόμα ξεσπάσει η παγκόσμια οικονομική κρίση, ο ελληνικός τουρισμός είχε ήδη έντονα σημεία παθογένειας με σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα που σταδιακά τον οδηγούσαν σε απώλεια του ανταγωνιστικού του πλεονεκτήματος από άποψη σχέσης αξίας-τιμής (value for money), συγκριτικά με τους νέους ανταγωνιστές στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου που, για το ίδιο μαζικό παραθεριστικό (και, κατά συνέπεια, εποχικό) τουριστικό προϊόν, έχουν πολύ χαμηλότερο κόστος παραγωγής και πολύ χαμηλότερη τιμή.

Εμφανή συμπτώματα αυτής της παθογένειας είναι η συρρίκνωση της τουριστικής περιόδου, η μείωση της διαπραγματευτικής μας ικανότητας – που εκδηλώνεται με φαινόμενα όπως οι στάσιμες ή μειούμενες τιμές – η αυξανόμενη τάση για συμβόλαια «all inclusive» αλλά και η σταθερή υποβάθμιση του οικονομικού και κοινωνικού προφίλ του μέσου τουρίστα. Δυστυχώς, τόσο οι αναπτυσσόμενες παραδοσιακές χώρες προέλευσης του ελληνικού τουρισμού (Γερμανοί και Βρετανοί αποτελούν το ήμισυ περίπου των τουριστικών μας αφίξεων), όσο και οι αναδυόμενες αγορές, βρίσκονται στο επίκεντρο της οικονομικής κρίσης με διογκούμενη ανεργία, συρρίκνωση εισοδημάτων και πολύ υψηλό δείκτη ανασφάλειας και αβεβαιότητας των κατοίκων τους.

Ένας άλλος παράγοντας που οφείλουμε να λάβουμε υπόψη είναι ότι η ζήτηση τουριστικών υπηρεσιών παρουσιάζει εξαιρετικά μεγάλη εισοδηματική ελαστικότητα και οι δαπάνες για τουριστικές υπηρεσίες δεν αποτελούν την πρώτη προτεραιότητα διάθεσης του «διακριτικού» (discretionary) εισοδήματος. Είναι δε περίπου αυτονόητο ότι η ελαστικότητα της ζήτησης για διακοπές και ψυχαγωγία αυξάνεται όσο χαμηλότερα είναι τα εισοδήματα του νοικοκυριού. Κοντολογίς, η πλούσια, οικονομικά ανεξάρτητη οικογένεια, ακόμα και σε ημέρες κρίσης, πιθανότατα δεν θα στερηθεί τις διακοπές της σε εγκαταστάσεις πολυτελείας. Η φτωχή οικογένεια, πιθανότατα, θα τις αναβάλει ή θα μειώσει τη διάρκεια και τη δαπάνη της. Αυτό ισχύει, παρά το γεγονός ότι, τα τελευταία χρόνια, η ανάγκη για διακοπές καθιστά την τουριστική ζήτηση όλο και πιο ανελαστική. Η ανελαστικότητα όμως αυτή δεν έχει δοκιμαστεί σε συνθήκες παγκόσμιας κρίσης αυτού του μεγέθους.

2.2 Παγκόσμιες και Ευρωπαϊκές Τάσεις μετά την Κρίση

Το 2009 ήταν μία δύσκολη χρονιά. Δεν ήταν μόνο το μέγεθος της οικονομικής κρίσης, αλλά και η αποτυχία πρόβλεψής της. Όσο περνούσε ο χρόνος, τόσο άλλαζαν και οι προβλέψεις για την παγκόσμια οικονομική μεγέθυνση, την ανεργία και τον πληθωρισμό.

Συνεπώς, διεθνείς οργανισμοί, που είναι επιφορτισμένοι με την παροχή προβλέψεων, αναπροσάρμοζαν προς το χειρότερο τις προγνώσεις τους για τον παγκόσμιο τουρισμό. Περί τα μέσα του 2009 σταθεροποιούνταν οι προβλέψεις, τόσο οι οικονομικές όσο και οι τουριστικές. Το δεύτερο εξάμηνο του 2009 άρχισαν να δίνονται προβλέψεις για το χρόνο ανάκαμψης, δηλαδή της περιόδου εξόδου από την οικονομική και τουριστική κρίση. Η ανησυχία δεν αφορούσε πλέον το βάθος της κρίσης, αλλά στη χρονική της διάρκεια. Μερικοί μάλιστα εκφράζουν την άποψη ότι η κρίση μπορεί να έχει μία μικρή και πρόσκαιρη ανάκαμψη και αναμένουν μία ακόμη βουτιά πριν την τελική έξοδο από το βάραθρο της κρίσης.

Η συζήτηση και οι προβλέψεις για την οικονομική κρίση έχουν άμεσο αντίκτυπο και στην συζήτηση και τις προβλέψεις για τις τουριστικές αφίξεις, τις άμεσες και τις μακροχρόνιες.

Ο τουρισμός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την οικονομική μεγέθυνση και ανάπτυξη. Η αύξηση του πραγματικού διαθέσιμου κατά κεφαλή εισοδήματος είναι ο πιο σημαντικός προσδιοριστικός παράγοντας της αύξησης της παγκόσμιας τουριστικής κίνησης. Αυτός είναι και ο λόγος που όλοι οι σοβαροί αναλυτές της τουριστικής αγοράς εστιάζουν την προσοχή τους στην αύξηση των εισοδημάτων σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά και ανά χώρα.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν η Κίνα, η Ινδία αλλά και η Ρωσία. Σύμφωνα με πολλούς εκτιμητές, οι χώρες αυτές αναμένεται να έχουν μεγάλη οικονομική μεγέθυνση τις επόμενες δεκαετίες για μία σειρά από λόγους, όπως η εφαρμογή καινοτόμων τεχνολογιών, οι επενδύσεις σε ανθρώπινο και φυσικό κεφάλαιο και το μέγεθος της απασχόλησης (πληθυσμού).

Ήδη για το 2010, πολλοί αναλυτές θεωρούν την κινέζικη οικονομία σαν την ναυαρχίδα που θα βγάλει την παγκόσμια οικονομία από την κρίση. Η κινέζικη οικονομία προβλέπεται να αναπτυχθεί με ρυθμούς κοντά στο 10%.

Με δεδομένο ότι ο τουρισμός επηρεάζεται από το επίπεδο της οικονομικής δραστηριότητας, αλλά και από τον αριθμό των προηγούμενων τουριστών που έρχονται από μία συγκεκριμένη χώρα, τότε γίνεται φανερό ότι όποιες χώρες επωφεληθούν από την ανάπτυξη αυτών των χωρών το συντομότερο δυνατόν, τόσο μεγαλύτερη θα είναι η ροή τουριστών προς αυτές στις επόμενες δεκαετίες.

Στην περίπτωση της Ελλάδος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν και οι προβλέψεις για την πορεία των οικονομιών που τροφοδοτούν την ελληνική τουριστική αγορά με πολλούς τουρίστες, όπως της

Γερμανίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και των άλλων χωρών της Ευρώπης (Σκανδιναβίας, Γαλλίας, Ιταλίας, κ.α.).

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ και ΔΝΤ (Βλέπε Πίνακα), οι αναπτυγμένες χώρες φαίνεται να ανακάμπτουν από τη βαθειά κρίση του 2009. Ένας ρυθμός μεγέθυνσης της τάξης του 1,9% για το 2010 και 2,5% το 2011.

Όμοια είναι τα αποτελέσματα και για τον σκληρό πυρήνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλαδή τον σκληρό πυρήνα του ευρώ. Για το 2010 οι οικονομίες των χωρών της ευρωζώνης αναπτύχθηκαν με τον ίδιο ρυθμό 0,9% και περίπου αντίστοιχες είναι οι προβλέψεις για το 2011 με 1,7%.

Πάντως, μεγάλη σημασία για τον ελληνικό τουρισμό έχει η πορεία των χωρών που αποτελούν τη μεγάλη δεξαμενή του εισερχόμενου τουρισμού. Η Γερμανία φαίνεται να βγαίνει δυνατώτερα από την οικονομική κρίση από ότι οι άλλες χώρες. Ο ρυθμός ανάπτυξης της Γερμανίας για το 2010 έφθασε το 1,4% και προβλέπεται να αγγίξει το 1,9% το 2011. Το Ηνωμένο Βασίλειο, η άλλη μεγάλη δεξαμενή της ροής του ελληνικού τουρισμού, βγαίνει από την κρίση με μικρότερο ρυθμό, στο 1,2%, αλλά αναμένεται να έχει την μεγαλύτερη μεγέθυνση το 2011, κοντά στο 2,2%, από όλες τις χώρες της Ε.Ε. του Πίνακα Α. 2.

Αυτές οι προβλέψεις είναι καλά νέα για την πορεία του ελληνικού εισερχόμενου τουρισμού το 2010 και το 2011. Ίσως, όμως, να μην αρκούν, για να ισοσκελίσει ο ελληνικός τουρισμός τις απώλειες του 2009. Η Γαλλία ακολουθεί την ίδια περίπου πορεία με την Γερμανία, όπως και στις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε.

Πίνακας Α. 2

Ρυθμός Οικονομικής Μεγέθυνσης και ο Αριθμός Αφίξεων σε Επιλεγμένες Χώρες

Αριθμός Αφίξεων 2008	2008	2009	2010	2011	
ΟΟΣΑ	0,6	-3,5	1,9	2,5	
Euro 13 OECD Countries	6873569	0,5	-4,0	0,9	1,7
Γερμανία	2469151	1,0	-4,9	1,4	1,9
Ηνωμένο Βασίλειο	2278014	0,6	-4,7	1,2	2,2
Ιταλία	1099983	- 1,0	-4,8	1,1	1,5
Γαλλία	910021	0,3	-2,3	1,4	1,7
Ολλανδία	756940	2,0	-4,3	0,7	2,0
Σερβία-Μαυροβούνιο	686996	5,6	-4,0	1,2	3,1
Βουλγαρία	623476	6,0	-6,5	-2,5	2,0
ΗΠΑ	612825	0,4	-2,5	2,5	2,8
Κύπρος	474941	3,6	-0,5	2,7	5,3
Βέλγιο	420748	0,8	-3,1	0,8	1,7

Πηγή: ΟΟΣΑ και ΔΝΤ

Οι προβλέψεις για την οικονομική μεγέθυνση είναι πολύ σημαντικές, αλλά δεν δίνουν μια ολοκληρωμένη εκτίμηση προς τα πού θα κινηθεί ο παγκόσμιος τουρισμός. Πολύ σημαντικές μεταβλητές είναι η ανεργία, το κόστος μετακίνησης (δηλαδή η τιμή του πετρελαίου) και η ισοτιμία του ευρώ με τα άλλα νομίσματα κυρίως όμως με το δολάριο και την αγγλική λίρα. Οι τιμές αυτών των μεταβλητών, ιδιαιτέρως των ισοτιμιών και του πετρελαίου, αλλάζουν μέρα τη μέρα και αυτό επηρεάζει την απόφαση κάποιου προς τα που θα ταξιδέψει. Σημαντική συναλλαγματική ισοτιμία για το παγκόσμιο εμπόριο και συνεπώς για τον τουρισμό είναι η ισοτιμία ευρώ-δολαρίου. Είναι λογικό οι δύο αυτές μεταβλητές να ενδιαφέρουν όλους εκείνους που ασχολούνται με τον τουρισμό, διότι η ισοτιμία και το πετρέλαιο είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με το κόστος (την τιμή) του τουριστικού ταξιδιού. Πολύ σημαντικό δεν είναι μόνο το επίπεδο της ισοτιμίας και της τιμής του πετρελαίου (δηλαδή η μέση τιμή για το 2010 και το 2011), αλλά η διακύμανσή του. Ακόμη και αν η μέση τιμή είναι χαμηλή, μία υψηλή διακύμανση μπορεί να έχει αρνητικές επιδράσεις. Για παράδειγμα, αν η λίρα και το δολάριο είναι χαμηλά σε σχέση με το ευρώ το καλοκαίρι και υψηλά το χειμώνα, η μέση τιμή δεν μπορεί να δείξει το εύρος της αρνητικής επίδρασης στον ελληνικό τουρισμό, που είναι στην συντριπτική του πλειοψηφία, τουρισμός καλοκαιρινών διακοπών. (ATEM , τεύχος 3, Ιανουάριος 2010.)

Θα πρέπει, όμως, να σημειώσουμε ότι σε ένα παγκόσμιο αλληλοεξαρτώμενο μακροοικονομικό περιβάλλον οι παραπάνω μεταβλητές κινούνται σύμφωνα με μία σχέση αίτιου και αιτιατού.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η τιμή του πετρελαίου και η οικονομική μεγέθυνση. Δεν είναι λίγοι οι οικονομολόγοι που θεωρούν ως αιτία της οικονομικής κρίσης του 2009 την πολύ μεγάλη αύξηση της τιμής του πετρελαίου στα μέσα του 2008, που άγγιξε και τα 150 δολάρια το βαρέλι. Και σε συνέχεια, η μεγάλη πτώση της τιμής του πετρελαίου του 2009, στα 40 δολάρια, οφείλεται στην μεγάλη πτώση της ζήτησης του, λόγω της οικονομικής κρίσης.

Οι προβλέψεις για τον παγκόσμιο τουρισμό στον Πίνακα Α.2 πρέπει να διαβάζονται έχοντας στο πίσω μέρος της σκέψης μας ότι αυτές μπορεί να αλλάξουν δραματικά, αν αλλάξουν οι παγκόσμιες οικονομικές συνθήκες. Στον Πίνακα Α.3 δίνονται οι απόλυτες εκτιμήσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού και Ταξιδιών για τα τρία έτη, 2010-2012 και ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής.

Πίνακας Α. 3

Προβλέψεις Αφίξεων Αλλοδαπών Τουριστών (σε χιλιάδες) και Ρυθμός Μεγέθυνσης 2010-2012

Περιοχή	2009	2010	2011	2012
Σύνολο Κόσμου	885392	902357	940402	998433
	--	1,92%	4,22%	6,17%
ΕΕ-27	366564	376687	390778	411320
	--	2,76%	3,74%	5,26%
Κεντρική & Ανατολική Ευρώπη	104285	105215	111103	118464
	--	0,89%	5,60%	6,63%
Υπόλοιπη Δυτική Ευρώπη	40520	41881,5	44395,8	47721
	--	3,36%	6,00%	7,49%
Αφρική	57527,5	58720,8	61563,2	65417,7
	--	2,07%	4,84%	6,26%
Αμερική	141187	142346	147338	156922
	--	0,82%	3,51%	6,50%
Ασία	175720	178379	186699	199923
	--	1,51%	4,66%	7,08%
Μέση Ανατολή	46645,7	47641,6	50263,3	54135
	--	2,14%	5,50%	7,70%

Πηγή: WTTC (Ιανουάριος 2010) και υπολογισμοί ΑΤΕΜ, τεύχος 3, Ιανουάριος 2010.)

Ακόμη πιο αισιόδοξο είναι το σενάριο για το 2011 και το 2012, όπου προβλέπεται μία αύξηση του 4,22% και 6,17% αντίστοιχα. Το 2011 οι αλλοδαποί τουρίστες θα αγγίξουν το ένα δισεκατομμύριο. Οι προβλέψεις αυτές συμβαδίζουν με τις αισιόδοξες προβλέψεις για την οικονομική μεγέθυνση του Πίνακα Α. 3.

Το μεγαλύτερο μερίδιο του παγκόσμιου τουρισμού κατέχει η Ευρωπαϊκή Ένωση με λίγο κάτω από το μισό τουρισμό (411 εκατομμύρια) να πραγματοποιείται στις χώρες αυτές. Σε ό,τι αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση, η αύξηση των αλλοδαπών αφίξεων προβλέπονται 2,76% το τρέχον έτος, 3,74% το 2011 και 5,26% το 2012. Μεγάλες αυξήσεις στις τουριστικές αφίξεις προβλέπεται να υπάρχουν στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και στην Υπόλοιπη Δυτική Ευρώπη με ποσοστά 5,6% και 6% για το 2011 και 6,63% και 7,49% για το 2012.

Η μεγαλύτερη αύξηση προβλέπεται να γίνει στη Μέση Ανατολή της τάξης του 5,5% το 2011 και 7,7% το 2012. Με την πολιτική ρευστότητα της περιοχής όμως, οι μακροχρόνιες προβλέψεις πολύ λίγη αξία έχουν. Γεγονός που δυστυχώς επιβεβαιώνεται καθημερινά με όλο και πιο δυσάρεστες εξελίξεις.

Οι προοπτικές, οικονομικές και τουριστικές, δηλαδή φαίνονται καλές για την τριετία 2010-2012. Όμως, πολλές φορές, απροσδόκητα γεγονότα, όπως πόλεμοι, φυσικές καταστροφές και πανδημίες, ανατρέπουν τις αισιόδοξες προοπτικές και αλλάζουν δραματικά το οικονομικό και τουριστικό σκηνικό. Τα γεγονότα αυτά είναι απρόβλεπτα και το μόνο που μπορεί κανείς να κάνει είναι να έχει έτοιμα σχέδια αντιμετώπισης τέτοιων κρίσεων.

Ωστόσο, θετικό στοιχείο στην περίπτωση αυτή είναι ότι τα νησιά του Αιγαίου και η Κρήτη που εμφανίζουν ιστορικά μεγαλύτερες αντοχές απέναντι στην πτώση ζήτησης, κατά τη διάρκεια οικονομικών επιβραδύνσεων, σε αντιδιαστολή με την Αθήνα. Επιπλέον, πιο ισχυρός τις περιόδους αυτές εμφανίζεται ο εγχώριος τουρισμός, ο οποίος μειώνεται αλλά με βραδύτερους ρυθμούς από ότι ο ξένος

Τέλος, επισημαίνεται, ότι πέρα από την επίδραση της παγκόσμιας ανάπτυξης, το επίπεδο τιμών, η οικονομική επιφάνεια των τουριστών και μια σειρά από ποιοτικούς παράγοντες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο και επηρεάζουν την ζήτηση για τουριστικές υπηρεσίες.

Το εισόδημα των ξένων τουριστών συνιστά σημαντικό προσδιοριστικό παράγοντα των τουριστικών αφίξεων για χώρες θερινού τουρισμού όπως η Ελλάδα και η Αυστραλία, ενώ για τη Γαλλία και την Ισπανία ο πιο σημαντικός παράγοντας είναι το κόστος ζωής. Σε μακροχρόνια βάση, οι αλλαγές στις προτιμήσεις και άλλους ποιοτικούς προσδιοριστικούς παράγοντες είναι θετικές για την Ελλάδα και την Αυστραλία και αρνητικές για τη Γαλλία και την Ισπανία. Αυτό είναι ένα ενδιαφέρον συμπέρασμα που εξηγεί τις καλές έως τώρα επιδόσεις της τουριστικής βιομηχανίας στην Ελλάδα, παρά το σταθερά υψηλό της πληθωρισμό σε σχέση με την Ευρωζώνη (διαφορικό πληθωρισμό).

Οι αλλαγές στα γούστα και στις τουριστικές προτιμήσεις του ξένου τουρίστα ευνόησαν και ευνοούν τη χώρα μας παρά την ακρίβεια. Ωστόσο, υπό το πρίσμα της σφοδρότητας της παρούσας κρίσης, η τιμολόγηση των τουριστικών υπηρεσιών εύλογα θα διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην ανταγωνιστικότητα των διαφόρων τουριστικών προορισμών στην Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο το 2009.

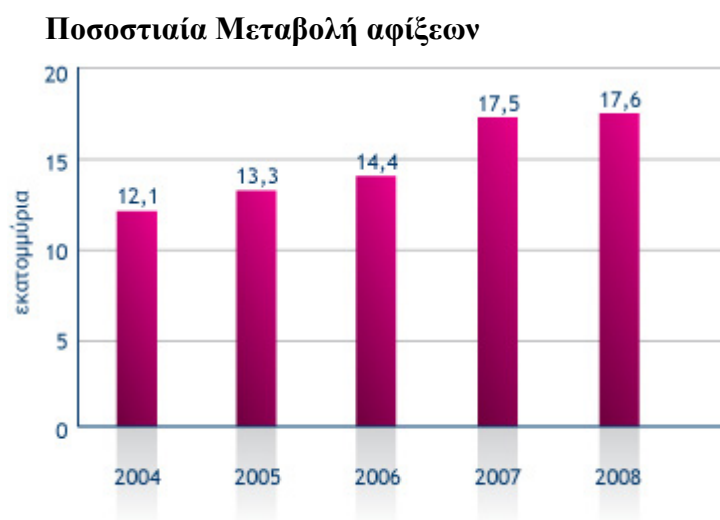
Συμπερασματικά, η παγκόσμια ύφεση επηρέασε σημαντικά την τουριστική κίνηση στην Ελλάδα, οδηγώντας σε μειωμένες αφίξεις ξένων και ταξιδιωτικές εισπράξεις το 2009 και το 2010. Για μια χώρα που βασίζεται στον τουρισμό, αυτό θέτει σοβαρές προκλήσεις, όχι μόνο για τον κλάδο του τουρισμού αλλά και για το σύνολο της εθνικής οικονομίας, απαιτώντας ιδιαίτερη προσοχή και αντιμετώπιση τόσο από φορείς του δημοσίου όσο και του ιδιωτικού τομέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ

3.1 Τουριστικές Αφίξεις

Προκειμένου να καταστεί δυνατή η αναλυτικότερη αποτύπωση της σημερινής κατάστασης του ελληνικού τουρισμού και των ιδιαιτεροτήτων που αντιμετωπίζει ο κλάδος είναι απαραίτητη η παρουσίαση και ο σχολιασμός της διαχρονικής εξέλιξης των βασικών δεικτών της τουριστικής ζήτησης, και κυρίως αυτής που προέρχεται από το εξωτερικό. Οι πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζουν τη διαχρονική μεταβολή των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών ανά Ήπειρο.

Πίνακας Α. 4

Πηγή: Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού και Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος.

Πίνακας Α. 5

Διαχρονική εξέλιξη αφίξεων αλλοδαπών τουριστών (σε χιλιάδες ανά Ήπειρο) .

Ήπειρος	1960	1970	1980	1990	2000	2007
Ευρώπη	197,1	761,8	4.078,2	8.033,7	11.497,7	16.244,1
Αμερική	82,8	357,4	410,7	382,6	300,2	579,6
Ασία- Ειρηνικός	25,4	96,0	433,1	390,0	519,4	632,9
Αφρική	7,4	36,3	106,7	67,1	61,0	61,1
Λοιπά	3,1	1,3	2,8	0,0	0,0	0,0
ΣΥΝΟΛΟ	315,8	1.252,8	5.031,5	8.873,4	12.378,3	17.517,8

Πηγή: Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO), στατιστικές αφίξεων.

Από τους πίνακες Α.5 και Α.6 γίνεται σαφής ο αποκλειστικός σχεδόν προσανατολισμός του ελληνικού τουριστικού προϊόντος στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο, καθώς από αυτήν προέρχεται πάνω από το 90% των αλλοδαπών τουριστών που επισκέπτονται τη χώρα. Ενδιαφέρον παρουσιάζει αφενός ότι αυτό το ποσοστό έφθασε μέχρι και το 93% (το 2000) και αφετέρου η σταδιακή ενίσχυσή του, καθώς το 1960 η Ευρωπαϊκή Ήπειρος συνεισέφερε κατά 62,4% στις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών στη χώρα.

Πίνακας Α.6.

Ποσοστιαία συμμετοχή στο σύνολο των αφίξεων (1960 – 2007)

Ήπειρος	1960	1970	1980	1990	2000	2007
Ευρώπη	62,4%	60,8%	81,1%	90,5%	92,9%	92,73%
Αμερική	26,2%	28,5%	8,2%	4,3%	2,4%	3,31%
Ασία- Ειρηνικός	8,0%	7,7%	8,6%	4,4%	4,2%	3,61%
Αφρική	2,3%	2,9%	2,1%	0,8%	0,5%	0,35%
Λοιπά	1,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Πηγή: Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO), στατιστικές αφίξεων

Όπως είναι αυτονόητο, διαχρονικά συρρικνώθηκε το ποσοστό συμμετοχής όλων των υπολοίπων Ηπείρων, με χαρακτηριστικότερη περίπτωση την Αμερικανική, η οποία ενώ το 1960 συμμετείχε με ποσοστό 26,2% στις συνολικές αφίξεις αλλοδαπών, το 2007 το ποσοστό της έφθασε μόλις στο 3,31%. Σίγουρα τα συμπεράσματα αυτά ερμηνεύονται λογικά, αφενός με τη γεωγραφική θέση της χώρας και αφετέρου με το γεγονός ότι η Ευρώπη συνιστά παγκοσμίως και παραδοσιακά τη βασική πηγή προέλευσης τουριστών και ταξιδιωτών. Πάντως, το 85% περίπου των επισκεπτών έρχονται από τη Δυτική Ευρώπη με κυρίαρχα ποσοστά : 21,2% από το Ηνωμένο Βασίλειο, 17,5% από τη Γερμανία, 8,8% από την Ιταλία, 5,3% από τη Γαλλία, 5,2% από την Ολλανδία και 7,5% από τις σκανδιναβικές χώρες. Επιπλέον, αυξάνονται όλο και περισσότερο οι επισκέπτες από την Ανατολική Ευρώπη και την Κίνα.

Στη συνέχεια επιχειρείται η εστίαση σε συγκεκριμένες χώρες, προκειμένου να υπάρξει σαφέστερη αποτύπωση και εξαγωγή πληροφόρησης για τις χώρες εκείνες που κυρίως τροφοδοτούν τον ελληνικό τουρισμό. Ο πίνακας που ακολουθεί είναι αρκετά κατατοπιστικός και αποτελεί φυσική συνέπεια του προηγούμενου, καθώς εννέα στις δέκα κύριες χώρες αποστολής τουριστών προς την Ελλάδα ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο, με μοναδική εξαίρεση τις ΗΠΑ. Άλλα ενδιαφέροντα συμπεράσματα αποτελούν:

- Η εξαιρετικά μεγάλη εξάρτηση από τις αγορές του Η. Βασιλείου και της Γερμανίας οι οποίες διαχρονικά αποτελούν τους βασικούς τροφοδότες του ελληνικού τουρισμού
- Το γεγονός ότι και οι εννέα ευρωπαϊκές χώρες ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση
- Η θετική ενδυνάμωση της θέσης νέων χωρών όπως η Βουλγαρία και Ρωσία.

Πίνακας Α. 7

Διαχρονική εξέλιξη αφίξεων αλλοδαπών τουριστών(από τις 10 κυριότερες χώρες αποστολής (1960-2006)).

ΧΩΡΑ	1960	1970	1980	1990	2000	2006
Αγγλία	40756	166904	768.215	1.647.361	2.772.256	2.615.836
Γερμανία	40.229	142.702	692.961	1.922.029	2.395.185	2.267.961
Ιταλία	15.961	76.215	197.006	620.766	823.245	1.187.598
Ολλανδία	4.446	23.284	179.842	495.699	655.285	782.154
Γαλλία	30.221	115.997	229.791	565.407	602.353	712.131
Βουλγαρία	0	0	36.911	133.767	240.219	677.368
Αυστρία	8.319	30.213	187.312	286.525	474.996	492.921
Σουηδία	5.917	17.967	235.592	259.669	485.749	428.334
Βέλγιο	6.025	21.126	70.124	201.807	331.942	400.219
Η.Π.Α.	75.306	304.681	288.647	273.849	218.731	358.624
Σύνολο χωρών	227.180	899.069	2.956.401	6.406.879	8.999.961	9.923.146
Σύνολο Ευρωπαϊκής Ηπείρου	197.062	761.833	4.078.179	8.033.671	11.497.701	13.192.621

Πηγή: ΕΣΥΕ (διάφορες στατιστικές)

Εξετάζοντας τις δέκα αυτές χώρες, όχι σε απόλυτους αριθμούς, αλλά με βάση την ποσοστιαία συμμετοχή τους στις συνολικές αφίξεις αλλοδαπών τουριστών στην Ελλάδα, προκύπτουν ενδιαφέροντα ευρήματα. Από τις δύο κύριες αγορές (ΗΝ. Βασίλειο και Γερμανία) ο ελληνικός τουρισμός εξαρτά (το 2006) το 33,8% του συνόλου των αλλοδαπών τουριστών.

Πίνακας Α. 8

Διαχρονική εξέλιξη της ποσοστιαίας κατανομής επί των συνολικών αφίξεων των κυριότερων χωρών αποστολής τουριστών (1960 – 2006).

Χώρα	1960	1970	1980	1990	2000	2006
Η. Βασίλειο	12,9%	13,3%	15,3%	18,6%	22,4%	1815,0%
Γερμανία	12,7%	11,4%	13,8%	21,7%	19,3%	15,7%
Ιταλία	5,1%	6,1%	3,9%	7,0%	6,7%	8,2%
Ολλανδία	1,4%	1,9%	3,6%	5,6%	5,3%	5,4%
Γαλλία	9,6%	9,3%	6,0%	6,4%	4,9%	4,9%
Βουλγαρία	0,0%	0,0%	0,7%	1,5%	1,9%	4,7%
Αυστρία	2,6%	2,4%	3,7%	3,2%	3,8%	3,4%
Σουηδία	1,9%	1,4%	4,7%	2,9%	3,9%	3,0%
Βέλγιο	1,9%	1,7%	1,4%	2,3%	2,7%	2,8%
Η.Π.Α.	23,8%	24,3%	5,7%	3,1%	185,0%	2,5%
Συνολικό Ποσοστό των 10 χωρών	71,9%	71,8%	58,8%	72,2%	72,7%	68,7%

Πηγή: ΕΣΥΕ (διάφορες στατιστικές).

Βέβαια δεν πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι κάποια έτη (π.χ. το 2000) η εξάρτηση αυτή ήταν εντονότερη αλλά σίγουρο είναι ότι η ελληνική τουριστική πολιτική λίγα έχει επιτύχει στην προσπάθεια εμπλουτισμού των αγορών – πηγών προσέλκυσης αλλοδαπών τουριστών. Στο υπό εξέταση χρονικό διάστημα, κάποιες χώρες (π.χ. Γαλλία) περιόρισαν διαχρονικά την ποσοστιαία συμμετοχή τους, προφανώς μη ακολουθώντας τους ίδιους ρυθμούς αύξησης στην αποστολή τουριστών ενώ κάποιες έπαψαν να αποτελούν σημαντικές πηγές αποστολής τουριστών (π.χ. ΗΠΑ). Η έντονη εξάρτηση του ελληνικού τουρισμού από περιορισμένο αριθμό αγορών καθίσταται εμφανής και από το ότι οι δέκα αυτές χώρες συνεισέφεραν το 2006 το 68,7% των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών, ενώ υπάρχουν έτη που το ποσοστό αυτό ανέρχεται στο 73%. Παρόλα αυτά, τα τελευταία χρόνια έχουν εμφανιστεί στο προσκήνιο νέες ευρωπαϊκές αγορές που σταδιακά αυξάνουν τον αριθμό των τουριστών που στέλνουν και στην Ελλάδα.

3.2 Αφίξεις στην Ελλάδα μη κατοίκων από το εξωτερικό για τα έτη 2009 – 2010.

Η «Έρευνα Συνόρων» πραγματοποιείται από την Τράπεζα της Ελλάδος και συγκεντρώνει μεταξύ άλλων και στοιχεία για τις «Αφίξεις μη κατοίκων στην Ελλάδα». Τα στοιχεία αυτά τα χρησιμοποιεί η Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, βάσει του Μνημονίου συνεργασίας και καταρτίζει τρεις πίνακες για τις αφίξεις μη κατοίκων κατά χώρα προέλευσης, μέσο μεταφοράς και σταθμό εισόδου. Οι λόγοι αυτής της συνεργασίας συνοψίζονται παρακάτω:

Η Ε.Σ.Υ ή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.) είναι αρμόδια για τη συλλογή, επεξεργασία και δημοσίευση των στοιχείων που αφορούν στις «Αφίξεις αλλοδαπών στην Ελλάδα». Μέχρι να τεθεί σε ισχύ η Συνθήκη Σένγκεν, βασική πηγή των ανωτέρω στοιχείων αφίξεων ήταν πληροφορίες που προέκυπταν από τον έλεγχο διαβατηρίων, τον οποίο διενεργούσαν τα όργανα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης στους σταθμούς εισόδου της Χώρας. Με την εφαρμογή της Συνθήκης Σένγκεν, την κατάργηση των ελέγχων των προερχομένων από τη ζώνη χωρικής εφαρμογής της Συνθήκης, καθώς και την είσοδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση των νέων κρατών μελών, η διαδικασία εκτίμησης των αφικνούμενων αλλοδαπών, κατά υπηκοότητα, γινόταν με τη χρήση και το συνδυασμό στοιχείων που προέρχονταν από πολλές και διαφορετικές πηγές (Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας, Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, άλλες έρευνες της Ε.Σ.Υ και της Eurostat).

Η συλλογή από την Ε.Σ.Υ. των στοιχείων Αφίξεων Αλλοδαπών μέσω πολλών και διαφορετικών πηγών, διοικητικών και μη, δημιουργεί προβλήματα:

- στην έγκαιρη δημοσίευση των στοιχείων εξαιτίας των μεγάλων χρονικών καθυστερήσεων και αποκλίσεων στη διάθεση των πρωτογενών στοιχείων από τις εν λόγω πηγές,
- στη μεθοδολογική σύνδεση των στοιχείων που προέρχονται από διαφορετικές πηγές και
- στη συσχέτιση των στοιχείων που ανακοινώνει η Ε.Σ.Υ. για τις «Αφίξεις Αλλοδαπών» και των στοιχείων που ανακοινώνει η ΤτΕ για την «Ταξιδιωτική δαπάνη των μη κατοίκων» στην Ελλάδα.

Για τους παραπάνω λόγους, αποφασίστηκε η συνεργασία μεταξύ ΤτΕ και Ε.Σ.Υ οι οποίες, αφού εξέτασαν θέματα μεθοδολογικά και πρακτικά, έκριναν ότι η εκτίμηση και διάθεση των στοιχείων για τις αφίξεις μη κατοίκων στη Χώρα θα πρέπει:

- να γίνονται από ένα μόνο φορέα, ώστε να παρέχεται ενιαία, έγκυρη και έγκαιρη πληροφόρηση στους χρήστες, και
- να προέρχονται από την ήδη διενεργούμενη «Έρευνα Συνόρων» της ΤτΕ, η οποία κρίνεται ότι μεθοδολογικά και πρακτικά είναι η καταλληλότερη μέθοδος για την ορθή εκτίμηση των «Αφίξεων μη κατοίκων» και ως εκ τούτου θα αποτελεί και τη μοναδική πηγή των εν λόγω στοιχείων που θα δημοσιεύονται από την ΕΛ.ΣΤΑΤ. Κατ' αυτό τον τρόπο αποφεύγεται η διενέργεια, από δύο διαφορετικούς φορείς, δύο ερευνών με το ίδιο αντικείμενο.

3.2.1 Αφίξεις μη κατοίκων από το εξωτερικό: Ιαν. - Ιουνίου 2010

Από τα στοιχεία της Έρευνας Συνόρων που διενεργεί η ΤτΕ προκύπτει ότι, κατά την περίοδο Ιαν.-Ιουνίου 2010, οι αφίξεις μη κατοίκων από το εξωτερικό μειώθηκαν κατά 5,4%, σε σύγκριση με αυτές της περιόδου Ιαν.-Ιουνίου 2009.

Αναλυτικότερα, οι αφίξεις από την Ευρώπη, στην οποία αναλογεί το μεγαλύτερο μερίδιο της τουριστικής αγοράς (87,5%), παρουσίασαν την περίοδο Ιαν.-Ιουνίου 2010 μείωση κατά 7,4%, έναντι της περιόδου Ιαν.-Ιουνίου 2009, ενώ τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατέγραψαν μείωση κατά 6,0%. Σε ό,τι αφορά στην κατανομή των αφίξεων κατά χώρα προέλευσης μη κατοίκων, τη μεγαλύτερη συμμετοχή κατέχει η Γερμανία (14,2%), και ακολουθούν το Ηνωμένο Βασίλειο (11,0%), οι Λοιπές χώρες Ευρώπης (8,0%), η Βουλγαρία (6,9%), και η Γαλλία (5,7%). Σχετική μείωση των αφίξεων παρατηρείται από το Ηνωμένο Βασίλειο (11,0%), τη Γαλλία (8,9%), τη Γερμανία (5,5%), και σημαντική μείωση από Λοιπές Χώρες Ευρώπης (28,0%), ενώ σημαντική αύξηση εμφανίζουν οι αφίξεις από Λετονία (73,8%), Ρωσία (67,3%) και Κύπρο (48,9%) (Πίνακας 11). Στην ανάλυση των στοιχείων, κατά μέσο μεταφοράς και σταθμό εισόδου, παρατηρείται ότι το αεροδρόμιο που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό κίνησης είναι το «Ελευθέριος Βενιζέλος» (26,3%), ακολουθεί του Ηρακλείου (11,3%) και της Ρόδου (7,8%).

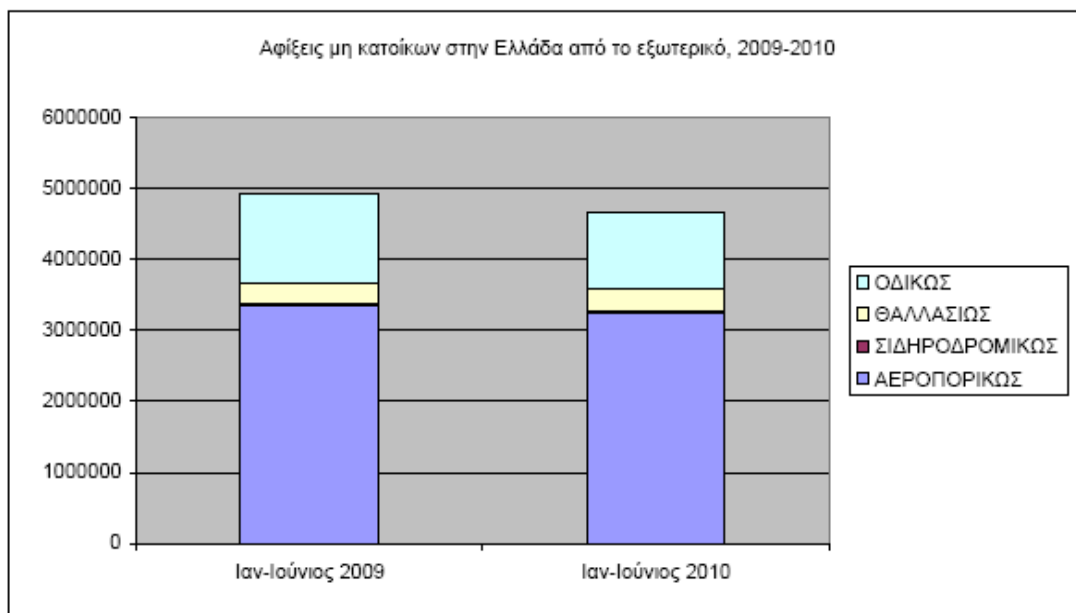
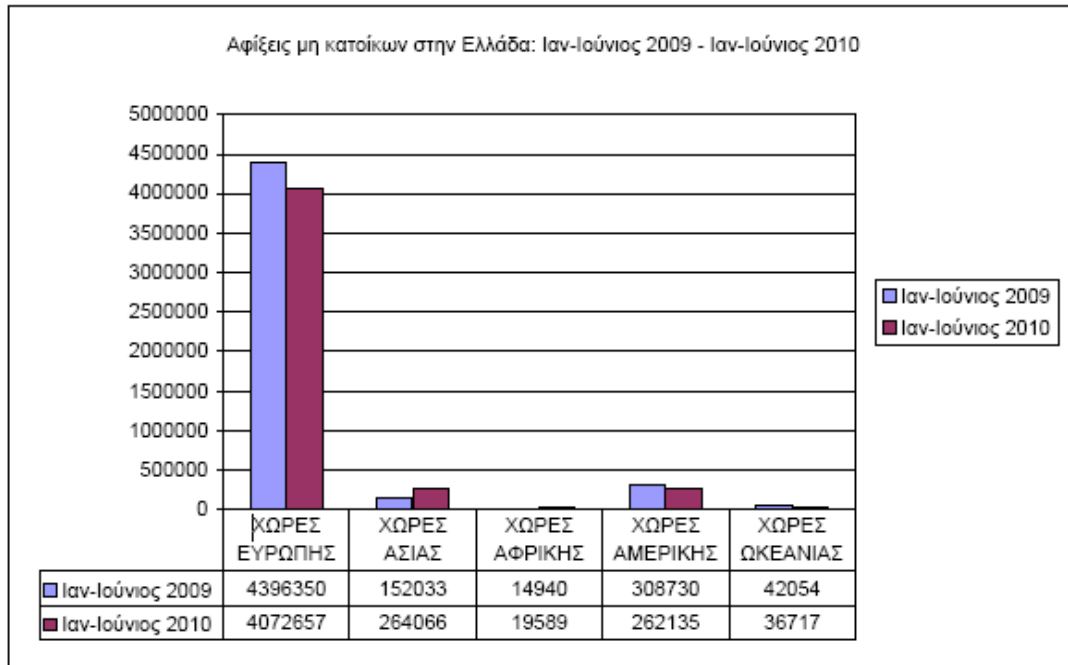
3.2.2 Αφίξεις στην Ελλάδα 2009-2010.

Σε αυτό το σημείο της παρούσης εργασίας θεωρήθηκε αναγκαίο να παρουσιάσουμε τα παρακάτω γραφήματα, στα οποία απεικονίζονται οι αφίξεις στην Ελλάδα για το έτος 2009-2010. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με το πρώτο γράφημα παρουσιάζονται χώρες διαφορετικών ηπείρων, όπως είναι χώρες της Ευρώπης, της Ασίας, της Αφρικής, της Αμερικής και της Ωκεανίας, οι κάτοικοι των οποίων επιλέγουν την Ελλάδα για τουρισμό και για ψυχαγωγικούς λόγους. Πιο συγκεκριμένα, όπως διακρίνεται η μεγαλύτερη άφιξη μη κατοίκων στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε τόσο το έτος 2009 όσο και το έτος 2010 από τις χώρες της Ευρώπης. Ο λόγος που προφανώς οδήγησε σε αυτό το γεγονός είναι ότι η Ευρώπη βρίσκεται γεωγραφικά πιο κοντά στη χώρα μας καθώς επίσης ότι το οικονομικό επίπεδο των χωρών αυτών είναι αρκετά ψηλό σε σύγκριση με τις χώρες της Ωκεανίας και της Αφρικής όπου η οικονομική κατάσταση των κατοίκων φαίνεται να μην καθιστά εφικτό την πραγματοποίηση ενός τέτοιου ταξιδιού.

Σε συνδυασμό με τα παραπάνω το δεύτερο γράφημα απεικονίζει τους τρόπους μετακίνησης που προτιμούν οι κάτοικοι διάφορων χωρών. Οι τρόποι που παρουσιάζονται είναι οδικώς, με

θαλάσσια μεταφορικά μέσα, με σιδηρόδρομο και αεροπορικώς. Το μεταφορικό μέσο που φαίνεται να βρίσκεται στις πρώτες προτιμήσεις είναι το αεροπλάνο, ενώ ακολουθούν το αυτοκίνητο και τα θαλάσσια μεταφορικά μέσα.

ΓΡΑΦΗΜΑ Β.6

Από τα παραπάνω εύκολα μπορεί να συμπεράνει κανείς ότι οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης βοήθησαν σε μεγάλο και σημαντικό βαθμό την Ελλάδα να αντέξει στην πίεση και στην κρίση που την χαρακτηρίζουν τα τελευταία χρόνια. Ειδικότερα, αξίζει να σημειωθεί ότι ο ελληνικός τουρισμός άντεξε χάρη της Ρωσίας και των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης. Άρα, το ελληνικό κράτος θα πρέπει να φροντίσει να έχει σε αυτές τις χώρες, όσο το δυνατόν, μεγαλύτερη και πιο εξειδικευμένη στρατηγική στόχευση.

3.3 Νομικό πλαίσιο

Η ΤτΕ, στο πλαίσιο της κατάρτισης του ισοζυγίου πληρωμών της Χώρας, διενεργεί από το 2003 σε μηνιαία βάση δειγματοληπτική «Έρευνα Συνόρων» για την εκτίμηση των ταξιδιωτικών δαπανών μη κατοίκων στην Ελλάδα και των αντίστοιχων δαπανών Ελλήνων στο εξωτερικό, από την οποία προκύπτουν και στοιχεία για τις «Αφίξεις μη κατοίκων στην Ελλάδα».

3.4 Μεθοδολογία

Η Έρευνα Συνόρων (Ε.Σ.) είναι μια δειγματοληπτική έρευνα εισερχομένων (μη κατοίκων) και εξερχομένων (κατοίκων) ταξιδιωτών με βασικό στόχο την εκτίμηση, σε μηνιαία συχνότητα, της ταξιδιωτικής δαπάνης των μη κατοίκων στην Ελλάδα και αυτής των κατοίκων στο εξωτερικό. Η συλλογή των στοιχείων της έρευνας, πραγματοποιείται με συνεντεύξεις οι οποίες διεξάγονται στο τέλος του ταξιδιού, δηλαδή κατά την αναχώρηση των μη κατοίκων από την Ελλάδα. Παράλληλα με τις συνεντεύξεις πραγματοποιείται καταμέτρηση του πλήθους και της μόνιμης κατοικίας των ταξιδιωτών που εισέρχονται και εξέρχονται, αντίστοιχα, από τον συνοριακό σταθμό. Η έρευνα καλύπτει την κίνηση των ταξιδιωτών, εξερχομένων και εισερχομένων, σε κάθε είδος (τύπο) συνοριακού σταθμού (αεροδρόμια, λιμάνια, οδικά και σιδηροδρομικά συνοριακά σημεία).

Η μεθοδολογία της «Έρευνας Συνόρων» παρουσιάζεται αναλυτικά στο Οικονομικό Δελτίο της ΤτΕ: Τεύχος 27, Ιούλιος 2006, σελ. 71-119.

Μπορούμε, λοιπόν, να παρακολουθήσουμε τις αυξομειώσεις εισερχομένων τουριστών ανά χώρα βάσει των επόμενων πινάκων Β.1, Β.2, Β.3 και να διαπιστώσουμε την αυξητική τάση του εισερχομένου τουρισμού από τις ανατολικές χώρες σε απόλυτα νούμερα και ποσοστά.

Πίνακας Β.1

Αφίξεις μη κατοίκων από το εξωτερικό κατά χώρα προέλευσης Ιαν – Ιουνίου 2010

Χώρα προέλευσης μη κατοίκων	Ιαν - Ιούνιος		Μεταβολή 2010/2009	Αναλογία % επί του συνόλου	
	2009	2010		2009	2010
ΕΥΡΩΠΗ	4.396.350	4.072.657	-7,4	89,4%	87,5%
Χώρες ΕΕ	3.355.370	3.154.502	-6,0	68,2%	67,8%
Αυστρία	114.488	116.220	1,5	2,3%	2,5%
Βέλγιο	95.278	94.308	-1,0	1,9%	2,0%
Βουλγαρία	333.564	321.988	-3,5	6,8%	6,0%
Γαλλία	290.426	264.719	-8,9	5,9%	5,7%
Γερμανία	700.349	661.577	-5,5	14,2%	14,2%
Δανία	78.075	53.359	-32,2	1,6%	1,1%
Εσθονία	9.440	5.890	-37,6	0,2%	0,1%
Ηνωμένο Βασίλειο	573.462	510.477	-11,0	11,7%	11,0%
Ιρλανδία	23.506	17.385	-26,0	0,5%	0,4%
Ισπανία	54.088	43.468	-19,6	1,1%	0,9%
Ιταλία	235.666	213.890	-9,2	4,8%	4,6%
Κύπρος	163.255	243.130	48,9	3,3%	5,2%
Λετονία	4.124	7.168	73,8	0,1%	0,2%
Λιθουανία	13.528	3.846	-71,6	0,3%	0,1%
Λουξεμβούργο	6.163	6.912	12,2	0,1%	0,1%
Μάλτα	0	3.019	-	0,0%	0,1%
Ολλανδία	175.352	149.242	-14,9	3,8%	3,2%
Ουγγαρία	25.639	21.791	-15,0	0,5%	0,5%
Πολωνία	64.382	81.248	26,2	1,3%	1,7%
Πορτογαλία	4.901	4.895	-0,1	0,1%	0,1%
Ρουμανία	118.886	82.117	-30,9	2,4%	1,8%
Σλοβακία	5.566	5.051	-9,3	0,1%	0,1%
Σλοβενία	14.302	5.761	-59,7	0,3%	0,1%
Σουηδία	129.569	95.267	-26,5	2,8%	2,0%
Τσεχία	58.439	59.555	1,9	1,2%	1,3%
Φινλανδία	62.316	62.213	31,9	1,3%	1,8%
Αλβανία	107.748	123.164	14,3	2,2%	2,6%
Ελβετία	89.493	71.322	-20,3	1,8%	1,5%
Νορβηγία	107.624	69.546	-35,4	2,2%	1,5%
Ισλανδία	1.283	0	-100,0	0,0%	0,0%
Ρωσία	71.571	119.736	67,3	1,5%	2,6%
Σερβία - Μαυροβούνιο	147.267	162.650	10,4	3,0%	3,5%
Λοιπές χώρες Ευρωπής	515.994	371.737	-28,0	10,5%	8,0%
ΑΣΙΑ	152.033	264.066	73,7	3,1%	5,7%
Ιαπωνία	2.362	6.433	172,4	0,0%	0,1%
Ιράν	0	3106	-	0,0%	0,1%
Ισραήλ	29.688	55.714	87,7	0,6%	1,2%
Κίνα	1.442	9.264	542,4	0,0%	0,2%
Λίβανος - Συρία	3.045	2.648	-13,0	0,1%	0,1%
Ν. Κορέα	1.422	4.604	223,8	0,0%	0,1%
Τουρκία	99.618	145.105	45,7	2,0%	3,1%
Λοιπά κράτη Μ. Ανατολής	5.572	10.775	93,4	0,1%	0,2%
Λοιπές χώρες Ασίας	8.884	26.417	197,4	0,2%	0,6%
ΑΦΡΙΚΗ	14.940	19.589	31,1	0,3%	0,4%
Αιγύπτος - Σουδάν	5.929	8.233	38,9	0,1%	0,2%
Νοτιοαφρικανική Ένωση	6.481	7.424	14,6	0,1%	0,2%
Λοιπές χώρες Αφρικής	2.530	3.932	55,4	0,1%	0,1%
ΑΜΕΡΙΚΗ	308.730	262.135	-15,1	6,3%	5,6%
Αργεντινή	5.499	6.250	13,7	0,1%	0,1%
Βραζιλία	9.950	9.061	-8,9	0,2%	0,2%
Μεξικό	4.651	3.493	-24,9	0,1%	0,1%
Η.Π.Α.	224.191	192.955	-13,9	4,6%	4,1%
Καναδάς	57.501	41.665	-27,5	1,2%	0,9%
Λοιπές χώρες Αμερικής	6.938	8.711	25,6	0,1%	0,2%
ΩΚΕΑΝΙΑ	42.054	36.717	-12,7	0,9%	0,8%
Αυστραλία	31.198	33.091	6,1	0,6%	0,7%
Λοιπές χώρες Ωκεανίας	10.856	3.626	-66,6	0,2%	0,1%
Σύνολο αφίξεων μη κατοίκων	4.914.107	4.655.164	-5,3	99,9%	100,0%
Μη προσδιορισίμες χώρες ταξιδιωτών ⁽¹⁾	6.074		-100,0	0,1%	0,0%
Γενικό σύνολο	4.920.181	4.655.164	-5,4	100,0%	100,0%

Πίνακας Β.2

Αφίξεις μη κατοίκων από το εξωτερικό κατά χώρας προέλευσης και μέσο μεταφοράς Ιαν-Ιουνίου 2010.

Χώρες προέλευσης μη κατοίκων	ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩΣ	ΣΙΔΙΚΩΣ	ΘΑΛΑΣΣΙΩΣ	ΟΔΙΚΩΣ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΥΡΩΠΗ	2.629.167	11.580	299.049	932.861	4.072.657
Χώρες ΕΕ	2.550.658	11.281	277.004	315.581	3.154.502
Αυστρία	102.980	11	12.726	503	116.220
Βέλγιο	90.469	0	2.021	918	94.308
Βουλγαρία	11.027	9.802	44.352	255.007	321.988
Γαλλία	246.599	0	18.047	73	264.719
Γερμανία	582.349	218	67.896	11.124	661.577
Δανία	52.477	0	633	249	53.359
Εσθονία	5.302	23	0	571	5.896
Ηνωμένο Βασίλειο	499.610	0	10.867	0	510.477
Ιρλανδία	17.385	0	0	0	17.385
Ισπανία	37.111	0	6.357	0	43.468
Ιταλία	138.340	28	74.814	708	213.890
Κύπρος	241.508	0	1622	0	243.130
Λετονία	5.054	0	0	1514	7.188
Λιθουανία	3.845	0	0	0	3.846
Λουξεμβούργο	5.862	0	1050	0	6.912
Μάλτα	3.019	0	0	0	3.019
Ολλανδία	136.167	0	13.075	0	149.242
Ουγγαρία	13.576	10	7584	621	21.791
Πολωνία	68.099	159	4.622	7.268	81.248
Πορτογαλία	4.895	0	0	0	4.895
Ρουμανία	42.794	841	4.883	33.599	82.117
Σλοβακία	5.051	0	0	0	5.051
Σλοβενία	4.422	22	322	995	5.781
Σουηδία	92.597	0	2.670	0	95.267
Τσεχία	56.818	167	1.059	1.511	59.555
Φινλανδία	80.899	0	1.314	0	82.213
Αλβανία	8.511	14	1.135	113.504	123.164
Ελβετία	54.419	10	16.607	286	71.322
Νορβηγία	0	0	0	0	0
Ισλανδία	69.058	0	488	0	69.546
Ρωσία	117.004	48	1.436	1248	119.736
Σερβία - Μαυροβούνιο	14.343	95	0	148.212	162.650
Λοιπές χώρες Ευρώπης	15.176	132	2.379	354.050	371.737
ΑΣΙΑ	114.169	4.788	13.252	131.857	264.066
Ιαπωνία	4.766	0	1.667	0	6.433
Ιράν	269	0	2837	0	3106
Ισραήλ	55.714	0	0	0	55.714
Κίνα	7.578	31	1.655	0	9.264
Αλβανός - Συρία	2.648	0	0	0	2.648
Ν. Κορέα	3.550	0	1054	0	4.604
Τουρκία	12.255	4517	5.129	123.204	145.105
Λοιπά κράτη Μ. Ανατολής	9.865	0	910	0	10.775
Λοιπές χώρες Ασίας	17.524	240,3	0	8.653	26.417
ΑΦΡΙΚΗ	19.589	0	0	0	19.589
Αιγύπτος - Σουδάν	8.233	0	0	0	8.233
Νοτιοαφρικανική Ένωση	7.424	0	0	0	7.424
Λοιπές χώρες Αφρικής	3.932	0	0	0	3.932
ΑΜΕΡΙΚΗ	257.402	0	4.733	0	262.135
Αργεντινή	6.250	0	0	0	6.250
Βραζιλία	8.085	0	976	0	9.061
Μεξικό	3.493	0	0	0	3.493
Η.Π.Α.	190.070	0	2.885	0	192.955
Καναδάς	40.793	0	872	0	41.665
Λοιπές χώρες Αμερικής	8.711	0	0	0	8.711
ΩΚΕΑΝΙΑ	32.484	56	3.261	916	36.717
Αυστραλία	29.204	43	3.261	583	33.091
Λοιπές χώρες Ωκεανίας	3.280	13	0	333	3.626
Μη προσδιορισίμες χώρες ταξιδιωτών	0	0	0	0	0
Γενικό σύνολο	3.252.811	16.424	320.295	1.065.634	4.655.164

Πηγή: Έρευνα Συνόρων της Τράπεζας της Ελλάδος.

Πίνακας Β.3

Αφίξεις μη κατοίκων από το εξωτερικό κατά μέσο μεταφοράς και σταθμό εισόδου Ιαν – Ιουνίου 2010.

Σταθμοί εισόδου αφίξεων μη κατοίκων		Ιαν - Ιούνιος 2010		Μεταβολή 2010/2009	Αναλογία % επί του συνόλου	
		2009	2010		2009	2010
I. ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩΣ		3.350.363	3.252.811	-2,9%	68,1%	69,9%
1	Αθηνών	1.226.328	1.224.478	-0,2%	24,9%	26,3%
2	Ζακύνθου	114.408	104.364	-8,8%	2,3%	2,2%
3	Ηρακλείου	554.784	524.631	-5,4%	11,3%	11,3%
4	Θεσσαλονίκης	294.150	254.254	-13,6%	6,0%	5,5%
5	Κέρκυρας	192.349	175.984	-8,5%	3,9%	3,8%
6	Κω	148.300	164.501	10,9%	3,0%	3,5%
7	Ρόδου	355.123	362.554	2,1%	7,2%	7,8%
8	Σαντορίνης	32.467	31.724	-2,3%	0,7%	0,7%
9	Χανίων	186.444	172.493	-7,5%	3,8%	3,7%
10	Λοιπών σταθμών	246.010	237.828	-3,3%	5,0%	5,1%
II. ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΩΣ		21.975	16.424	-25,3%	0,4%	0,4%
1	Προμαχώνα (Ν. Σερρών) ⁽¹⁾	2.312	752	-67,5%	0,0%	0,0%
2	Σιδηροδρομικοί σταθμοί εκτός δείγματος	19.663	15.672	-20,3%	0,4%	0,3%
III. ΘΑΛΑΣΣΙΩΣ		282.804	320.295	13,3%	5,7%	6,9%
1	Ηγουμενίτσας	74.115	101.471	36,9%	1,5%	2,2%
2	Κέρκυρας	7.192	4.880	-32,1%	0,1%	0,1%
3	Πατρών	117.735	117.993	0,2%	2,4%	2,5%
4	Λοιπών σταθμών	83.762	95.951	14,6%	1,7%	2,1%
IV. ΟΔΙΚΩΣ		1.265.039	1.065.634	-15,8%	25,7%	22,9%
1	Ευζώνων (Ν. Κιλκίς)	146.911	355.745	142,2%	3,0%	7,6%
2	Κακκαβιάς (Ν. Ιωαννίνων)	65.683	72.616	10,6%	1,3%	1,6%
3	Κήπων (Ν. Έβρου)	23.982	97.717	307,5%	0,5%	2,1%
4	Προμαχώνα (Ν. Σερρών)	228.021	194.946	-14,5%	4,6%	4,2%
5	Οδικοί σταθμοί εκτός δείγματος	800.442	344.610	-56,9%	16,3%	7,4%
Σύνολο σταθμών		4.920.181	4.655.164	-5,4%	100,0%	100,0%

Πηγή: Έρευνα Συνόρων της Τράπεζας της Ελλάδος.

(1) Οι αφίξεις μη κατοίκων για το σταθμό αυτό υπολογίζονται με βάση μόνο τους μήνες που πραγματοποιείται δειγματοληψία. Για τους μήνες που δεν πραγματοποιείται δειγματοληψία γίνεται εκτίμηση των αφίξεων μη κατοίκων και συμπεριλαμβάνεται στα στοιχεία των σιδηροδρομικών σταθμών εκτός δείγματος.

3.5 Εισερχόμενος Τουρισμός από τις Ανατολικές και Κεντρικές χώρες της Ευρώπης.

Οι συντελούμενες αλλαγές στον τουρισμό είναι απόρροια πληθώρας οικονομικών, πολιτικών, δημογραφικών και τεχνολογικών αλλαγών. Για παράδειγμα η πολιτική εξομάλυνση και σταθερότητα σε διάφορες χώρες /περιοχές του πλανήτη (π.χ. Ανατολική Ευρώπη), οι οποίες δεν ήταν στο παρελθόν προσβάσιμες, διέδρυναν τους εν δυνάμει προορισμούς, οι αεροπορικές εταιρείες χαμηλού κόστους διέδρυναν τις επιλογές, το internet άλλαξε τον τρόπο πώλησης κλπ.

Σήμερα έχουμε επιπλέον να αντιμετωπίσουμε την πρόκληση της διευρυμένης Ευρώπης. Μια Ευρώπη κατά πολύ μεγαλύτερη λόγω της επέκτασης της προς την ανατολή. Χώρες της ανατολικής Ευρώπης όπως η Πολωνία, η Ρουμανία, η Βουλγαρία, η Εσθονία, η Τσεχία, η Ουγγαρία, η Σλοβενία, η Ουκρανία αλλά και η Κύπρος και η Ρωσία συμμετέχουν πλέον στις διεθνείς αγορές πιο δραστικά.

Πρόκειται για χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης, οι οποίες παρά τις έντονες αυξομειώσεις που παρουσιάζει η ζήτηση από αυτές μπορούν να αποτελέσουν μελλοντικά αξιόλογες πηγές τουριστών, στην προσπάθεια της χώρας να διευρύνει τη ζήτηση, ιδιαίτερα προς συγκεκριμένες περιοχές της χώρας. Οι περισσότερες από αυτές τις χώρες ανήκουν πλέον και στην Ευρωπαϊκή Ένωση και παρά τις δυσμενείς οικονομικές συγκυρίες που αντιμετωπίζουν λόγω της κρίσης, αναμένεται μακροπρόθεσμα να εξελιχθούν σε δυναμικές πηγές εξερχόμενου τουρισμού.

3.5.1 Ρουμανία

Πιο συγκεκριμένα, η χώρα μας, όπως αναφέρεται σε σχετικό δημοσίευμα της ρουμανικής εφημερίδας "Jurnalul National", έρχεται πρώτη στις προτιμήσεις των Ρουμάνων, με τις πωλήσεις σε τουριστικά πακέτα από τη Ρουμανία προς την Ελλάδα να έχουν αυξηθεί το 2011 κατά 50% (εφημερίδα τα Νέα). Στη δεύτερη θέση των προτιμήσεων έρχεται η Τουρκία, ενώ μεταξύ των υπόλοιπων αγαπημένων τουριστικών προορισμών των Ρουμάνων συγκαταλέγονται -σύμφωνα πάντα με το δημοσίευμα- η Ισπανία, η Ιταλία, η Βουλγαρία, η Μάλτα, η Αίγυπτος και η Τυνησία. Η Ρουμανία είναι μία νέα και αναδυόμενη αγορά που δίνει στη χώρα μας ολοένα και περισσότερους επισκέπτες. Παράλληλα, είναι μία χώρα που αποτελεί την ομόδοξη πύλη εισόδου της χώρας μας προς τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Πρώτον, γιατί, διαρκώς, μεγαλώνει το ποσοστό των Ρουμάνων που θέλουν να ταξιδέψουν στο εξωτερικό και, από αυτούς, τη μερίδα του λέοντος την έχει η Ελλάδα. Πάνω από το 60% των Ρουμάνων που ταξιδεύουν στο εξωτερικό επιλέγουν την Ελλάδα ως πρώτη χώρα. Δεύτερον, γιατί το κατά κεφαλήν εισόδημα που μένει στη χώρα μας μεγαλώνει, εξαιτίας της αυξανόμενης δαπάνης που κάνει ο μέσος καταναλωτής από την Ρουμανία. Φέτος, είχαμε έναν μέσο όρο 1.200 ευρώ και είναι πολύ πιθανό να αγγίξει κάποια στιγμή και τα

2.000 ευρώ. Παράλληλα στο Βουκουρέστι και στη Ρουμανία έχουν δραστηριοποιηθεί 800 ελληνικές επιχειρήσεις δημιουργώντας κατ' αυτόν τρόπο μια σημαντικότερη επενδυτική και επιχειρηματική κοινότητα. Ήρθε η στιγμή η Ελλάδα να προσθέσει σε αυτή την επενδυτική και επιχειρηματική κοινότητα τον τουρισμό, δηλαδή τους επιχειρηματίες που φιλοδοξεί να δραστηριοποιηθούν και στον τουρισμό, δημιουργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο μία καινούρια, διαπολιτισμική, ζωντανή, αμφίδρομη γέφυρα μεταξύ της Ελλάδας και της Ρουμανίας, μία γέφυρα από την οποία προσβλέπετε να υπάρξει σημαντικότερη εισροή και επισκεπτών αλλά και συναλλάγματος τα επόμενα χρόνια.

3.5.2 Σερβία

Αλλά και ένας από τους δημοφιλέστερους προορισμούς των Σέρβων τουριστών παραμένει η Ελλάδα, σύμφωνα με έρευνα της Ένωσης Τουριστικών Πρακτορείων Σερβίας (YUTA 2009). Σύμφωνα με τη δημοσκόπηση, το 59% των Σέρβων προτιμά για διακοπές την Ελλάδα, ακολουθούν η Ισπανία (13%), η Τουρκία (10%), η Αίγυπτος (8%) και το Μαυροβούνιο (3%).

Σε ότι αφορά την Κροατία, η οποία στο παρελθόν υπήρξε ο επικρατέστερος τουριστικός προορισμός, το ενδιαφέρον των ερωτηθέντων δεν ξεπέρασε το 1%, παρά την ισχυρή διαφημιστική εκστρατεία των τουριστικών παραγόντων της Κροατίας, στη Σερβία. Αναφέρεται, επίσης, ότι οι Σέρβοι τουρίστες δεν εκφράζουν ανησυχίες για την ασφάλειά τους στην Ελλάδα, ούτε αναμένουν ότι οι τιμές, οι οποίες σημείωσαν ορισμένη αύξηση φέτος, δεν θα είναι προσιτές. Στην έρευνα αναφέρεται ακόμη ότι η πλειονότητα των Σέρβων τουριστών θα παραθερίσει φέτος στη χερσόνησο της Χαλκιδικής, ενώ στους δημοφιλέστερους προορισμούς συγκαταλέγονται επίσης τα νησιά Κέρκυρα και Θάσος.

3.5.3 Ρωσία – Ουκρανία

Αναμφισβήτητη, όμως, είναι και η θέση των Ρώσων τουριστών. Σε πρώτη προτεραιότητα βρίσκονται αυτή τη στιγμή για το υπουργείο Τουρισμού οι αγορές της Ρωσίας και της Ουκρανίας. Ήδη ελληνική αποστολή επισκέφθηκε τις δύο αυτές χώρες, με πρώτο ζητούμενο την βελτίωση της διαδικασίας έκδοσης visa.

Αν λυθεί ή αμβλυνθεί το πρόβλημα με τη βίζα, οι προοπτικές ανάπτυξης στις αγορές των τέως ανατολικών χωρών θα είναι αλματώδης. Οι Ρώσοι κατέχουν την 8η θέση στον πίνακα κατανομής επισκεπτών για την Κρήτη και περίπου το 35% αυτών που επισκέπτονται την Ελλάδα προτιμούν το νησί. Η Ρωσία ήταν στη στοχοθεσία της Κρήτης ως "νέα αγορά" από το 1998, τότε που η Ελλάδα για τους Ρώσους ήταν εντελώς άγνωστος τουριστικός προορισμός. Η χώρα αυτή σιγά – σιγά

αναπτύσσεται σαν αυτόνομη ενεργειακή δύναμη και δημιουργεί μία μεγάλη μεσαία τάξη. Δέκα εκατομμύρια Ρώσοι (κατ'εκτίμηση) κάνουν τουρισμό ετησίως, από τα οποία μόνο το 3% επισκέπτεται την Ελλάδα, ενώ το 1/4 ή κατ'άλλους το 1/3 προτιμά την Τουρκία. Κύρια αιτία αναφέρεται το πρόβλημα της βίζας (Sengen, κόστος, ταλαιπωρία, ταυτοπροσωπία κ.λπ.). Οι Ρώσοι προτιμούν ακριβά ξενοδοχεία και βίλες, κάνουν θαλάσσιο τουρισμό, ενδιαφέρονται για επενδύσεις και ένας μεσαίος Ρώσος δαπανά όσο 3 Άγγλοι ή 4 Γερμανοί επισκέπτες. Είναι λαός ομόδοξος και με φιλική διάθεση για την Ελλάδα. Για την Κύπρο κατέχουν τη 2η σε ποσοστό προτίμησης θέση στις αφίξεις επισκεπτών.

Οι Ρώσοι τουρίστες ήταν αυτοί που σημείωσαν τη μεγαλύτερη αύξηση στην τουριστική κίνηση του προηγούμενου έτους στη Ρόδο, σύμφωνα με τα στοιχεία της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας του Αερολιμένα της Ρόδου.

Ειδικότερα οι αρχές κατέγραψαν αύξηση που έφτασε το 87,8% το μήνα Ιούνιο 2010, εξέλιξη η οποία ικανοποίησε αν και σε ένα βαθμό ήταν αναμενόμενη λόγω των τάσεων που είχαν ήδη παρατηρηθεί.

Πιο συγκεκριμένα οι Ρώσοι που ήρθαν τον Ιούνιο με πτήσεις τσάρτερ στη Ρόδο ανήλθαν σε 16.406 άτομα ενώ τον ίδιο μήνα του 2009 σε 8.734 άτομα. Φαίνεται ότι η Ρωσική αγορά αποτελεί τη μεγάλη ανερχόμενη τουριστική δύναμη, και ίσως την επόμενη τουριστική περίοδο ο αριθμός των Ρώσων τουριστών να διπλασιαστεί.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Δωδεκάνησος και η Ρωσία έχουν το τελευταίο διάστημα αναπτύξει πολλές επαφές με ανταλλαγή επισκέψεων αρχών και αξιωματούχων που αποσκοπούν στην ανάπτυξη του τουριστικού ρεύματος.

Συγκεκριμένα οι λόγοι που η Ρόδος, η Κρήτη, αλλά και η υπόλοιπη Ελλάδα μπορεί να γίνει ο αγαπημένος προορισμός για τους Ρώσους, είναι τόσο ο θαυμασμός για τους ανθρώπους, την φιλοξενία, τις καιρικές συνθήκες, τον πολιτισμό, τη γαστρονομία αλλά και το αίσθημα ασφάλειας. Όλα αυτά είναι παράγοντες που προσελκύουν τους Ρώσους. Σημειώνεται ότι σε επίπεδο πενταμήνου η τουριστική κίνηση από τη Ρωσία είχε σημειώσει αύξηση της τάξης του 62,6%. Χαρακτηριστικά, ο πίνακας Β.4 που ακολουθεί δείχνει τις τελικές αφίξεις για το 2010 από Ρωσία αλλά και Ουκρανία.

Πίνακας Β.4

Αφίξεις 2010 από Ρωσία και Ουκρανία (θεωρήσεις visa)

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ 2009	ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ 2010	ΔΙΑΦΟΡΑ ΘΕΩΡΗΣΕΩΝ 2009-2010	ΠΟΣΟΣΤΟ %
ΜΟΣΧΑ	216.284	328.669	112.385	51,96%
ΑΓ.ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗ	26.869	40.340	13.471	50,13%
ΝΟΒΟΡΟΣΙΣΚ	8.219	11.723	3.504	42,63%
ΣΥΝΟΛΟ ΡΩΣΙΑΣ	251.372	380.732	129.360	51,46%
ΚΙΕΒΟ- ΟΥΚΡΑΝΙΑ	15.349	33.911	18.562	120,90%
ΣΥΝΟΛΟ ΡΩΣΙΑΣ- ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ	266.721	414.643	147.922	55,45%

Πηγή: ΕΣΥΕ (διάφορες στατιστικές)

Και βέβαια στις αφίξεις αυτές δεν περιλαμβάνονται τα άτομα που κατέχουν Βίζες «πολλαπλών εισόδων» είτε από την Ελλάδα είτε από χώρες όπως η Ιταλία, Ισπανία και η Φινλανδία (το 25% των κατοίκων της Αγ. Πετρούπολης έχουν θεωρήσεις πολλαπλών εισόδων από την Φινλανδία και αποδεδειγμένα ταξιδεύουν στην Ελλάδα, όπως βεβαιώνουν οι Τ.Ο.). Σημειώνεται ότι από το Ελληνικό Προξενείο στην Μόσχα εκδόθηκαν το 2010 συνολικά 18.972 θεωρήσεις πολλαπλών εισόδων.

3.5.4 Η διευκόλυνση προς τους ρώσους τουρίστες.

Σε επίπεδα ρεκόρ αναμένεται να κινηθεί ο αριθμός των ρώσων τουριστών που θα ταξιδέψουν στο εξωτερικό το καλοκαίρι του 2011, σύμφωνα με τις πρώτες εκτιμήσεις για τις πωλήσεις της φετινής θερινής περιόδου που ανακοίνωσαν ο αντιπρόεδρος του Συνδέσμου Τουριστικών Οργανισμών Ρωσίας, Βλάντιμιρ Κοντόροβιτς, και ο επικεφαλής της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Τουρισμού της χώρας, Αλεξάντερ Ράνκοφ (πηγή: Εφημερίδα, Τα Νέα). Τα στοιχεία δείχνουν μεγάλη ενίσχυση του ενδιαφέροντος για αρκετούς προορισμούς του εξωτερικού, όπως οι Μαλδίβες (80%), η Ταϊλάνδη (70%) και η Κούβα (50%). Κορυφαίοι προορισμοί παρέμειναν και φέτος η Τουρκία, η Ελλάδα, η Κύπρος, η Βουλγαρία, η Δομινικανή Δημοκρατία και η Τσεχία. Σύμφωνα με στοιχεία των tour operators, τις περισσότερες βίζες Σένγκεν τύπου «C» εξέδωσαν, το 2010, τα προξενία της Φινλανδίας στη Ρωσία, ενώ υψηλά νούμερα καταγράφηκαν και στα προξενία της

Ισπανίας, της Ελλάδας, της Ιταλίας και της Γερμανίας. Συγκεκριμένα τα προξενεία της Φινλανδίας εξέδωσαν 729.603 βίζες, της Ιταλίας 331.091, της Γερμανίας 326.994 και της Ελλάδας 251.338.

Το Ισπανικό προξενείο εξέδωσε στη Μόσχα 287.888 και στην Αγία Πετρούπολη 16.519 βίζες. Σύμφωνα με στοιχεία (2010) 328.000 Ρώσοι πήραν visa για να επισκεφτούν την χώρα μας παρουσιάζοντας αύξηση 52% σε σχέση με το 2009 ενώ νέα αύξηση πάνω από 50% αναμένεται για το 2011.

Πιο συγκεκριμένα οι τουριστικές βίζες την περίοδο Μάρτιος – Ιούλιος του 2009 ήταν 130.456 ενώ για την ίδια περίοδο του 2010, 177.739 αριθμός όμως που δεν ικανοποιεί ακόμη, αφού στόχος είναι το ένα εκατομμύριο τα επόμενα 3-4 χρόνια.

Προαναγγέλθηκε επίσης η διευκόλυνση της χορήγησης βίζας για τους Ρώσους που δεν μένουν στη Μόσχα μέσω της δημιουργίας παραρτημάτων Visa Centre και με αυτοπρόσωπη παρουσία προξενικών στελεχών, έτσι ώστε να μη χρειάζεται οι αιτήσεις να σταλούν στη Μόσχα.

Εκπρόσωποι των αρμόδιων φορέων ενημέρωσαν για 5 νέα γραφεία έκδοσης visa που πρόκειται να λειτουργήσουν αλλά και ότι βρίσκονται στο στάδιο συνεργασίας για ένα δίκτυο 177 σημείων πρόσβασης, που θα διευκολύνουν τα σχέδια που υπάρχουν.

Ένα ακόμη κίνητρο για τους Ρώσους επισκέπτες στην Ελλάδα και δη στην Κρήτη δόθηκε από τον υπουργό Πολιτισμού και Τουρισμού, τον Κ. Γερούλανο . Στην επίσκεψή του στην τουριστική έκθεση της Μόσχας MITT-2010, ανακοίνωσε την απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης να χορηγεί, πλέον, σε Ρώσους πολίτες θεωρήσεις πολλαπλών εισόδων 6-12 μηνών έως και πέντε ετών, εξηγώντας ότι οι βίζες πολλαπλών εισόδων 6-12 μηνών θα χορηγούνται στους φίλους της Ελλάδας, δηλαδή για όσους έρχονται συχνά ή επιθυμούν να επανέλθουν μετά το πρώτο ταξίδι τους, κατά τη διάρκεια της ίδιας χρονιάς, ενώ θεωρήσεις έως και πενταετίας θα εκδίδονται για όσους γνωρίζουν οι ελληνικές Αρχές και έρχονται στην Ελλάδα, προπαντός για επιχειρηματικούς λόγους. Αυτήν την πολιτική την έχει, άλλωστε, εφαρμόσει και η Ισπανία, με πολύ καλά αποτελέσματα. Με αυτόν τον τρόπο, οι Ρώσοι επισκέπτες θα μπορούν να έρχονται στην Κρήτη χωρίς άγχος και όποτε θέλουν, μέσα σε διάστημα έξι μηνών τουλάχιστον που έχουν κάνει αίτηση για βίζα. Φυσικά, αυτό δεν ίσχυε μέχρι σήμερα. Οι Ρώσοι τουρίστες έπρεπε να ταξιδέψουν μέσα σε πολύ λίγες ημέρες από την ημέρα που είχε εκδοθεί η βίζα τους, ενώ δεν είχαν τη δυνατότητα να παραμείνουν περισσότερο στη χώρα μας, εάν τους άρεσε ή εάν είχε λήξει η βίζα τους.

Αυτό είναι θετικό, ακόμη και για τις οικογένειες. Για παράδειγμα, όπως είναι λογικό, προέκυπτε συχνά το πρόβλημα ότι, όταν ένας πελάτης από τη Ρωσία επέλεγε το πακέτο διακοπών του για την Ελλάδα, έπρεπε ταυτόχρονα να πάρει και τη βίζα του. Επομένως, εάν του τύχαινε κάτι έκτακτο, δεν μπορούσε να ακυρώσει την κράτηση. Επίσης, αν την ακύρωνε, έχανε τα χρήματά του. Αυτό ήταν ανασταλτικός παράγοντας. Τώρα, όμως, έχει την άνεση για διάστημα μεγάλης χρονικής διάρκειας να προγραμματίσει τις διακοπές του.

Ωστόσο, η ελληνική κυβέρνηση σχεδιάζει και τη μείωση της επιβάρυνσης για την έκδοση της βίζας που εισπράττουν τα κέντρα θεωρήσεων (visa centres) στη Ρωσία (σε 15-20 ευρώ), έτσι ώστε το τέλος των 35 ευρώ που εισπράττεται από τα Προξενεία να είναι το τελικό κόστος για κάθε θεώρηση, σύμφωνα με τον υπουργό:

«Αναζητούμε τρόπους, ώστε να αναλάβουμε εμείς αυτό το πρόσθετο κόστος» επισήμανε. Επίσης, θα δοθεί η δυνατότητα και σε όσους κατοικούν μακριά από προξενεία ή visa centres να λαμβάνουν θεωρήσεις χωρίς αυτοπρόσωπη παρουσία αλλά μέσω αλληλογραφίας ή Διαδικτύου ή μέσω του τουριστικού τους πράκτορα.

Η δυνατότητα έκδοσης εξάμηνης βίζας ώστε να διευκολυνθούν οι Ρώσοι που επιθυμούν να ταξιδέψουν στη χώρα μας πάνω από μία φορά στο διάστημα αυτό, μία πρακτική που εφαρμόζαν με επιτυχία τα προηγούμενα χρόνια οι Ισπανοί και την οποία ανακοίνωσε και επίσημα το ελληνικό αρμόδιο υπουργείο. Από την πλευρά τους, οι Ισπανοί, στο πλαίσιο παροχής επιπλέον κινήτρων για την προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού Ρώσων τουριστών, εκδίδουν πλέον βίζες με διάρκεια δύο ετών. Παράλληλα, αναζητείται φόρμουλα για την κάλυψη από την ελληνική πλευρά του επιπλέον ποσού των 17 έως 20 ευρώ ανά άτομο το οποίο καταβάλλουν οι Ρώσοι αν χρησιμοποιούν τα visa centers πλέον του κόστους των 35 ευρώ που κοστίζει η έκδοση της βίζας. Να

σημειωθεί ότι ο πρωθυπουργός Γιώργος Παπανδρέου έχει ανακοινώσει από τον Απρίλιο του 2010 ότι θα μειωθεί δραστικά το κόστος απόκτησης βίζας σε ανερχόμενες αγορές όπως της Ρωσίας. Πάντως δημοφιλέστεροι ελληνικοί προορισμοί για τους Ρώσους αναδεικνύονται η Χαλκιδική, η Κρήτη, η Ρόδος και η Κέρκυρα. Εκπρόσωποι ρωσικών συμφερόντων Tour Operator εξέφρασαν την εκτίμηση ότι και το 2011 θα αυξηθεί η τουριστική κίνηση από τη Ρωσία προς την Ελλάδα. Το 2008 αποτέλεσε χρονιά-ρεκόρ αριθμού Ρώσων τουριστών που επισκέφθηκαν την Ελλάδα, καθώς οι αφίξεις κινήθηκαν μεταξύ 320.000 και 350.000.

Μάλιστα ο υφυπουργός Πολιτισμού και Τουρισμού ανέφερε ότι η Ελλάδα υποστηρίζει την πρωτοβουλία του Ρώσου Προέδρου Μεντβέντεφ για την πλήρη κατάργηση της βίζας Σένγκεν για τους Ρώσους. Θετικά έχουν εκφραστεί στη κατεύθυνση χαλάρωσης των διαδικασιών έκδοσης βίζας η Ιταλία, η Γερμανία, η Φινλανδία και η Κύπρος.

Ο υφυπουργός Πολιτισμού και Τουρισμού ανακοίνωσε επίσης μια σειρά από συμφωνίες και συζητήσεις, που βρίσκονται σε εξέλιξη για την ανταλλαγή Ρώσων και Ελλήνων φοιτητών

τουριστικών επαγγελμάτων, εκ των οποίων οι μεν πρώτοι θα μπορούν να σπουδάζουν και να κάνουν την πρακτική τους στις ελληνικές σχολές, ενώ οι δεύτεροι θα μαθαίνουν τη γλώσσα, την κουλτούρα και το μενταλιτέ της χώρας για να επανδρώσουν το ραγδαία αναπτυσσόμενο "ρωσικό άξονα του ελληνικού τουρισμού.

Στο πλαίσιο αυτό προτάθηκε και θα συζητηθεί η διοργάνωση μεγάλων εκδηλώσεων αμοιβαίας προβολής σε κεντρικούς χώρους της Αθήνας και της Μόσχας, όπως για παράδειγμα η πλατεία Συντάγματος και η Κόκκινη Πλατεία, η ενίσχυση της ελληνικής συμμετοχής και των παράλληλων εκδηλώσεων προβολής στις μεγάλες τουριστικές εκθέσεις της Μόσχας, καθώς και η προετοιμασία ρωσικών αθλητικών ομάδων σε ελληνικά αθλητικά κέντρα, ιδιαίτερα τη χειμερινή περίοδο.

3.6 Αφίξεις Τουριστών από τις Ανατολικές Χώρες της Ευρώπης στην Κρήτη.

Στον παρακάτω πίνακα απεικονίζονται όλες οι Ανατολικές χώρες που έχουν έρθει στον αερολιμένα Ηρακλείου «Νίκος Καζαντζάκης». Συγκεκριμένα μας δείχνει πόσα αεροσκάφη έρχονται-φεύγουν και τις αφίξεις –αναχωρήσεις των επιβατών.

Πιο αναλυτικά παρατηρούμε ότι οι περισσότερες αφίξεις έχουν πραγματοποιηθεί από την Ρωσία με συνολικό ποσό αφίξεων, το οποίο ανέρχεται στις 171.572 για το έτος 2010 και σε σχέση με τα προηγούμενα έτη 2008 – 2009 που ήταν (131.312) και (111.603) αντίστοιχα. Επίσης, αξίζει να σημειώσουμε ότι το έτος 2009 είχαμε μια πτώση. Αντίστοιχα το ίδιο συμβαίνει και με τις αναχωρήσεις για το έτος 2008(132.137), το 2009(111.693) και το 2010(173.151). Το γεγονός αυτό δηλώνει ότι ο Ρωσικός τουρισμός προτιμά για τις διακοπές του, την Κρήτη.

Επιπρόσθετα παρατηρούμε ότι ένα σημαντικό ποσοστό τουριστών φαίνεται να εισέρχεται και από άλλες Ανατολικές χώρες της Ευρώπης, όπως είναι αυτές της Πολωνίας, Λιθουανίας, Ρουμανίας, Ουκρανίας κτλ.

Πίνακας Β.6.

Αφίξεις Τουριστών από τις Ανατολικές Χώρες της Ευρώπης στην Κρήτη (έτος 2008, 2009, 2010).

ΧΩΡΑ	ΑΕΡΟΣΚΑΦΗ			ΕΠΙΒΑΤΕΣ					
	Αρ. Κινήσεων			Αφίξεις			Αναχωρήσεις		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
ALBANIA	34	56	4	98	293	240	310	338	117
AZERBAIJAN		6			26				
BELARUS	29	18	24	1.190	833	1.352	1.173	836	1.358
BULGARIA	54	52	39	140	147	9	104	138	12
CROATIA	40	32	49	9	176	145	5	23	116
ESTONIA	140	86	142	8.643	6.253	9.574	8.720	6.086	9.512
HUNGARY	256	181	146	16.571	11.929	8.825	16.950	11.972	8.962
KYRGYSTAN	3	6	5		5	9	14	12	9
LATVIA	238	123	109	16.156	9.046	7.760	15.785	9.037	8.103
LITHUANIA	235	232	160	20.777	18.312	13.697	20.815	18.616	13.737
POLAND	1.029	1.021	1.032	70.197	70.589	70.732	72.211	72.108	72.274
ROMANIA	335	259	231	15.144	12.276	10.150	15.501	12.563	10.072
RUSSIA	2.260	1.753	2.399	131.312	111.603	171.572	132.137	111.693	173.151
SKOPJE	2	1	2						
SLOVAKIA	306	205	184	16.791	11.896	13.140	16.751	11.907	13.326
SLOVENIA	128	117	145	7.893	6.792	5.529	8.375	7.604	5.907
UKRAINE	326	306	416	13.956	12.183	23.221	13.564	12.172	23.142
YUOGOSLAVIA	142	123	88	5.204	4.551	2.923	5.275	4.505	2.906
GEORGIA			1			7			
MOLDOVA REP			1			2			
UZBEKISTAN			1						
ΣΥΝΟΛΟ	5.557	4.577	5.178	324.081	276.910	338.887	327.690	279.610	342.704

Πηγή: Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας – Κρατικός Αερολιμένας «Νίκος Καζαντζάκης».

Πίνακας Β.5

Αφίξεις αλλοδαπών τουριστών από τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (σε χιλιάδες) (2003-2007).

Χώρα	Έτη					Ποσοστιαία μεταβολή				
	2003	2004	2005	2006	2007	4-Μαρ	5-Απρ	6-Μαϊ	7-Ιουν	7-Μαρ
Πολωνία	183,6	69,3	166,1	198,4	313,2	-62,3	139,7	19,4	57,86	70,59
Τσεχία	158,1	41,5	240,7	264,4	294,3	-73,8	480	8	11,31	86,15
Ουγγαρία	176,1	88,4	104,1	108	164,1	-49,8	17,8	3,7	51,91	-6,81
Ρουμανία	142	148,9	225,6	285	522	4,9	51,5	26,3	83,2	267,6
Βουλγαρία	459,6	440,3	559,9	677,4	1099,8	-4,2	36,2	12,9	62,4	139,3
Σερβία - Μαυροβούνιο	242,2	172,5	208,1	285,5	290,9	-28,8	20,6	37,2	1,9	20,11
ΣΥΝΟΛΟ	1.361,60	960,9	1.544,50	1.818,70	2.684,30	-29,4	60,7	17,8	47,6	97,14

Πηγή: ΕΣΥΕ (διάφορες στατιστικές)

Όλο και περισσότεροι τουρίστες, λοιπόν, από τις πρώην ανατολικές χώρες επιλέγουν για τις διακοπές τους την Ελλάδα και ιδιαίτερα την περιοχή της Δυτικής Πελοποννήσου και της Κρήτης. Απόδειξη αποτελούν και οι νέες πτήσεις από Ουκρανία προς Άραξο, που ξεκίνησε ήδη σε συνεργασία με το ρωσικό τουριστικό οργανισμό **South Cross** και τον ουκρανικό tour operator **CITA Travel**, με τη στήριξη του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης. Ήδη από το 2005, προσγειώνονται στον Άραξο 2 πτήσεις από τη Μόσχα, ενώ το 2007 προστέθηκαν 2 ακόμη από την Αγ. Πετρούπολη, σε εβδομαδιαία βάση.

Ο τουριστικός οργανισμός South Cross, είναι ένας από τους μεγαλύτερους και ταχύτερα αναπτυσσόμενους Ρώσους tour operators στην Ελλάδα (με προώθηση 11 ελληνικών προορισμών). Η πτήση από το Κίεβο πραγματοποιείται σε συνεργασία με τους τουριστικούς οργανισμούς CITA και ALBIZ (Ουκρανούς tour operators).

Στην έναρξη της τουριστικής περιόδου 2010, 250 τουριστικοί πράκτορες και δημοσιογράφοι από τα μεγαλύτερα έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα των δύο χωρών φιλοξενήθηκαν για μια εβδομάδα σε ελληνικά θέρετρα, αποκομίζοντας τις καλύτερες δυνατές εντυπώσεις.

Αύξηση των Ρώσων τουριστών κατά 50% περιμένουν το φετινό καλοκαίρι οι τουριστικοί φορείς στην Κρήτη. Πέρυσι (2010) έκαναν διακοπές στο νησί περίπου 95.000 Ρώσοι ενώ φέτος ο αριθμός τους αναμένεται να φθάσει τις 140.000 και είναι μακράν οι καλύτεροι πελάτες για την τουριστική αγορά. Σύμφωνα με τις επισημάνσεις, το 70% των Ρώσων τουριστών κάνουν διακοπές σε ξενοδοχεία 4 και 5 αστέρων, τους αρέσει να κάνουν εκδρομές και να δαπανούν χρήματα για αγορές, δώρα και άλλες δραστηριότητες. Οι Ρώσοι τουρίστες είναι αναμφισβήτητα πολύ καλοί πελάτες και ο μέσος χρόνος παραμονής τους είναι 10 ημέρες. Οι Ρώσοι έχουν αυτή τη στιγμή, μάλλον, καλύτερες οικονομικές δυνατότητες από τον μέσο Ευρωπαϊό τουρίστα, δαπανούν χρήματα στις διακοπές τους και συνήθως κάνουν διακοπές για περίπου 2 εβδομάδες. Σίγουρα, λοιπόν, οι Ρώσοι τουρίστες λειτουργούν ως τονωτική ένεση για τον τουρισμό στην Κρήτη. (Πηγή εφημερίδα Πατρίδα).

3.6.1 Αφίξεις στην Κρήτη – Νομός Ηρακλείου

“Για το Νομό Ηρακλείου επισημαίνεται ότι: "Οι αφίξεις αλλοδαπών επισκεπτών για την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2009 στο αεροδρόμιο Ηρακλείου έχουν φτάσει τις 1.732.148, σημειώνοντας μια πτώση σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου 2008 (1.958.559 αφίξεις) της τάξης του 11,56%. Βλέποντας τα ποσοστά αφίξεων των αλλοδαπών επισκεπτών για την περίοδο αυτή, διαπιστώνουμε ότι το 51,28% προέρχεται από τη Γερμανία (20,77%), την Αγγλία (17,90%) και τη Γαλλία (12,61%). Ακολουθούν οι Ολλανδοί με 7,51%, οι Ρώσοι με 6%, οι Ιταλοί με 4,55%, οι Πολωνοί με 3,98%, οι Βέλγοι με 3,63%, οι Τσέχοι με 3,48%

και οι Ελβετοί με 3,11%. Κάνοντας μια σύγκριση μεταξύ των περιόδων Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου 2009 και 2008, όσον αφορά τις δέκα κύριες εθνικότητες που επισκέπτονται το νομό Ηρακλείου, παρατηρούμε ότι υπάρχει μια μείωση αφίξεων από όλους τους αλλοδαπούς, πλην της Πολωνίας, της Ελβετίας που σημείωσαν οριακές αυξήσεις κατά 1,26% και 0,26%, αντίστοιχα. Από τις υπόλοιπες χώρες που σημείωσαν μείωση, τη μεγαλύτερη παρουσίασε η Ιταλία με 25,86% και ακολουθούν η Ολλανδία με 17,55%, η Ρωσία με 16,95%, η Αγγλία με 14,47%, το Βέλγιο με 12,23%, η Γαλλία με 10,77% και η Τσεχία με 10,17%, ενώ οριακή μείωση παρουσίασε η Γερμανία με 1,53%. Όσον αφορά τις άλλες εθνικότητες που επισκέπτονται το νομό Ηρακλείου και καταλαμβάνουν το 16,46% των συνολικών αφίξεων, αυτό που αξίζει να τονίσουμε είναι ότι οι Αυστριακοί σημείωσαν σημαντική μείωση της τάξης του 19,13%, ενώ από την άλλη το Ισραήλ παρουσίασε ραγδαία αύξηση υπερδιπλασιάζοντας τις αφίξεις του κατά το πρώτο εννεάμηνο του 2009.(Πίνακας Β.9)

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ

Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών Αεροπορικώς Ιανουάριος - Δεκέμβριος												
Αεροδρόμιο	2004	2005	2006	2007	2008	2009	% μεταβολή					
							2005/04	2006/05	2007/06	2008/07	2009/08	
Θεσσαλονίκη*	1.060.064	1.099.516	1.151.395	1.251.308	1.274.328	1.189.444	3,7	4,7	8,7	1,8	-6,7	
Καβάλα	99.375	81.938	92.926	99.285	90.657	83.942	-17,5	13,4	6,8	-8,7	-7,4	
(Β. Ελλάς)	1.159.439	1.181.454	1.244.321	1.350.593	1.364.985	1.273.386	1,9	5,3	8,5	1,1	-6,7	
Ηράκλειο*	1.886.607	2.003.643	2.159.452	2.162.769	2.155.756	1.954.611	6,2	7,8	0,2	-0,3	-9,3	
Χανιά	531.277	555.647	660.904	683.669	684.974	592.456	4,6	18,9	3,4	0,2	-13,5	
(Κρήτη)	2.417.884	2.559.290	2.820.356	2.846.438	2.840.730	2.547.067	5,8	10,2	0,9	-0,2	-10,3	
Ρόδος	1.167.268	1.216.581	1.338.235	1.393.407	1.350.956	1.325.139	4,2	10,0	4,1	-3,0	-1,9	
Κως	627.019	601.732	659.545	682.749	675.380	627.857	-4,0	9,6	3,5	-1,1	-7,0	
(Δωδεκάνησος)	1.794.287	1.818.313	1.997.780	2.076.156	2.026.336	1.952.996	1,3	9,9	3,9	-2,4	-3,6	
Άραξος	40.108	59.432	56.256	69.818	54.697	41.418	48,2	-5,3	24,1	-21,7	-24,3	
Καλαμάτα	48.949	52.931	47.767	51.641	32.925	30.446	8,1	-9,8	8,1	-36,2	-7,5	
(Πελοπόννησος)	89.057	112.363	104.023	121.459	87.622	71.864	26,2	-7,4	16,8	-27,9	-18,0	
Κέρκυρα	824.184	852.496	860.735	849.774	816.473	744.225	3,4	1,0	-1,3	-3,9	-8,8	
Κεφαλονιά	155.136	143.467	161.287	159.069	182.438	143.438	-7,5	12,4	-1,4	14,7	-21,4	
Ζάκυνθος	488.692	471.659	481.153	474.722	459.649	430.398	-3,5	2,0	-1,3	-3,2	-6,4	
Άκτιο	136.061	141.440	135.083	149.028	150.835	147.574	4,0	-4,5	10,3	1,2	-2,2	
(Ιόνια Νησιά)	1.604.073	1.609.062	1.638.258	1.632.593	1.609.395	1.465.635	0,3	1,8	-0,3	-1,4	-8,9	
Μύκονος	82.944	97.226	99.999	104.901	105.756	96.745	17,2	2,9	4,9	0,8	-8,5	
Σαντορίνη	149.988	169.419	178.691	192.042	181.780	162.414	13,0	5,5	7,5	-5,3	-10,7	
(Κυκλάδες)	232.932	266.645	278.690	296.943	287.536	259.159	14,5	4,5	6,5	-3,2	-9,9	
Σκιάθος	118.431	113.659	116.136	119.229	113.511	108.829	-4,0	2,2	2,7	-4,8	-4,1	
Μυτιλήνη	69.995	65.542	67.078	77.004	74.239	71.452	-6,4	2,3	14,8	-3,6	-3,8	
Χίος	14.956	13.182	14.307	13.059	16.164	11.967	-11,9	8,5	-8,7	23,8	-26,0	
Λήμνος	8.374	7.850	10.392	7.227	9.834	6.563	-6,3	32,4	-30,5	36,1	-33,3	
Σάμος	120.502	118.654	130.101	133.154	133.554	116.203	-1,5	9,6	2,3	0,3	-13,0	
(Β. Αιγαίο)	213.827	205.228	338.014	349.673	347.302	315.014	-4,0	64,7	3,4	-0,7	-9,3	
ΣΥΝΟΛΟ	7.511.499	7.752.355	8.421.442	8.673.855	8.563.906	7.885.121	3,2	8,6	3,0	-1,3	-7,9	
ΑΘΗΝΑ**			3.111.799	3.479.519	3.385.172	3.143.238	-	-	11,8	-2,7	-7,1	
ΣΥΝΟΛΟ (Με Αθήνα)			11.533.241	12.153.374	11.949.078	11.028.359			5,4	-1,7	-7,7	

* Συνολικές αφίξεις εξωτερικού.

** Για την Αθήνα τα στοιχεία αφορούν τις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών, όπως τις δίνει το "Ελ. Βενιζέλος".

Πηγή: ΥΠΑ και περιφερειακά αεροδρόμια.

Σε ότι αφορά τον αριθμό των τουριστών που έρχονται αεροπορικά, στο σύνολο της Ελλάδας πρώτο κατατάσσεται το Ηράκλειο της Κρήτης, δεύτερη η Ρόδος, τρίτη η Θεσσαλονίκη, τέταρτη η Κέρκυρα και πέμπτη η Κως.

Κάνοντας μια σύγκριση των πρώτων εννεάμηνων του 2009 και 2008 ανά μήνα, παρατηρούμε ότι η μείωση των αφίξεων άρχισε από τον Ιανουάριο. Κοιτάζοντας τους μήνες με τη μεγαλύτερη προσέλευση αλλοδαπών τουριστών, παρατηρούμε ότι το Μάιο του 2009, οι αφίξεις επιβατών με πτήσεις charters έφτασαν τις 240.169, σημειώνοντας μια μείωση κατά 13,91% σε σχέση με το Μάιο του 2008. Κατά το μήνα αυτό, από τις δέκα κύριες χώρες που επισκέπτονται το νομό Ηρακλείου, όλες οι χώρες είχαν πτώση, πλην της Γερμανίας και Ελβετίας που σημείωσαν οριακές αυξήσεις κατά 1,19% και 0,88%, ενώ τη μεγαλύτερη μείωση παρουσίασε η Αγγλία με 27,56% και ακολουθούν η Ιταλία και Ολλανδία με 22,59% και 22,42%, αντίστοιχα. Ο Ιούνιος του 2009, ήταν ο μήνας όπου σημειώθηκε η μεγαλύτερη μείωση των αφίξεων κατά 17,85% συγκριτικά με τον Ιούνιο του 2008, φτάνοντας τις 302.483 αφίξεις. Κατά το μήνα αυτό είχαμε πτώση των αφίξεων και από τις δέκα κύριες χώρες που επισκέπτονται το νομό Ηρακλείου, με τις μεγαλύτερες να παρουσιάζονται στις χώρες της Ιταλίας, Ρωσίας και Ολλανδίας με 34,25%, 27,37% και 26,72%, αντίστοιχα. Να σημειωθεί ότι η Ιταλία είχε και το μεγαλύτερο ποσοστό μείωσης και για τους επόμενους μήνες. Τον Ιούλιο του 2009, παρατηρούμε αντιθέτως τη μικρότερη μείωση στις αφίξεις με 6,93% συγκριτικά με τον Ιούλιο του 2008 φτάνοντας τις 397.316 αφίξεις. Στο μήνα αυτό, σημειώθηκε αύξηση αφίξεων μόνο για τους Πολωνούς, Γερμανούς και Ελβετούς. Τον Αύγουστο του 2009, η κάθοδος συνεχίστηκε με ένα ποσοστό 8,19% σε σχέση με τον Αύγουστο του 2008, φτάνοντας τις 405.623 αφίξεις. Το μήνα αυτό, αύξηση παρουσίασαν μόνο οι Ελβετοί και Πολωνοί. Τέλος, το Σεπτέμβριο του 2009, οι αφίξεις έφτασαν τις 300.372, παρουσιάζοντας πτώση κατά 15,01% σε σχέση με το Σεπτέμβριο του 2008. Κατά το μήνα αυτό, μόνο οι Πολωνοί σημείωσαν αύξηση με ποσοστό 8,39%.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : Η ΚΡΗΤΗ ΩΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ.

4.1 Η Κρήτη ως τουριστικός προορισμός

Η λεκάνη της Μεσογείου αποτελεί τον τόπο που ξεκίνησε το σύγχρονο φαινόμενο της πρόσκαιρης μετακίνησης των ατόμων για αναψυχή. Σήμερα το 1/3 του ετήσιου αριθμού των τουριστικών αφίξεων παγκοσμίως κινείται στο χώρο της Μεσογείου. Μέσα σε αυτό το τουριστικό χώρο "κολυμπάει" η Κρήτη που δίκαια χαρακτηρίζεται ως το "αεροπλανοφόρο της Μεσογείου". Η απόσταση της από την Ευρώπη (100 Km), από την Ασία (175 Km) και από την Αφρική (300 Km) την καθιστά ως ένα ιδιαίτερο προορισμό. Η Κρήτη είναι το πέμπτο μεγαλύτερο νησί της "γηραιάς" θάλασσας, με έκταση 8.261 Km.

Δεν είναι τυχαίο ότι από την Κρήτη ξεκίνησε η μεταπολεμική μορφή του τουρισμού σε όλη την Ελλάδα, όταν το 1964 κατασκευάστηκε στον Άγιο Νικόλαο Λασιθίου το πρώτο ξενοδοχειακό συγκρότημα. Όπως, δεν είναι τυχαίο ότι η Κρήτη καταλαμβάνει μια από τις δημοφιλέστερες θέσεις στις προτιμήσεις των ξένων επισκεπτών. Βασικός παράγοντας της έως τώρα τουριστικής ανάπτυξης της Μεγαλονήσου θεωρείται η γεωμορφολογία της. Η εξαιρετικά πλούσια εναλλαγή τοπίων (πεδιάδες, λόφους, βουνά, οροπέδια, φαράγγια, χείμαρρους, σπήλαια, αμμουδιές, ακρωτήρια, όρμους, φυσικά λιμάνια κ.α.) τα οποία συνδυάζοντας ιδανικά βουνό και θάλασσα, αποτελούν σαφείς πόλους έλξης, επιδρώντας άμεσα και θετικά στην ψυχολογία των υποψηφίων τουριστών, βοηθώντας τους να εξουδετερώσουν την ένταση του σύγχρονου τρόπου ζωής.

4.2 Το προφίλ του νησιού.

4.2.1 Γεωγραφική θέση

Η Κρήτη είναι το μεγαλύτερο σε επιφάνεια ελληνικό νησί. Η έκτασή του είναι 8.336 τετραγωνικά χιλιόμετρα και είναι πέμπτο ανάμεσα στα νησιά της Μεσογείου, καταλαμβάνει το νότιο τμήμα του Αιγαίου Πελάγους. Μόνιμοι κάτοικοι του νησιού είναι περίπου 600.000, ενώ κατά την περασμένη δεκαετία σημειώθηκαν ευνοϊκές δημογραφικές εξελίξεις. Παρουσίασε ένα από τα υψηλότερα ποσοστά γεννητικότητας στη χώρα και έναν από τους υψηλότερους ρυθμούς αύξησης του πληθυσμού (0,67% ετησίως, έναντι 0,53% μέσου όρου της χώρας). Απέχει 100 χιλιόμετρα περίπου από τη νοτιότερη άκρη της Πελοποννήσου, 175 χιλιόμετρα από τις ακτές της Μικράς Ασίας και 800 χιλιόμετρα από τη βόρειο Αφρική. Το μήκος των ακτών της φθάνει τα 1.306 χιλιόμετρα. Η περιφέρεια της Κρήτης χωρίζεται σε τέσσερις (4) νομούς, του Ηρακλείου, του

Λασιθίου, των Χανίων, του Ρεθύμνου με πρωτεύουσα του νησιού το Ηράκλειο. Σύμφωνα με την μυθολογία, στην Κρήτη γεννήθηκε ο Δίας, ο πατέρας των ολύμπιων θεών και πατέρας της φιλοξενίας. Τόπος στον οποίο αναπτύχθηκε ο πρώτος ευρωπαϊκός πολιτισμός του Μίνωα και της Αριάδνης. Πατρίδα του Θεοτοκόπουλου, του Καζαντζάκη, του Ερωτόκριτου και της Αρετούσας.

4.2.2 Κλιματολογικές συνθήκες

Η Κρήτη έχει ένα θαυμάσιο μεσογειακό κλίμα, με δροσερά και ήπια καλοκαίρια, αλλά και βροχερούς χειμώνες, οι οποίοι ευνοούν την ανάπτυξη ευπαθών καλλιεργειών (ελιές, αμπέλια, νωπά κηπευτικά κ.α.). Η θερμοκρασία κυμαίνεται από 9-10οC τον Φεβρουάριο και φθάνει μέχρι και τους 40οC τον Αύγουστο. Η πτώση του χιονιού παρατηρείται μόνο στις κορυφές των βουνών, ενώ στις παραλιακές περιοχές είχε να σημειωθεί χιονόπτωση από το 1985 και χιόνισε ξανά το χειμώνα του 2003.

4.2.3 Γεωλογία και Γεωμορφολογικά στοιχεία της Ελλάδος της γης .

Ορεινοί όγκοι καταλαμβάνουν το 48% του εδάφους της Κρήτης. Τρεις μεγάλες οροσειρές υψώνονται σε όλη την επιφάνειά της, με κορυφές που φθάνουν τα 2.500 μέτρα περίπου. Αυτές είναι τα Λευκά Όρη, οι Μαδάρες στο δυτικό τμήμα του νησιού, η Ίδη ή Ψηλορείτης στην κεντρική Κρήτη και η Δίκη ή Λασιθιώτικα Βουνά στα ανατολικά. Μεταξύ των ορεινών όγκων του νησιού δημιουργούνται εύφορες πεδιάδες, που απαρτίζουν το 23% των εδαφών της και το υπόλοιπο 29% είναι ημιορεινό. Οι ακτές της έχουν μήκος 1.306 χλμ (7,8% της χώρας) και οι αξιόλογες παραλίες της αντιπροσωπεύουν το 9% της χώρας.(www.eot.gr)

ι)Οροπέδια

Η Κρήτη έχει αρκετά οροπέδια που σχηματίζονται ανάμεσα στις βουνοκορφές. Τα σημαντικότερα είναι το οροπέδιο του Λασιθίου, του Ομαλού και της Νίδας. Έχει εύπορο έδαφος, αρκετά νερά και πλούσιες καλλιέργειες.

ii) Λίμνες και ποτάμια

Λίγα και μικρά είναι τα ποτάμια της και έχει δύο μόνο λίμνες. Η μία είναι η λίμνη του Κουρνά, στα ΒΔ του χωριού Κουρνάς (επαρχία Αποκορώνου, 48 χλμ. από τα Χανιά). Στο χωριό Κουρνάς σώζεται η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου με αξιόλογες τοιχογραφίες 12ου, 13ου και 14ου αιώνα. Το όνομα της λίμνης στην αρχαιότητα ήταν Κορησσία Αθηνά, όπως αναφέρει ο Στέφανος Βυζάντιος. Σύμφωνα με άλλη ετυμολογία το τοπωνύμιο προέρχεται από την αραβική λέξη «κουρνά» που σημαίνει λίμνη.

Η δεύτερη λίμνη βρίσκεται στον Άγιο Νικόλαο, είναι χοανοειδής στο κέντρο της πόλης (64 μέτρα βάθος), γνωστή στους μεσαιωνικούς χρόνους ως Μαντράκι (κλειστό λιμάνι). Σήμερα ενώνεται με τη θάλασσα με διώρυγα που ανοίχτηκε από τον Αδοσίδη πασά, στο δεύτερο μισό του περασμένου αιώνα (61 μ. μήκος, 12 μ. πλάτος). Γέφυρα ενώνει τα δύο τμήματα της πόλης. Ο μύθος λέει ότι σε αυτή τη λίμνη έκαναν το μπάνιο τους η θεά Αθηνά και η Άρτεμις Βριτομάρτις. Στο νότιο τμήμα της υπάρχει ζωολογικός κήπος. Τέλος, υπάρχει και μια τεχνητή λίμνη στο δάσος του Ζαρού.

iii) Σπήλαια

Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του νησιού είναι η ύπαρξη πολλών σπηλαίων, που σχηματίστηκαν λόγω της μακραίωνης κραστικής διεργασίας του νερού πάνω στα ασβεστολιθικά πετρώματα. Το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης έχει καταγράψει συνολικά 21 σπήλαια σε όλο το νησί.

Ξεκινώντας από τα Χανιά συναντούμε στην Αγία Μαρίνα το σπήλαιο της Νεροσπηλιάς, στο Ακρωτήρι το σπήλαιο Αρκουδιώτισσα, στη Γεωργιούπολη το σπήλαιο του Κουρνά, στο Θέρισσο το σπήλαιο Σαρακήνα, στη Μαλάξα τις σπηλιές Αχλοδολάκι και Γραι Σπήλε, στην Παλαιόχωρα τις σπηλιές Ζουρές και Χάρακας, στις Φουρνές τη σπηλιά Χοιρόσπηλιος και στη Χώρα των Σφακιών στο Φραγκοκάστελλο τη σπηλιά Δασκαλογιάννη, η οποία είναι προσιτή μόνο με βάρκα.

Στο νομό Ρεθύμνου υπάρχουν τρία σπήλαια. Το πρώτο βρίσκεται 6 χλμ. δυτικά της πόλης του Ρεθύμνου που λέγεται Γεράνι. Στα Ζωνιανά υπάρχει το σπήλαιο Σφεντόνι (κι όχι Σεντόνι που επιμένουν οι ντόπιοι) και, τέλος, το σπήλαιο του Μελιδονίου ή αλλιώς Γερόσπηλιος ή Γεροντόσπηλος.

Στο Αρκαλοχώρι, στο νομό Ηρακλείου, βρίσκεται το Μινωικό Ιερό Σπήλαιο.

Στις Επάνω Αρχάνες υπάρχει το σπήλαιο Χωστό Νερό, στην ομώνυμη περιοχή. Στην περιοχή Ασίτες το σπήλαιο Σάρχου ή Χώνος ή Νυχτεριδόσπηλιο. Στην Άνω Βιάννο το σπήλαιο της Βίγλας. Στο Ζαρό, στην περιοχή Καμάρες βρίσκεται το σπήλαιο των Καμάρων. Στον Καρτερό, στην Αμνισό βρίσκεται το σπήλαιο της Ειλειθυίας, θεάς των τοκετών. Μέχρι το τέλος του περασμένου

αιώνα ήταν γνωστό με το όνομα Νεραϊδόσπηλιος. Τέλος, στα Μάταλα είναι οι πασίγνωστες σπηλιές των παιδιών των λουλουδιών. Στο Λασιθί βρίσκουμε δύο σπήλαια, το ένα βρίσκεται στη Μίλατο και το δεύτερο στο Οροπέδιο του Λασιθίου (Τζερμιάδο) το σπήλαιο της Τράπεζας ή Κρόνειος.

iv). Φαράγγια

Η Κρήτη έχει, επίσης, σύμφωνα με τον ΕΟΤ (www.eot.gr) πολλά φαράγγια. Το μεγαλύτερο είναι το παγκοσμίου φήμης φαράγγι της Σαμαριάς, στα Χανιά. Άλλα, μικρότερα φαράγγια στο νομό είναι του Νιμπρού στη Γεωργιούπολη, το καταπράσινο φαράγγι της Αγίας Ειρήνης στο Επανωχώρι, το φαράγγι του Ελευθερίου Βενιζέλου στο Θέρισσο, το Μικρό Φαράγγι στη Μαλάξα, το φαράγγι Άνυδροι-Γιανισκάρη στην Παλαιόχωρα. Το τοπολιανό φαράγγι στα Τοπόλια και το φαράγγι ανάμεσα στην Ανόπολη και στην Αράδαινα.

Στο Ρέθυμνο υπάρχει μόνο ένα φαράγγι. Το επιβλητικό φαράγγι Κουρταλιώτικο στον Κοξαρέ. Στενό, με άγρια ομορφιά. Οι πλαγιές του είναι γεμάτες πηγές και σπηλιές, όταν φυσά άνεμος ακούγονται ήχοι σαν χειροκροτήματα – κούρταλα, όπως λέγονται στην τοπική διάλεκτο, από τα οποία και πήρε το όνομα του το φαράγγι. Στο Ηράκλειο είναι ένα φαράγγι στο Ζαρό – Καμάρες κι άλλο ένα στην Άνω Βιάννο, το φαράγγι Βιάννου – Αμιρά. Και, τέλος, στο Λασιθί υπάρχει το μοναδικό φαράγγι του νομού στο Οροπέδιο Λασιθίου, το φαράγγι του Χαβγά.

v.) Παραλίες

Η Κρήτη έχει πολλές παραλίες με βότσαλα ή με άμμο που χρησιμοποιούνται από ημεδαπούς και αλλοδαπούς για θαλάσσια μπάνια, κυρίως κατά την θερινή περίοδο. Η πιο διάσημη παραλία είναι εκείνη της επαρχίας της Σητείας και ονομάζεται Βάι, διάσημη και για το φοινικόδασος με το μοναδικό σπάνιο είδος φοίνικα *Phoenix Theophrastii*. Από τις 404 συνολικά βραβευμένες με γαλάζια σημαία παραλίες της Ελλάδας, οι 102 βρίσκονται στην Κρήτη. Συγκεκριμένα 21 στο νομό Χανίων, 17 στο νομό Ρεθύμνης, 16 στο νομό Ηρακλείου και 38 στο νομό Λασιθίου. Στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης www.gnto.gr/pages, δίνονται αναλυτικά όλα τα ονόματα των δήμων και κοινοτήτων που έχουν βραβευθεί με γαλάζια σημαία.

4.2.4 Αρχαιολογία

i) Μουσεία

Στην Κρήτη είχε αναπτυχθεί ένας από τους σημαντικότερους πολιτισμούς στον κόσμο, ο Μινωικός Πολιτισμός που είναι παλαιότερος από τον Αθηναϊκό. Η Κρήτη έχει πολλά μουσεία, σε πολλές πόλεις της, με πολλά αρχαιολογικά ευρήματα από την μινωική εποχή και το περίφημο παλάτι του μυθικού βασιλιά Μίνωα στην Κνωσό.

Συνολικά 8 μουσεία του κράτους και 9 μη δημόσια μουσεία βρίσκονται σε όλη την Κρήτη (www.culture.gr). Το Αρχαιολογικό Μουσείο του Ηρακλείου είναι το 2^ο μεγαλύτερο και 2ο σπουδαιότερο μουσείο της Ελλάδας μετά από αυτό της Ακρόπολης των Αθηνών.

ii). Αρχαιολογικοί χώροι.

Επίσης, η Κρήτη έχει πολλούς αρχαιολογικούς χώρους, σύμφωνα με το Υπουργείο Πολιτισμού συνολικά 40, που είναι πόλος έλξης για τους τουρίστες, όπως: το παλάτι της Κνωσού, η Μονή Αρκαδίου, το ανάκτορο της Φαιστού, το παλάτι της Τυλίσσου, το Ενετικό Φρούριο Κούλε, Γόρτυνας, το Ανάκτορο των Μαλλίων και άλλα.

iii). Μνημεία- Χριστιανισμός

Το νησί αριθμεί και 24 μνημεία, που αξίζει κανείς να επισκεφθεί, μεταξύ των οποίων τα μινωικά Ανάκτορα της Κνωσού και της Φαιστού, η Δημοτική Αγορά των Χανίων, το Μέγαρο Φυτάκη στο Ηράκλειο, καθώς επίσης και το Νομαρχιακό Μέγαρο του Ηρακλείου και των Χανίων και η Οικία του Ελευθερίου Βενιζέλου στα Χανιά.

Δεν είναι λοιπόν, μόνο η γεωμορφολογία που της δίνει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι άλλων προορισμών, αλλά και η συνύπαρξη αρχαιολογικών μνημείων που το πέρασμα διαφορετικών πολιτισμών άφησε να κείτονται στην κρητική γη. Η Κνωσός, η Φαιστός, η Γόρτυνα, η Ζάκρος και άλλοι πολλοί χώροι αρχαιολογικής και ιστορικής αξίας αποτελούν αδιάψευστους μάρτυρες της προϊστορικής, κλασικής, ελληνιστικής, ρωμαϊκής, βυζαντινής, φράγκικης και τουρκικής περιόδου κατοχής. Σε όλα τα παραπάνω έρχεται να προστεθεί το σημαντικότερο ίσως πλεονέκτημα, αυτό του φιλόξενου και ανυπότακτου κρητικού πνεύματος που καθιστά την Κρήτη ως την “ναυαρχίδα του Ελληνικού τουρισμού”.

Αξιόλογα επίσης είναι τα θρησκευτικά μνημεία της Κρήτης όπου λόγω του ομόδοξου με την Ρωσία παρουσιάζουν μεγάλο ποσοστό επισκεψιμότητας (Η Ιερά Μονή Πρέβελης, Η Μονή Κουδουμά, Η Μονή Αρκαδίου κ.τ.λ.).

Η Κρήτη, την οποία πρέπει να βλέπουμε και να προβάλλουμε ως ενιαίο τουριστικό προορισμό και όχι απλά ως επί μέρους Νομούς, Δήμους ή ως συγκεκριμένα θέρετρα, κατόρθωσε να αναπτυχθεί με εντυπωσιακά ταχείς ρυθμούς και κατέχει μια ζηλευτή θέση μεταξύ των Περιφερειών της Ελλάδος. Ο τουρισμός, για την Περιφέρεια Κρήτης, γνωρίζει δυναμική ανάπτυξη και έχει κυρίαρχη θέση στην οικονομία και στην κοινωνία. Διαθέτει ποιοτική ξενοδοχειακή υποδομή και, αξιοποιώντας τα μοναδικά πλεονεκτήματά της (ιστορικά μνημεία, φυσικό κάλλος, πλούσια λαογραφική παράδοση, σύγχρονη πολιτιστική παραγωγή, κ.α.), μπορεί να συνθέσει μια μοναδική ποιοτική τουριστική προσφορά. Έχει τη δυνατότητα να υποστηρίξει τους άλλους τομείς της οικονομίας και να υποστηρίζεται απ' αυτούς χωρίς όμως να έχει αξιοποιήσει πλήρως τις δυνατότητες που διαθέτει. Ειδικότερα, οι τουριστικοί πόροι της Περιφέρειας Κρήτης είναι:

1. Πόροι υψηλής ποιότητας που κρίνεται σκόπιμο να προβληθούν και να ενταχθούν άμεσα στο τουριστικό προϊόν. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται:

↔ Το φυσικό περιβάλλον: Πόροι υψηλής ποιότητας και αξίας είναι τα φαράγγια, τα σπήλαια, οι ορεινοί όγκοι, οι μοναδικές παραλίες, η χλωρίδα και πανίδα.

↔ Το πολιτιστικό απόθεμα αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα της Κρήτης και συνίσταται σε αρχαιολογικούς χώρους, μοναστήρια, μουσεία, ιστορία, τοπική παράδοση, καθημερινή ζωή και, κυρίως, γνήσια φιλοξενία, χαμόγελο και ζεστασιά.

↔ Τα τοπικά προϊόντα και η κρητική κουζίνα υψηλής ποιότητας που συνάδουν με το ενδιαφέρον της διεθνούς Κοινότητας για την ποιότητα των τροφίμων και την τοπική γαστρονομία.

Αγροτικά προϊόντα χαρακτηρισμένα ως ΠΟΠ όπως το ελαιόλαδο, το κρασί, τα γαλακτοκομικά, αλλά και οι παραδοσιακές κρητικές γεύσεις δεν πρέπει να απουσιάζουν από την τουριστική προβολή, τη στιγμή μάλιστα που αποτελούν ισχυρό πλεονέκτημα της Περιφέρειας και πόσο μάλλον όταν άλλοι τουριστικοί προορισμοί ήδη έχουν συνδέσει ανάλογα προϊόντα με το τουριστικό τους προϊόν. Ιδιαίτερα το Κρητικό διατροφικό πρότυπο που απολαμβάνει παγκόσμιας αναγνώρισης, είναι ένας πολύτιμος τουριστικός πόρος που, δυστυχώς, παραμένει σχετικά ανεκμετάλλευτος.

Πράγματι, οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού θα ενισχυθούν σημαντικά από την αξιοποίηση της Κρητικής κουζίνας και της οινικής προσφοράς, του παραδοσιακού διατροφικού προτύπου, αλλά

και των τοπικών προϊόντων που το υποστηρίζουν (ελαιόλαδο, ελιές, τυροκομικά προϊόντα, παξιμάδια, μέλι, αλλά και συνολικά προγράμματα όπως οι «Δρόμοι» του Κρασιού και του Λαδιού, κλπ) με ιδιαίτερη έμφαση στα προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας. Ειρήσθω εν παρόδω ότι τα προϊόντα του εναλλακτικού τουρισμού πρέπει να προσφέρονται σε μορφή ολοκληρωμένων προγραμμάτων για να χαρίζουν μια συνολική εμπειρία στον φιλοξενούμενο-πελάτη.

↔ Τουριστική υποδομή και υπηρεσίες που προσφέρονται στην Κρήτη:
α) Ποιοτικές ξενοδοχειακές μονάδες, οικολογικά - αγροτουριστικά κέντρα που συντονίζονται από το Δίκτυο Επιχειρήσεων Εναλλακτικού Τουρισμού και συνεδριακά κέντρα που είναι ικανά να Φιλοξενήσουν συνέδρια, ημερίδες, σεμινάρια κλπ.

β) Ο πολύ καλός επαγγελματισμός ορισμένων κατηγοριών επαγγελματιών όπως ξενοδόχοι, ξεναγοί, διευθυντές ξενοδοχείων, μάγειροι, γεγονός που αποδεικνύει την ποιότητα και τις τεράστιες δυνατότητες του τομέα των υπηρεσιών.

Όλα όμως αυτά τα συγκριτικά πλεονεκτήματα παραμένουν νεκρό γράμμα αν δεν αναδειχθούν σε ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα στο πλαίσιο ολοκληρωμένου παραγωγικού συμπλέγματος που αξιοποιεί το σύνολο της παραγωγής η οποία απευθύνεται στην ικανοποίηση της τουριστικής κατανάλωσης (πρωτογενής, δευτερογενής και τριτογενής τομείς της οικονομίας).

2. Πόροι αναγκαίοι αλλά ανεπαρκείς, τη δημιουργία των οποίων υπογραμμίζουν οι τάσεις της τουριστικής αγοράς και ζήτησης προκειμένου η Κρήτη να προσελκύσει νέες ομάδες επισκεπτών.

4.3 Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα της Κρήτης.

4.3.1 Τα πλεονεκτήματα της Κρήτης

- Είναι ο μεγαλύτερος τουριστικός προορισμός.
- Έχει πολλούς αρχαιολογικούς χώρους και ιστορικά αξιοθέατα.
- Είναι νησί με πλούσια λαογραφία και παράδοση.
- Έχει πυκνό οδικό δίκτυο.
- Ο καιρός, το φυσικό περιβάλλον.
- Καθαρή θάλασσα, φιλοξενία.
- Ποιότητα υπηρεσιών και ξενοδοχείων.

5.3.2 Τα μειονεκτήματα της Κρήτης

- Η μεγάλη συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας στο βόρειο μέρος του νησιού.
- Η μεγάλη επιβάρυνση του αεροδρομίου του Ηρακλείου.
- Κακή σήμανση και καθοδήγηση στο οδικό δίκτυο.
- Μικρή ικανοποίηση από τουριστικές πληροφορίες.
- Σκουπίδια σε δρόμους και παραλίες.
- Περιορισμένη διατήρηση του αρχιτεκτονικού χαρακτήρα των πόλεων και των χωριών.

Μεγαλύτερη απειλή πάντως για την μελλοντική τουριστική ανάπτυξη του νησιού θεωρείται η υποβάθμιση του περιβάλλοντος καθώς επίσης και ο εφησυχασμός, με αποτέλεσμα να μείνει στάσιμη η υποδομή των ξενοδοχείων, δρόμων και αεροδρομίων. Προς την κατεύθυνση αυτή καταγράφεται η ανάγκη για εξειδικευμένο στελεχιακό δυναμικό με αυξημένη επαγγελματική συνείδηση και συμπεριφορά(οδηγοί ταξί και λεωφορείων, εστιάτορες ,σερβιτόροι, πωλητές, οδηγοί βουνού κλπ)ώστε να εξαλειφθούν τα φαινόμενα που δημιουργούν κακή εικόνα.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι είμαστε αρκετά καλοί σε ότι αφορά τις ξενοδοχειακές υποδομές και υπηρεσίες αλλά υστερούμε στον εκτός ξενοδοχείου χώρο. Όλα αυτά όμως είναι δώρο-άδωρο αν δεν συνοδευτούν με ενίσχυση των δυνατοτήτων προσπελασιμότητας στους τουριστικούς τόπους. Χωρίς ανάπτυξη των βασικών γενικών υποδομών (αεροδρόμια, λιμάνια, οδικοί άξονες, σήμανση, κ.λπ.), ο τουρισμός είναι καταδικασμένος να ακολουθεί φθίνουσα πορεία.

Για να ανακάμψει ο τουρισμός και να αποκτήσει τη χαμένη ανταγωνιστικότητά του, ο μοναδικός δρόμος που μας προσφέρεται είναι ο εμπλουτισμός και η ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού μας προϊόντος και αυτό προϋποθέτει την ύπαρξη υψηλού επιπέδου διευθυντικών στελεχών και καλά εκπαιδευμένων υπαλλήλων σε σύνδεση με την αγορά εργασίας.

Αυτό υπαγορεύει την εκ βάθρων αναδιάρθρωση της τουριστικής παιδείας, εκπαίδευσης και κατάρτισης με δημιουργία προπτυχιακών Πανεπιστημιακών Σχολών στα Δημόσια Πανεπιστήμια, με παράλληλη καθιέρωση ποιοτικών προτύπων, νομοθετική κατοχύρωση, εποπτεία και έλεγχο των μη-κρατικών Κ.Ε.Σ., Ι.Ε.Κ. και Κολεγίων, για να μπει τάξη στη χαώδη κατάσταση που κυριαρχεί.

4.4 Τουριστικές υποδομές στην Ελλάδα και στην Κρήτη.

Ο τουρισμός, όπως έχει γίνει ήδη ευδιάκριτο, αποτελεί σημαντικό πυλώνα της Κρητικής οικονομίας διαχέοντας την επιρροή του στο σύνολο της τοπικής κοινωνίας. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια το κοινωνικό-ψυχολογικό υπόβαθρο των νέων απαιτήσεων του σύγχρονου τουρίστα έχει διαφοροποιηθεί, με αποτέλεσμα να μην καλύπτει τις ανάγκες απασχόλησης και διασκέδασης του από τις ήδη υπάρχουσες ειδικές τουριστικές υποδομές συγκριτικά με τις κύριες ανταγωνίστριες χώρες. Στον παρακάτω πίνακα (πίνακας 11) παρουσιάζονται μερικές από τις ειδικές τουριστικές υποδομές σε Ελλάδα και Κρήτη σε σχέση με τις βασικές ανταγωνίστριες χώρες.

Πίνακας Β.7

Ξενοδοχειακό Δυναμικό της Ελλάδας

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΕΛΛΑΔΑΣ 2009							
ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ		5*****	4****	3***	2**	1*	Γενικό άθροισμα
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ	37	166	239	494	77	1.013
	ΔΩΜΑΤΙΑ	8.997	28.063	12.428	15.862	1.279	66.629
	ΚΛΙΝΕΣ	18.179	54.284	23.695	29.683	2.441	128.282
ΗΠΕΙΡΟΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	4	46	112	145	33	340
	ΔΩΜΑΤΙΑ	510	860	2.309	2.630	556	6.865
	ΚΛΙΝΕΣ	1.049	1.751	4.530	5.065	1.062	13.457
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ	21	107	121	256	91	596
	ΔΩΜΑΤΙΑ	988	2.792	3.620	5.657	1.601	14.658
	ΚΛΙΝΕΣ	1.958	5.563	6.952	10.824	3.140	28.437
ΘΡΑΚΗ	ΜΟΝΑΔΕΣ	4	9	39	41	16	109
	ΔΩΜΑΤΙΑ	388	487	1.308	1.053	284	3.520
	ΚΛΙΝΕΣ	779	983	2.524	1.960	540	6.786
ΚΡΗΤΗ	ΜΟΝΑΔΕΣ	67	232	330	696	212	1.537
	ΔΩΜΑΤΙΑ	14.230	23.705	15.124	23.907	5.459	82.425
	ΚΛΙΝΕΣ	28.204	45.593	28.320	43.203	10.002	155.322
ΚΥΚΛΑΔΕΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	30	148	186	432	176	972
	ΔΩΜΑΤΙΑ	1.323	4.601	4.746	9.428	2.555	22.653
	ΚΛΙΝΕΣ	2.639	8.724	9.156	18.089	4.990	43.598
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ	40	104	354	589	491	1.578
	ΔΩΜΑΤΙΑ	5.802	9.468	13.876	14.465	9.323	52.934
	ΚΛΙΝΕΣ	11.674	18.163	26.973	27.888	17.866	102.564
ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ	ΜΟΝΑΔΕΣ	6	28	126	195	52	407
	ΔΩΜΑΤΙΑ	744	1.317	4.176	4.417	735	11.389
	ΚΛΙΝΕΣ	1.558	2.385	7.965	8.358	1.417	21.683
ΝΗΣΙΑ ΙΟΝΙΟΥ	ΜΟΝΑΔΕΣ	20	96	194	512	86	908
	ΔΩΜΑΤΙΑ	3.346	10.571	13.172	16.633	1.786	45.508
	ΚΛΙΝΕΣ	6.423	20.212	25.227	31.691	3.428	86.981
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	13	97	210	370	100	790
	ΔΩΜΑΤΙΑ	2.862	4.838	7.390	9.342	1.281	25.713
	ΚΛΙΝΕΣ	5.886	9.462	14.203	17.696	2.549	49.796
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ	38	131	268	638	234	1.309
	ΔΩΜΑΤΙΑ	6.996	10.730	11.600	17.339	4.049	50.714
	ΚΛΙΝΕΣ	13.421	20.374	21.657	32.250	7.671	95.373
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	280	1.164	2.179	4.368	1.568	9.559
	ΔΩΜΑΤΙΑ	46.186	97.432	89.749	120.733	28.908	383.008
	ΚΛΙΝΕΣ	91.770	187.494	171.202	226.707	55.106	732.279

ΠΗΓΗ: ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ, 2009.

Σε ό,τι αφορά το ξενοδοχειακό δυναμικό της χώρας και τα πεντάστερα ξενοδοχεία, η Κρήτη κατατάσσεται πρώτη με 28.204 κλίνες, στη δεύτερη θέση είναι τα Δωδεκάνησα με 18.179 κλίνες και στην τρίτη θέση η Στερεά Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένης και της Αθήνας με 13.421 κλίνες.

Στην κατηγορία των τεσσάρων αστέρων την πρωτιά λαμβάνουν τα Δωδεκάνησα, με 54.284 κλίνες, δεύτερη είναι η Κρήτη με 45.593 και τρίτη η Στερεά Ελλάδα συμπεριλαμβανομένης και της Αθήνας με 20.374 κλίνες.

Σε ό,τι αφορά τα ξενοδοχεία τριών αστέρων πρώτη είναι πάλι η Κρήτη με 28.320 κλίνες, δεύτερη η Μακεδονία με 26.473 κλίνες και στην τρίτη θέση τα νησιά του Ιονίου με 25.227 κλίνες.

Στα ξενοδοχεία δύο αστέρων πρώτη είναι η Κρήτη με 43.203 κλίνες, δεύτερη η Στερεά Ελλάδα, της Αθήνας συμπεριλαμβανομένης, με 32.250 κλίνες και στην τρίτη θέση τα Ιόνια Νησιά με 31.691 κλίνες.

Στην κατηγορία ενός αστεριού πρώτη είναι η Μακεδονία με 17.886 κλίνες, στη δεύτερη θέση οι Κυκλάδες με 10.002 κλίνες και στην τρίτη θέση η Στερεά Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένης και της Αθήνας, με 7.671 κλίνες. Στη γενική κατάταξη, λοιπόν, κατατάσσεται πρώτη η Κρήτη με 1.537 μονάδες, 82.425 δωμάτια και 155.322 κλίνες, δεύτερα είναι τα Δωδεκάνησα με 1.013 μονάδες, 66.629 δωμάτια και 128.282 κλίνες και τρίτη η Μακεδονία με 1.572 μονάδες, 52.934 δωμάτια και 102.564 κλίνες.

Πίνακας Β.8 **ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΚΛΙΝΩΝ**

1. Ρόδος: 76.442 κλίνες
2. Ηράκλειο: 64.838 κλίνες
3. Χαλκιδική: 45.309 κλίνες
4. Κως: 40.240 κλίνες
5. Χανιά: 37.982 κλίνες
6. Αθήνα: 29.912 κλίνες
7. Ρέθυμνο: 29.883 κλίνες
8. Ζάκυνθος: 27.167 κλίνες
9. Λασιθί: 22.619 κλίνες
10. Υπόλοιπο Αττικής: 21.412 κλίνες
11. Πιερία: 18.044 κλίνες
12. Θεσσαλονίκη: 14.277 κλίνες

Πηγή: ΞΕΕ, 2009

Πίνακας Β.9

Ειδικές τουριστικές υποδομές σε Ελλάδα και ανταγωνιστικές χώρες

Τουριστική Υποστηρικτική Υποδομή							
	Ελλάδα	Κρήτη	Ισπανία	Τουρκία	Κύπρος	Πορτογαλία	A
Συνεδριακά Κέντρα	9	3	46	6	2	44	
Γήπεδα golf	4	1	254	10	2	55	
Κέντρα θαλασ/πείας	5	3	89	31	5	42	
Χιονοδρομικά Κέντρα	19	0	28	17	1	1	
Καζίνο	8	0	29	29	0	11	

Πηγή: Περιφέρεια Κρήτης, 2003

Από τον παραπάνω πίνακα (πίνακας 12) διαπιστώνεται μεγάλη υστέρηση της Ελλάδας αλλά και ειδικά της Κρήτης σε ότι αφορά τις ειδικές τουριστικές υποδομές συγκριτικά με τις κύριες ανταγωνίστριες χώρες. Το γεγονός αυτό έχει οδηγήσει την Ελλάδα στην τελευταία θέση κατάταξης σε ότι αφορά τον τουρισμό εκτός σεζόν.

Γίνεται επομένως, άμεσα αντιληπτό ότι η έλλειψη ειδικών υποδομών είναι αυτή που έχει οδηγήσει το 88% των αφίξεων στην Ελλάδα να πραγματοποιείται κατά το διάστημα Ιουνίου-Σεπτεμβρίου ενώ, σε άλλες ανταγωνίστριες χώρες με χειρότερες κλιματολογικές συνθήκες, όπως η Πορτογαλία, να έχουν αρκετά υψηλότερα ποσοστά σε περιόδους εκτός σαιζόν.

Πρώτη λοιπόν, στον τουρισμό, αλλά και στην ανεργία, είναι η Περιφέρεια Κρήτης. Το νησί σε πανελλαδικό επίπεδο:

- Κατέχει την πρώτη θέση στη συνεισφορά του τριτογενούς τομέα, που αποτελείται κυρίως από τουριστικές υπηρεσίες, μετά από τις Περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας.
- Κατέχει την πρώτη θέση, μετά από την Περιφέρεια Αττικής, στις προτιμήσεις των αλλοδαπών επισκεπτών, συγκεντρώνοντας το ένα τέταρτο των διεθνών αφίξεων.
- Κατέχει τα περισσότερα ξενοδοχεία 5 και 4 αστέρων και τις περισσότερες κλίνες 3, 2, και 1 αστέρων.
- Κατέχει την πρώτη θέση στην αύξηση του μέσου ποσοστού ανεργίας, τα τελευταία τρία χρόνια. Η ανεργία κατά την περίοδο 2007 - 2010 υπερδιπλασιάστηκε κατά 121%, ενώ τον τελευταίο μήνα του 2010 το ποσοστό ανεργίας εκτοξεύτηκε στο 14,3%.

Πηγή: (ΕΛ.ΣΤΑΤ. και Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος)

Τα παραπάνω αποτελούν συμπεράσματα μιας ιδιαίτερας ενδιαφέρουσας μελέτης που εκπονήθηκε από το Τμήμα Οικονομίας και Διοίκησης του Μεσογειακού Αγρονομικού Ινστιτούτου Χανίων (Μ.Α.Ι.Χ.) και από το Εργαστήριο Συστημάτων Χρηματοοικονομικής Διοίκησης του Πολυτεχνείου Κρήτης.

Η έρευνα αυτή αποτελεί πανελλαδική σύγκριση Περιφερειών και τη συντόνισε ο συντονιστής Σπουδών και Έρευνας του Μ.Α.Ι.Χ. δρ Γιώργος Μπαουράκης, από το Οικονομικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Κρήτης .

Με βάση ορισμένα κοινωνικοοικονομικά κριτήρια η έρευνα έχει ως σκοπό να αξιολογήσει την τωρινή κατάσταση της Περιφέρειας Κρήτης, να τη συγκρίνει με προηγούμενα έτη και κυρίως να διαπιστωθεί σε ποια θέση βρίσκεται η Περιφέρεια σχετικά με τις άλλες πανελλαδικά.

Τα κριτήρια που αξιολογούνται είναι το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. καθώς και η συμμετοχή και εξέλιξη των κλάδων στη διαμόρφωση του Α.Ε.Π., η οικοδομική δραστηριότητα, το ποσοστό ανεργίας, η τουριστική κίνηση και το ξενοδοχειακό δυναμικό. Τα δεδομένα είναι τα πιο πρόσφατα στοιχεία που έχουν δημοσιευθεί. Οι πηγές προέλευσής τους είναι η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.) και το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος.

4.6 Το ΑΕΠ – Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Όπως επισημαίνουν οι ερευνητές εξετάζοντας την πορεία του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) σε τρέχουσες τιμές από το 1995 ως το 2008, παρατηρείται μια ανοδική τάση τόσο στο σύνολο της Ελλάδας όσο και σε κάθε Περιφέρεια. Αυτό, όμως, που έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και που είναι συγκρίσιμο είναι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Δηλαδή, το ΑΕΠ που αντιστοιχεί, κατά μέσο όρο, σε κάθε άτομο ξεχωριστά. Συγκεκριμένα η Κρήτη κατά την περίοδο αυτή παρουσίασε αύξηση 159%, ποσοστό, όμως, χαμηλότερο από τον μέσο όρο της Ελλάδας, κατέχοντας την τέταρτη θέση, το 2008 με κατά κεφαλήν ΑΕΠ 19.132 ευρώ. Τη μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζει η Περιφέρεια Αττικής με 257% και ακολουθούν οι Περιφέρειες Ηπείρου και Δυτικής Ελλάδας με 192% και 187% αντίστοιχα. Την τελευταία θέση κατέχει η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας με 72%. Για το τελευταίο έτος, το μεγαλύτερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ το έχει με διαφορά η Περιφέρεια Αττικής με 28.907 ευρώ και ακολουθούν οι Περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου με 22.036 ευρώ και Στερεάς Ελλάδας με 19.320 ευρώ. Στις τελευταίες θέσεις βρίσκονται οι Περιφέρειες Αν. Μακεδονίας και Θράκης με 14.587 ευρώ, Βορείου Αιγαίου με 15.656 ευρώ, Θεσσαλίας με 15.747 ευρώ και Ηπείρου με 15.937 ευρώ. (Πηγή ΕΛ.ΣΤΑΤ).

4.6.1 Η Συμμετοχή των κλάδων στην διαμόρφωση του ΑΕΠ.

- Ο πρωτογενής τομέας, ο οποίος αποτελείται από τη γεωργία, την κτηνοτροφία και την αλιεία, παρουσιάζει μια καθοδική πορεία από το 1995 ως το 2008 για όλες τις Περιφέρειες αλλά και για την Ελλάδα ως σύνολο. Η Ελλάδα ξεκινώντας το 1995 με 9,9% καταλήγει το 2008 να συμμετέχει μόλις με 3,1% στη διαμόρφωση του ΑΕΠ, σημειώνοντας πτώση 68,7%. Η Περιφέρεια Κρήτης παρουσίασε την τρίτη μεγαλύτερη πτώση με 74,4%, αρχίζοντας με 21,5% το 1995 και καταλήγοντας μόλις στο 5,5% το 2008, καταλαμβάνοντας την έκτη θέση. Τη μεγαλύτερη πτώση παρουσίασε η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων με 81,8% και ακολουθεί η Περιφέρεια Αττικής με 76,9%. Τη μικρότερη μείωση παρουσίασε η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας με 46,2%, Δυτικής Μακεδονίας με 54% και Δυτικής Ελλάδας με 59,2%, κατέχοντας, όμως, τη δεύτερη θέση για το έτος 2008 με ποσοστό συμμετοχής 7,1% του πρωτογενούς τομέα στη διαμόρφωση του ΑΕΠ, με την πρώτη θέση να κατέχει η Περιφέρεια Θεσσαλίας με 7,4%, ενώ τις τελευταίες θέσεις κατέχουν οι Περιφέρειες Αττικής με μόλις 0,3%, Νοτίου Αιγαίου με 2,3% και Ιονίων Νήσων με 2,4%.

- Ο δευτερογενής τομέας, ο οποίος αποτελείται κυρίως από τη μεταποίηση, την ενέργεια και τις κατασκευές, παρουσιάζει επίσης μείωση από το 1995 ως το 2008 για την Ελλάδα σε ποσοστό 19,2%, με τη μεγαλύτερη πτώση να παρουσιάζεται στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου με 41,5% και Αττικής με 22,2%. Αντίθετα, η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων σημειώνει τη μεγαλύτερη άνοδο με 34,9%, ακολουθούν οι Περιφέρειες Κρήτης με 23,2%, Πελοποννήσου με 22,2% και Νοτίου Αιγαίου με 18,5%. Για το 2008, η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας καταλαμβάνει την πρώτη θέση με 40% και ακολουθούν οι Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας με 33% και Πελοποννήσου με 27,5%. Αντίθετα, στις τελευταίες θέσεις βρίσκονται οι Περιφέρειες Ιονίων Νήσων με 11,6%, Νοτίου Αιγαίου με 12,8%, Βορείου Αιγαίου με 13,4%, ενώ η Περιφέρεια Κρήτης κατέχει την ένατη θέση με ποσοστό συμμετοχής του δευτερογενούς τομέα στη διαμόρφωση του ΑΕΠ ίσο με 13,8%.

- Ο τριτογενής τομέας, ο οποίος αποτελείται κυρίως από υπηρεσίες, είναι ο πιο ανεπτυγμένος κλάδος για όλες τις Περιφέρειες της Ελλάδας, παρουσιάζοντας ανοδική τάση από το 1995 ως το 2008. Για την Ελλάδα, βλέπουμε το 1995 να έχει ποσοστό συμμετοχής 67,7% και να φτάνει το 2008 στο 78,7%, σημειώνοντας αύξηση 16,3%. Η Περιφέρεια Κρήτης σημείωσε μια άνοδο 19,9%, κατέχοντας την πέμπτη θέση το 2008 με συμμετοχή 80,7%. Τη μεγαλύτερη άνοδο παρουσίασε η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης με 38,1% και ακολουθούν οι Περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας με 31,6% και Θεσσαλίας με 28,5%. Αντίθετα, τη μικρότερη αύξηση παρουσίασε η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου με 3,7%, Αττικής με 5,9% και Ιονίων Νήσων με 10%, καταλαμβάνοντας, όμως, την πρώτη θέση για το τελευταίο έτος, στη συμμετοχή του τριτογενούς τομέα στο ΑΕΠ με 86%. Ακολουθούν οι Περιφέρειες Αττικής, Νοτίου και Βορείου Αιγαίου με 85,9%, 84,9% και 82,6%, αντίστοιχα. Στις τελευταίες θέσεις βρίσκονται οι Περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας με 54,2% και Δυτικής Μακεδονίας με 61,8%.

Ο τριτογενής τομέας στην Κρήτη αποτελείται κυρίως από τουριστικές υπηρεσίες. Η περιφέρεια Κρήτης κατέχει τη δεύτερη θέση στην προσέλκυση αλλοδαπών τουριστών με 2.527.897 διεθνείς αφίξεις, σημειώνοντας μείωση κατά 1,3% το έτος 2010 σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο, με το αεροδρόμιο Χανίων να καταγράφει πτώση κατά 2,5% και του Ηρακλείου κατά 0,9%.
(Πηγή:ΕΛ.ΣΤΑΤ.)

4.7 Η Οικοδομική δραστηριότητα

Βλέποντας την ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα (σε όγκο, σε χιλ. m²), για την περίοδο Ιανουαρίου - Νοεμβρίου 2010 παρατηρούμε μια μείωση, σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, σε όλες τις Περιφέρειες της Ελλάδας. Η Περιφέρεια Κρήτης εμφανίζει μεγάλη πτώση, ίση με 24,9%, ποσοστό ίδιο περίπου με αυτό της Ελλάδας (25,3%).

Τη μεγαλύτερη πτώση στην Ελλάδα σημείωσε η Περιφέρεια Αττικής με 32,8% και ακολουθούν οι Περιφέρειες Ηπείρου με 32,2%, Στερεάς Ελλάδας με 29,9% και Δυτικής Ελλάδας με 26,8%. Αντίθετα, η μικρότερη μείωση εμφανίζεται στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου και του Ιονίου με 8,2% και 10,3%, αντίστοιχα. Η μεγαλύτερη οικοδομική δραστηριότητα για το 2010, παρουσιάζεται στην Περιφέρεια Αττικής με 7270 χιλ. m², ακολουθεί η Κεντρική Μακεδονία με 5584 χιλ. m², η Πελοπόννησος με 2715 χιλ. m² και η Περιφέρεια Κρήτης με 2641 χιλ. m². Από την άλλη, τη μικρότερη οικοδομική δραστηριότητα εμφανίζουν οι Περιφέρειες Βορείου Αιγαίου και Δυτικής Μακεδονίας με 472 χιλ. m² και 691 χιλ. m², αντίστοιχα.

4.8 Η Ανεργία

Σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσιεύει η Ελληνική Στατιστική Αρχή για το έτος 2010, η ανεργία στην Ελλάδα έχει φτάσει στο 12,5%, σημειώνοντας μια αύξηση κατά 50,3% από την αντίστοιχη περίοδο του 2007. Κατά την ίδια περίοδο, όλες οι Περιφέρειες της Ελλάδας σημείωσαν αύξηση της ανεργίας με την υψηλότερη να εμφανίζεται στην Περιφέρεια Κρήτης με 121% και ακολουθούν οι Περιφέρειες Αττικής, Ιονίων Νήσων και Θεσσαλίας με 62%, 58% και 55%, αντίστοιχα. Αντίθετα, τη μικρότερη αύξηση της ανεργίας παρουσίασε η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου με 5,3%.

Κατά το έτος 2010, το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας παρουσιάστηκε στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας με 15,3% και ακολουθούν των Ιονίων Νήσων και της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης με 14,3% και 14,2%, αντίστοιχα. Ενώ οι Περιφέρειες που παρουσίασαν τη χαμηλότερη ανεργία, σημειώνοντας μονοψήφια νούμερα είναι του Βορείου Αιγαίου με 8,2% και της Πελοποννήσου με 9,8%, ενώ η Κρήτη καταλαμβάνει τη δέκατη θέση με ποσοστό ανεργίας 11,7%.
(πηγή : ΧΑΝΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ)

4.9 Πολιτικές Εξελίξεις και Τουρισμός.

Μετά τα τελευταία επεισόδια στην Αίγυπτο και την Τυνησία προς την Ελλάδα και την Κύπρο θα μπορούσαν να στραφούν οι Ρώσοι τουρίστες, που δεν μπορούν να ταξιδέψουν εκεί, σύμφωνα με τον αντιπρόεδρο της Ρωσικής Ένωσης Τουριστικής Βιομηχανίας Γιούρι Μπαρζίκιν. Σύμφωνα με τον κ. Μπαρζίκιν λόγω των ταραχών στην Αίγυπτο ήδη αυξήθηκαν κατά 10-15 % στη ρωσική αγορά οι τιμές για τα τουριστικά πακέτα της περιόδου προς τους πιο ήσυχους προορισμούς της ευρύτερης περιοχής και οι Ρώσοι επαγγελματίες του τουρισμού, όπως και οι πελάτες τους βρίσκονται σε αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων.

Όπως συμβούλευσε ο κ. Μπαρζίκιν, οι Ρώσοι τουρίστες θα πρέπει αναγκαστικά να προσαρμόσουν τις επιλογές και τα σχέδιά τους και να διαλέξουν άλλους προορισμούς. Όμως, δεν εκτιμάται ότι θα υπάρξει στροφή των Ρώσων τουριστών προς το εσωτερικό της χώρας και τα θέρετρα της Μαύρης Θάλασσας, διότι ο Ρώσος τουρίστας αναζητεί ποιοτικές υπηρεσίες, όπως αυτές που έχει συνηθίσει να λαμβάνει στο εξωτερικό και δεν μπορεί προς το παρόν να βρει στην εσωτερική ρωσική αγορά. Τα γεγονότα της Αιγύπτου, που απορροφούσε περισσότερα από δύο εκατομμύρια Ρώσους τουρίστες ετησίως, αναμένεται πάντως να προκαλέσουν ανακατατάξεις σε ολόκληρη τη ρωσική τουριστική αγορά και να επαναπροσδιορίσουν τιμές και προτεραιότητες. Σε αναπροσαρμογή των τουριστικών τους πακέτων (rerouting) προχωρούν και οι μεγάλοι tour operators, καθώς περίπου 4,5 εκατομμύρια ταξιδιώτες προβλέπεται πως θα αναζητήσουν νέους, εκτός Αιγύπτου και Τυνησίας, προορισμούς για τις καλοκαιρινές τους διακοπές. Οι ακυρώσεις για τις δύο χώρες, όπου η κατάσταση παραμένει έκρυθμη, διαδέχονται η μία την άλλη, με την Ελλάδα να βρίσκεται στους τρεις επικρατέστερους εναλλακτικούς προορισμούς, μετά την Τουρκία και την Ισπανία.

«Είναι δεδομένο πως θα πέσει η κίνηση στην Αίγυπτο, την Τυνησία και το Μαρόκο κι εμείς σίγουρα θα επωφεληθούμε από τα γεγονότα, ωστόσο δεν θα πρέπει να εφησυχάσουμε», επεσήμανε χαρακτηριστικά ο πρόεδρος του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδας, Γιώργος Τσακίρης. Την ίδια στιγμή, μεγάλοι τουριστικοί πράκτορες, όπως ο Thomas Cook, που αναγκάζονται να προβούν σε rerouting, πιάζουν για περαιτέρω μείωση στις τιμές των πακέτων, προκειμένου να φτάσουν στο επίπεδο εκείνων στις πληγείσες χώρες.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως οι παραδοσιακά φιλικές προσκείμενες στην Ελλάδα χώρες εισερχόμενου τουρισμού -η Μεγάλη Βρετανία, η Γερμανία, η Γαλλία και η Ιταλία, αλλά και η ανερχόμενη αγορά της Ρωσίας- έστειλαν κατά το 2009 σε Αίγυπτο και Τυνησία πάνω από 7 εκατομμύρια τουριστών. Τα στατιστικά αυτά στοιχεία, τα οποία εξέδωσε ο Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, υπό τις παρούσες συνθήκες θα μπορούσαν να αποβούν καθοριστικά για την πορεία των προκρατήσεων από τις συγκεκριμένες χώρες, αν υπολογίσει κανείς πως ένα

κομμάτι της «πίτας» των ακυρώσεων που προέρχονται από τις εν λόγω αγορές θα προσανατολιστεί στη χώρα μας για να περάσει τις προγραμματισμένες του διακοπές. Μάλιστα, αν αναλογιστεί κανείς πως το εξάμηνο Μαρτίου – Αυγούστου πραγματοποιείται το μεγαλύτερο μέρος των αφίξεων στην Αίγυπτο, το κέρδος για τον ελληνικό τουρισμό θα μπορούσε να είναι τεράστιο, χωρίς ωστόσο η συγκυριακή αύξηση στις αφίξεις ή ακόμα και στα έσοδα να αποτελεί πανάκεια. Σε «χρονιά της Ελλάδας» υποστηρίζουν μεγάλα τουριστικά πρακτορεία στη Ρωσία πως θα εξελιχθεί το 2011, με τις προκρατήσεις να είναι, σε κάποιες περιπτώσεις, πενταπλάσιες σε σύγκριση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο. Σύμφωνα με τις πρώτες εκτιμήσεις του υπεύθυνου του γραφείου του ΕΟΤ στη Μόσχα, Παύλου Μούρμα, οι αφίξεις από τη Ρωσία θα παρουσιάσουν σημαντική αύξηση που ίσως να ξεπεράσει ακόμα και το 25%. Στο γεγονός αυτό πρόκειται να συμβάλει ουσιαστικά και η λειτουργία τριών νέων visa centers, τα οποία αναμένεται να ανοίξουν μέσα στον Μάρτιο στο Καζάν, στη Σαμάρα και το Κρασνογιάρσκ, ενώ παράλληλα το δίκτυο των visa centers πρόκειται να επεκταθεί εκ νέου με τέσσερα ακόμη γραφεία μέχρι το τέλος της χρονιάς. Την αισιοδοξία του για την εξέλιξη της κίνησης της γερμανικής αγοράς προς τη χώρα μας εξέφρασε ο υπεύθυνος του γραφείου του ΕΟΤ στη Γερμανία, Ηλίας Γαλανός, τονίζοντας πως η τάση είναι αυξητική, τη στιγμή που οι ακυρώσεις για την Αίγυπτο πολλαπλασιάζονται, καθώς μέχρι το τέλος του μήνα δεν θα πραγματοποιηθεί καμία πτήση προς την αφρικανική χώρα. Εμπάργγο για τις χώρες της Αφρικής έχει και η Γαλλία μέχρι τα τέλη του Φεβρουαρίου, με ένα κομμάτι από τα πακέτα που ακυρώνονται να προσανατολίζεται στην Ελλάδα, κάτι που αντικατοπτρίζεται στο ότι ολοένα και περισσότεροι ταξιδιώτες επισκέπτονται το γραφείο του ΕΟΤ στο Παρίσι ζητώντας πληροφορίες για τη χώρα μας, σύμφωνα με τον υπεύθυνο του γραφείου του ΕΟΤ στην γαλλική πρωτεύουσα, Θεόδωρο Χαρτοματσίδη. Θετικά είναι τα πρώτα μηνύματα που λαμβάνει η χώρα μας και από το Ηνωμένο Βασίλειο, με ένα μέρος των Βρετανών, το οποίο δεν θα πραγματοποιήσει τις διακοπές του στην Αίγυπτο και την Τυνησία, να επιλέγει τη χώρα μας ως εναλλακτικό προορισμό, καθώς αποτελεί έναν κοντινό προορισμό για τους ίδιους. Με αύξηση σε ένα ποσοστό 18%, συγκριτικά με πέρυσι, κινούνται τον πρώτο μήνα του 2011 και οι προκρατήσεις από το Ισραήλ, με την Αθήνα και τη Ρόδο να προηγούνται στις προτιμήσεις των ταξιδιωτών και τη Θεσσαλονίκη να ανεβαίνει στη λίστα των προτιμήσεών τους, κάτι που διαφαίνεται τόσο από τον διπλασιασμό των πτήσεων προς τη συμπρωτεύουσα όσο και από τα πρώτα στοιχεία μεγάλου τουριστικού πρακτορείου που δραστηριοποιείται στο Ισραήλ, σύμφωνα με τα οποία ο αριθμός των 7.000 τουριστών, που επισκέφθηκαν πέρυσι τη Θεσσαλονίκη, έχει τριπλασιαστεί μέχρι τώρα. Οριακά αυξημένες προβλέπονται οι συναλλαγματικές εισπράξεις για τη βαριά βιομηχανία της χώρας μας. Παρά την πτώση στις τιμές τόσο των ολοκληρωμένων πακέτων όσο και των απλών κρατήσεων, οι ξενοδόχοι είναι συγκρατημένα αισιόδοξοι. Αξίζει να σημειωθεί, πάντως, πως η μέση κατά κεφαλήν δαπάνη ενός ταξιδιώτη στην Αίγυπτο το 2009 ανήλθε στα 670 ευρώ, ενώ στην Τυνησία έφτασε μόλις τα

297 ευρώ, τη στιγμή που η μέση κατά κεφαλήν δαπάνη για τη χώρα μας την ίδια χρονιά άγγιξε τα 700 ευρώ. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει ότι η διαφανόμενη αύξηση στις αφίξεις θα μειώσει τη μέση κατά κεφαλήν δαπάνη ακόμα περισσότερο, κάτι που, έτσι κι αλλιώς, ήταν αναμενόμενο, λόγω των ήδη χαμηλών τιμών που έχουν φέτος τα πακέτα (red web-edition).

Οι τουρίστες επιστρέφουν στην Ελλάδα...

Τα μηνύματα από τις διεθνείς αγορές- στόχους για τον ελληνικό τουρισμό είναι και πάλι αισιόδοξα έπειτα από δύο χρόνια ύφεσης, με τους εκπροσώπους του κλάδου να εκτιμούν ότι φέτος η αύξηση των αφίξεων πιθανόν να φτάσει σε διψήφιο αριθμό.

Από τις πολυάριθμες επαφές με τους μεγάλους tour operators που είχε τον τελευταίο μήνα (Μάρτιος 2011), στο πλαίσιο της Διεθνούς Εκθεσης Τουρισμού στο Βερολίνο (ITB), ο υπουργός Πολιτισμού και Τουρισμού Παύλος Γερουλάνος, προκύπτει ότι η Ελλάδα ξαναπαίγει στις επιλογές των ευρωπαϊών τουριστών.

Ήδη οι εκπρόσωποι των ξενοδόχων εκτιμούν ότι η φετινή αύξηση των αφίξεων, σε σχέση με πέρυσι, θα κυμανθεί στο 10%, λόγω και της αστάθειας σε προορισμούς της Βόρειας Αφρικής. Όπως επισημαίνουν, η φετινή χρονιά θα είναι περίοδος ανάκαμψης, έπειτα από δύο έτη απωλειών ύψους περίπου 7% στις αφίξεις και 2 δισ. ευρώ στο «κομμάτι» των εισπράξεων. Αναλύοντας τις προκρατήσεις από τις χώρες δεξαμενές του ελληνικού τουρισμού, οι ξενοδόχοι εστιάζουν στην αγορά της Μεγάλης Βρετανίας, η οποία εμφανίζει αύξηση 10% σε σχέση με πέρυσι (2010). Πρόκειται για ιδιαίτερα θετική εξέλιξη, δεδομένου ότι το 14% του εισερχόμενου τουριστικού ρεύματος στην Ελλάδα προέρχεται από το Ηνωμένο Βασίλειο. Είναι χαρακτηριστικό ότι και ο διευθύνων σύμβουλος του μεγάλου βρετανικού ταξιδιωτικού οργανισμού Thomas Cook Peter Fankhausen μετά τη συνάντηση που είχε με τον κ. Γερουλάνο δήλωσε ότι «η Ελλάδα έχει επανέλθει δυναμικά στις αγορές και θα σημειώσει αύξηση το επόμενο καλοκαίρι». Ο βρετανικός όμιλος ταξιδιών που μεταφέρει περίπου ένα εκατομμύριο επισκέπτες στην Αίγυπτο κάθε χρόνο ελπίζει να αντισταθμίσει τις απώλειες από την ακύρωση ταξιδιωτικών πακέτων στην περιοχή, με την οργάνωση ταξιδιών σε εναλλακτικούς προορισμούς, όπως την Ελλάδα και την Ισπανία. Σε ό,τι αφορά τη Γερμανία που είναι η δεύτερη μεγάλη αγορά για τον ελληνικό τουρισμό, ήδη οι προκρατήσεις καταγράφουν άνοδο που αυτή τη στιγμή ξεπερνά το 5% σε σχέση με το 2010. Μάλιστα, αυτή η αύξηση προέκυψε μετά το ξέσπασμα της πολιτικής κρίση στις αραβικές χώρες.

«Το κλίμα στη Γερμανία αλλάζει. Σταδιακά μεν, αλλά δεν χωράει καμία αμφιβολία ότι υπάρχει ένα νέο ενδιαφέρον για την Ελλάδα και κάθε τι το ελληνικό» λέει στο «Χρήμα» (εφημερίδα, ΤΑ ΝΕΑ) ο υπουργός Πολιτισμού και Τουρισμού Παύλος Γερουλάνος. «Υπάρχει η αίσθηση ότι κάτι αλλάζει στη χώρα, ότι αρχίζουμε να πετυχαίνουμε τους στόχους μας και αυτό δημιουργεί και τις

σωστές συνθήκες για τον τουρισμό» επισημαίνει ο κ. Γερουλάνος. Προσθέτει δε: «Η δουλειά που έχει γίνει τελευταία, τόσο από τους επαγγελματίες του κλάδου όσο και από την Πολιτεία, η δυνατότητά μας να αντιδρούμε γρήγορα και αποτελεσματικά στις ανάγκες της αγοράς, δημιουργεί νέες συνθήκες εμπιστοσύνης με όσους προωθούν την Ελλάδα ως προορισμό. Δημιουργούμε καινούργιες συμμαχίες βασισμένες πάνω σε σωστά θεμέλια και επενδύουμε με το μάτι στο μέλλον και όχι μόνο στην επόμενη τουριστική σεζόν. Η αίσθηση με την οποία φεύγουν οι συνομιλητές μας είναι ότι ο ελληνικός τουρισμός δεν θα ξανακοιτάξει ποτέ πίσω».

Στις επαφές που είχε ο κ. Γερουλάνος με τους εκπροσώπους των μέσων μαζικής ενημέρωσης στη Γερμανία, αναφέρθηκε σε όλα τα βήματα που γίνονται για την τουριστική ανάπτυξη στη χώρα μας (μείωση του ΦΠΑ για καταλύματα στο 6,5%, άρση του καμποτάζ, μείωση τελών προσγείωσης και απογείωσης στα περιφερειακά αεροδρόμια κατά την τουριστική περίοδο, νέο αναπτυξιακό νόμο, διευκόλυνση στην έκδοση visa κ.λπ.), αλλά και την αλλαγή νοοτροπίας στην Ελλάδα και τη δημιουργία νέου κλίματος. Σε κάθε περίπτωση, τα μηνύματα από την ITB για την τουριστική κίνηση προς την Ελλάδα είναι θετικά: «Βλέπω απ' όλες τις συναντήσεις που έκανα ότι οι μεγαλύτεροι tour operators της Γερμανίας είναι έτοιμοι να επενδύσουν στην Ελλάδα για τα επόμενα δύο, τρία χρόνια. Φαίνεται ότι η Ελλάδα επανακάμπτει ως προορισμός και πιστεύουν ότι δεν θα είναι μόνο η φετινή τουριστική περίοδος καλύτερη, αλλά μπορεί να είναι καλύτερες και οι επερχόμενες». Ο κ. Γερουλάνος δεν αποδίδει τη διαφαινόμενη αύξηση της τουριστικής κίνησης προς την Ελλάδα στη συρρίκνωση του τουρισμού στην Αίγυπτο και την Τυνησία. Μάλιστα προβάλλει το επιχείρημα ότι τα τουριστικά πακέτα αυτών των χωρών ήταν ανέκαθεν φθηνότερα από τα ελληνικά, ενώ συνδέονται άμεσα με την Ερυθρά Θάλασσα, ενός προϊόντος, δηλαδή, που δεν διαθέτει η Ελλάδα. Ο υπουργός Τουρισμού επιμένει ότι οι λόγοι για την άνοδο σχετίζονται με τις νέες τουριστικές προσφορές της Ελλάδας, οι οποίες δεν αφορούν μόνο τα νησιά αλλά όλη τη χώρα, τόσο την ύπαιθρο όσο και τα αστικά της κέντρα. Πάντως, η μεγαλύτερη αύξηση έρχεται φέτος από τη Ρωσία που αναμένεται να σηκώσει πιο ψηλά τη σημαία της άνοδου των αφίξεων, με την εκτίμηση των ξενοδόχων να φτάνει το 20% σε σχέση με πέρυσι. Την ίδια στιγμή, βάσει των στοιχείων του Ιανουαρίου, οι προγραμματισμένες πτήσεις εξωτερικού από και προς ελληνικά αεροδρόμια για το καλοκαίρι παρουσίαζαν αύξηση 7,6% (13.963 πτήσεις περισσότερες).

Επίσης και οι αεροπορικές θέσεις αναμένεται να αυξηθούν κατά 6,9% (2.210.704 περισσότερες σε σχέση με την ίδια περίοδο πέρυσι -2010).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ύστερα από την μελέτη του παραπάνω θέματος και από την προσπάθεια συγγραφής της παρούσας εργασίας με θέμα « Η εξέλιξη του τουρισμού από τις Ανατολικές χώρες στην Ελλάδα», διαμορφώθηκε μία αρκετά σαφής εικόνα των τελικών συμπερασμάτων της εργασίας , τα οποία παρατίθενται παρακάτω.

Αναφορικά, λοιπόν ,σύμφωνα με την βιβλιογραφική ανασκόπηση του θέματος που πραγματοποιήθηκε προέκυψε το συμπέρασμα ότι η οικονομική κρίση που πλήττει σχεδόν όλη την Ελλάδα αλλά και την Κρήτη είναι πλέον αδιαμφισβήτητη. Ωστόσο βασική ελπίδα που έχει απομείνει είναι ο τουρισμός που αναπτύσσεται τόσο στη χώρα μας όσο και στο νησί μας. Έστω και μια μικρή ανάκαμψη του τουρισμού μπορεί να οδηγήσει το κράτος σε μια « ανάσα» επιλύοντας κάποια από τα προβλήματα , χωρίς όμως να αποτελεί και πανάκεια.

Παρ' όλα αυτά έχει παρατηρηθεί ότι ο τουρισμός παρουσιάζει όλο και περισσότερες αυξητικές τάσεις από τις Ανατολικές χώρες. Γι' αυτό το λόγο θα πρέπει να δοθεί έμφαση στις προτιμήσεις των τουριστών από αυτές τις χώρες ,έτσι ώστε να φεύγουν ικανοποιημένοι από τη χώρα μας ή από το νησί μας αντίστοιχα και να υπάρχει το ενδεχόμενο της προτίμησης του τόπου μας, για τις επόμενες διακοπές τους.

Κλείνοντας αξίζει να σημειωθεί ότι ειδικότερα τώρα με την κατάσταση που επικρατεί στην Αίγυπτο , στην Τυνησία και στη Λιβύη είναι μία ευκαιρία που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί αποτελεσματικά προκειμένου να αυξηθεί ο τουρισμός στην Ελλάδα και στην Κρήτη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

- Αντωνιάδης Α.(2006). *Οι πολιτικοί Σχεδιασμοί του Ιερατείου*. Εκδόσεις Άγνωστο ,Αθήνα.
- Αποστολόπουλος Κ., Ε. Θεοδωροπούλου και Α.Γ Τσακατούρα(2000).*Εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Τεχνικά επαγγελματικά εκπαιδευτήρια Ζος Κύκλος*.
- Βαρβαρέσος Σ.(1998). *Τουρισμός έννοιες ,μεγέθη ,δομές .Η ελληνική πραγματικότητα*. Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα.
- Γαλανή-Μουτάφη Β.(2002). *Έρευνες για τον τουρισμό στην Ελλάδα και την Κύπρο. Μια ανθρωπολογική προσέγγιση* .Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα.
- Γκρίμπα Ε., Γ. Ζαχαράτος, Δ. Λαγός και Π. Τσάρτας,(20002). *Μελέτη επαγγελματικού τουρισμού για την αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας του Ε.Ο.Τ, Ε.Τ.Α, Α.Ε Αθήνα*
- Ευθυμιάτου – Πουλάκου , Α.(1994).*Τουριστικό Δίκαιο* .Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.
- Ζέρβας Π.(2004). *Δελφοί και Μαντείο*. Εκδόσεις Μακρής, Αθήνα.
- Κοκκώσης Χ. και Π. Τσάρτας(2001).*Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον*. Εκδόσεις Κριτική ,Αθήνα.
- Π. Τσάρτας(1996). *Τουρίστες, ταξίδια, τόποι: κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό*. Εκδόσεις εζάντας, Αθήνα.
- Π. Τσάρτας (2010). *Η σημασία του τουρισμού για την ελληνική οικονομία/κοινωνία και προτάσεις πολιτικής για την τουριστική ανάπτυξη*.
- Βαγιονής Ν.(2002).*Στόχοι, πολιτικές και μέσα προώθησης και τουρισμού στην Ελλάδα*.

Πηγές επίσημα έγγραφα

- World Travel Organization (W.T.O),(1997).*Travel and tourism Fairs-guidelines for exhibitors*.
- Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, (1999). *Έρευνα για τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών των ξένων τουριστών στην Ελλάδα, σ.σ. 298-312 Θεσσαλονίκη*.

Διαδικτυακές πηγές

- [http:// www.eot.gr](http://www.eot.gr)
- [http:// www.gnto.gr](http://www.gnto.gr)
- [http:// www.capital.gr](http://www.capital.gr)
- [http:// www.cretanews.com](http://www.cretanews.com)
- <http://www.statistics.gr>
- [http://www.red web-edition](http://www.red-web-edition)
- <http://www.culture.gr>

Ελληνικά Άρθρα

- Λαγός Δ.(2001). *Η τουριστική αστικοποίηση ως μια νέα μορφή χωρικής ανάπτυξης. Επιθεώρησης χωρικής ανάπτυξης, Σχεδιασμού και Περιβάλλοντος.*
- *Εξαμηνιαία έκθεση ανάλυσης της Ελληνικής Τουριστικής δραστηριότητας υπό την Αιγίδα της Ακαδημίας Τουριστικών Ερευνών και Μελετών (ATEM) και της Ερευνητικής Μονάδας Τουρισμού του Αθηναϊκού Ινστιτούτου Εκπαίδευσης και Έρευνας (ΑΘΙΕΕ), τεύχος 3, Ιανουάριος 2010.*
- Μπουρακής Γ.(2009), *Πανελλαδική σύγκριση περιφερειών. Τμήμα Οικονομίας και Διοίκησης του Μεσογειακού Αγρονομικού Ινστιτούτου Χανίων(M.A.I.X).*
- Στάθης Κουσουνής , Καθημερινή (29/07/2010), *Διευκολύνσεις προς Ρώσους Τουρίστες.*
- Γιάννης Λιβιάκης, Ελευθεροτυπία (11/02/2009), *Κρητη: Στροφή στον Εναλλακτικό Τουρισμό.*
- Εφημερίδα Τα Νέα, *Πιο απλή η έκδοση βίζας για περισσότερους τουρίστες .Ρεπορτάζ: Κάστας Ντελεζός , Τρίτη 15 Φεβρουαριου 2011.*
- Gbr consoling, *Στρατηγική Προσέγγιση Αγορών Ελληνικου Τουρισμου, Δρ. Άρης Ικκος.*

